

2015•2016
FACULTEIT RECHTEN
master in de rechten

Masterproef

Levensverzekeringen in het erfrecht: optimaal instrument voor
vermogensplanning?

Promotor :
Prof. dr. Marie-Antoinette TORFS

Mike Thevissen

Scriptie ingediend tot het behalen van de graad van master in de rechten

De transnationale Universiteit Limburg is een uniek samenwerkingsverband van twee universiteiten
in twee landen: de Universiteit Hasselt en Maastricht University.

Universiteit Hasselt | Campus Hasselt | Martelarenlaan 42 | BE-3500 Hasselt
Universiteit Hasselt | Campus Diepenbeek | Agoralaan Gebouw D | BE-3590 Diepenbeek

2015•2016
FACULTEIT RECHTEN
master in de rechten

Masterproef

Levensverzekeringen in het erfrecht: optimaal instrument
voor vermogensplanning?

Promotor :
Prof. dr. Marie-Antoinette TORFS

Mike Thevissen

Scriptie ingediend tot het behalen van de graad van master in de rechten

Samenvatting

De laatste decennia heeft de figuur van de levensverzekering een volledige metamorfose ondergaan. Oorspronkelijk werd de levensverzekering gebruikt als een voorzorgsmaatregel om de nabestaanden te beschermen tegen een vroegtijdig overlijden van iemand binnen het gezin. De wetgever vond het daarom opportuun om de levensverzekering erfrechtelijk een voordelig regime toe te kennen die afwijkt van de gemeenrechtelijke regels in het Burgerlijk Wetboek.

Door de jaren heen is de levensverzekering evenwel geëvolueerd naar een volwaardig instrument voor vermogensplanning als alternatief voor een schenking, de verzekeringnemer kon namelijk met behulp van een levensverzekering over grote sommen beschikken zonder dat men rekening moest houden met de reservataire aanspraken van de erfgenamen. Dit leidde tot talloze misbruiken waardoor het voordelig regime niet meer gerechtvaardigd kon worden. Men werd genoodzaakt om de figuur van de levensverzekering in overeenstemming te brengen met haar huidig doel.

Allereerst werd de erfrechtelijke verrekening van een levensverzekering volledig herwerkt. Vanaf 2012 werden de erfrechtelijke gevolgen van een levensverzekering meer in overeenstemming gebracht met de gemene regels beschreven in het Burgerlijk Wetboek, echter is deze hervorming niet volledig doorgevoerd, zo geniet inbreng nog steeds een apart regime. Een onrechtstreekse schenking via levensverzekering wordt aldus nog steeds anders behandeld dan een doorsnee schenking. De rechtszekerheid en uniformiteit lijdt onder deze verschillende behandeling.

Verder had de levensverzekering te kampen met een probleem die is ontstaan uit de verzekeringspraktijk. Als de begunstigingsclausule in laatste instantie de "wettelijke erfgenamen" aanwees als begunstigde zou er een discrepantie kunnen ontstaan tussen de werkelijke wil van de verzekeringnemer en zijn juridisch geuite wil doordat er geen rekening werd gehouden met eventuele testamentaire legaten. De wetgever heeft dit probleem trachten op te vangen door een fictiebepaling in te lassen waardoor een begunstiging ten voordele van de wettelijke erfgenamen moet worden geïnterpreteerd als een begunstiging ten voordele van de nalatenschap. Zo wordt er wel rekening gehouden met het testament. Evenwel mist deze *ad hoc*-hervorming enige consistentie en blijft het voer voor verwarring. Een uitgebreide informatieplicht voor de verzekeraar zou de verzekeringnemer meer helpen bij de totstandkoming van de polis dan deze wetswijziging.

De fiscaal interessante premieaftrek heeft de figuur van de levensverzekering terug op de voorgrond geplaatst, echter is dit tevens haar vloek. Doordat de focus op dit aspect komt te liggen wordt er in de praktijk te weinig aandacht besteed aan de begunstigingsclausule en aan de erfrechtelijke gevolgen, dit is nefast voor de levensvatbaarheid van de levensverzekering op lange termijn. De gekregen sommen uit de levensverzekering zijn doorgaans onderhevig aan erfbelasting. Initieel kon men deze kosten vermijden door een verzekeringsgift te doen en de lagere schenkbelasting te betalen, evenwel heeft Vlabel deze piste afgesloten. Uiteindelijk werd de Raad van State geadieerd door Assuralia om deze beslissing te vernietigen. Heden heeft de Raad hier nog geen uitspraak over gedaan.

De levensverzekering heeft het potentieel om te evolueren tot het optimale vermogensinstrument. Het combineert namelijk een fiscaal voordelige premieaftrek met een onrechtstreekse schenking. Niettemin heeft deze figuur te maken met inconsequente regelgeving en een praktijk die niet volledig op de hoogte is van de levensverzekering in al haar verschillende dimensies.

Dankwoord

Deze masterthesis is geschreven in het kader van mijn masteropleiding Rechten aan de Universiteit Hasselt. Tevens vormt deze een einde van mijn academische carrière. Deze opleiding had ik nooit succesvol kunnen afsluiten zonder de hulp en steun van welbepaalde mensen. Bij dezen zou ik deze personen graag hiervoor willen bedanken.

Allereerst wil ik mijn promotor, Prof. dr. Nan Torfs, bedanken voor haar begeleiding en ondersteuning tijdens het uitwerken van deze thesis. Telkens als ik met problemen of met vragen zat kon ik bij haar terecht voor constructieve feedback.

Verder wil ik ook in het bijzonder mijn moeder bedanken voor de morele en financiële steun die ze mij heeft aangeboden het voorbije decennium, zowel op de voormalige Provinciale Hogeschool Limburg alsook op de Universiteit Hasselt.

Ten slotte wil ik tevens mijn vriendin, Carolien, bedanken voor haar onvoorwaardelijke steun en aanmoedigingen doorheen de voorbije jaren. Gedurende de moeilijke momenten was zij daar om mij telkens weer te motiveren en om mij bij te staan waar nodig.

Mike Thevissen

Hasselt, 15 mei 2016

Inhoudsopgave

Samenvatting	I
Dankwoord	III
Lijst met afkortingen.....	IX
Hoofdstuk 1 Inleiding	1
Hoofdstuk 2 Algemene situering levensverzekering	5
<i>Afdeling 1 Historie.....</i>	<i>5</i>
<i>Afdeling 2 Wetgevend kader.....</i>	<i>5</i>
<i>Afdeling 3 Partijen bij de levensverzekering.....</i>	<i>6</i>
3.1 Verzekeringnemer	6
3.2 Verzekerd hoofd of de verzekerde	7
3.3 Begunstigde	7
3.4 Verzekeraar	8
3.5 Schuldeisers	8
3.6 Reservataire erfgenamen	9
<i>Afdeling 4 Kwalificatie van de levensverzekering.....</i>	<i>10</i>
<i>Afdeling 5 Soorten levensverzekeringen.....</i>	<i>11</i>
5.1 Overlijdensverzekering.....	11
5.2 Verzekering bij leven	11
5.3 Gemengde levensverzekering	12
5.4 Tak 21 en tak 23	12
5.5 Individuele en collectieve levensverzekeringen.....	13
<i>Afdeling 6 Configuratie .....</i>	<i>13</i>
<i>Afdeling 7 Functie en evolutie.....</i>	<i>14</i>
7.1 Initiële doelstelling: voorzorgprincipe.....	15
7.2 Nieuwe levensverzekeringsproducten.....	15
Hoofdstuk 3 Erfrechtelijke begrippen	17
<i>Afdeling 1 Reservatair en beschikbaar deel.....</i>	<i>17</i>
<i>Afdeling 2 Inbreng .....</i>	<i>17</i>
<i>Afdeling 3 Inkorting.....</i>	<i>18</i>
<i>Afdeling 4 Iure proprio en iure hereditario.....</i>	<i>18</i>

Hoofdstuk 4 Begunstiging van de levensverzekering	19
<i>Afdeling 1 Beding ten behoeve van een derde.....</i>	<i>19</i>
1.1 Voorwaarden	19
1.2 Gevolgen.....	20
<i>Afdeling 2 Aanwijzing begunstiging .....</i>	<i>21</i>
2.1 Geen derde begunstigde.....	22
2.2 Wel derde begunstigde.....	22
<i>Afdeling 3 Identificatie begunstigde.....</i>	<i>23</i>
3.1 Echtgenoot	24
3.2 Kinderen	27
3.3 Gezamenlijk echtgenoot en kinderen	28
3.4 Wettelijke erfgenamen	29
3.4.1 Praktisch probleem verzekeraars	29
3.4.2 Wetgever treedt op	31
<i>Afdeling 4 Herroeping van de begunstiging.....</i>	<i>32</i>
<i>Afdeling 5 Aanvaarding van de begunstiging.....</i>	<i>33</i>
Hoofdstuk 5 Erfrecht.....	35
<i>Afdeling 1 Situering.....</i>	<i>35</i>
<i>Afdeling 2 Grondwettelijk Hof 2008 .....</i>	<i>36</i>
2.1 Feiten	36
2.2 Prejudiciële vraag en uitspraak.....	36
<i>Afdeling 3 Grondwettelijk Hof 2010 .....</i>	<i>38</i>
3.1 Feiten	38
3.2 Prejudiciële vraag en uitspraak.....	38
<i>Afdeling 4 Wetswijziging .....</i>	<i>39</i>
4.1 Toepassingsvoorwaarden.....	40
4.2 Verzekeringsprestatie als voorwerp	41
4.3 Onrechtstreekse schenking	41
4.4 Inkorting	42
4.4.1 Datum van de schenking.....	43
4.5 Inbreng.....	45
4.5.1 Vrijstelling tot inbreng	45
4.5.2 Verplichten tot inbreng	45
<i>Afdeling 5 Evaluatie.....</i>	<i>47</i>

Hoofdstuk 6 Fiscaliteit	49
<i>Afdeling 1 Personenbelasting .....</i>	<i>49</i>
1.1 Belastingvermindering	49
1.2 Premietaks	50
1.3 Uitkering	50
1.3.1 Niet belastbaar	51
1.3.2 Roerende voorheffing	51
1.3.3 Taks op het langetermijnsparen	51
<i>Afdeling 2 Erfbelasting .....</i>	<i>52</i>
2.1 Principieel geen erfbelasting	52
2.2 Fictieartikel beding ten behoeve van een derde	53
2.2.1 Voorwaarden	53
2.2.2 Echtgenoten gehuwd onder gemeenschap van goederen	56
2.3 Alternatieve pistes	57
2.3.1 Afkopen van de verzekeringspolis	57
2.3.2 Registratie van de aanvaarding van de begunstiging	57
2.3.3 Verzekeringsgift	59
2.3.4 Successierechtenverzekering	62
<i>Afdeling 3 Evaluatie .....</i>	<i>63</i>
Hoofdstuk 7 Problemen en toekomst	65
<i>Afdeling 1 Theoretische discrepantie .....</i>	<i>65</i>
1.1 Wisselwerking testament en levensverzekering	65
1.2 Verdeling bij gelijke delen	67
1.3 Erfrechtelijke verrekening	67
1.4 Inbreng of niet?	68
<i>Afdeling 2 In de praktijk .....</i>	<i>69</i>
2.1 Wilsautonomie gegarandeerd?	69
2.2 Andere termen?	69
2.3 Nieuw recht of bevestiging erfrecht?	70
<i>Afdeling 3 Gebrek aan informatie .....</i>	<i>71</i>
3.1 Begunstigingsclausule	71
3.2 Focus op fiscaliteit	71
3.3 Erfrechtelijke verrekening	72
<i>Afdeling 4 Evaluatie .....</i>	<i>72</i>

Hoofdstuk 8 Conclusie	75
Hoofdstuk 9 Bibliografie	79
<i>Afdeling 1 Wetgeving.....</i>	<i>79</i>
<i>Afdeling 2 Rechtsleer.....</i>	<i>80</i>
2.1 Boeken en online bronnen	80
2.2 Bijdragen in tijdschriften en verzamelwerken	81
<i>Afdeling 3 Rechtspraak .....</i>	<i>86</i>

Lijst met afkortingen

BW = Burgerlijk Wetboek

FSMA = Autoriteit voor Financiële Diensten en Markten

KFBN = Koninklijke Federatie van het Belgisch Notariaat

VCF = Decreet houdende de Vlaamse Codex Fiscaliteit

Verzekeringwet = Wet van 4 april 2014 betreffende de verzekeringen

Vlabel = Vlaamse Belastingdienst

WIB 92 = Wetboek van de inkomstenbelasting 1992

WLVO = Wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst

Hoofdstuk 1 Inleiding

« Aux enfants, il faut laisser un bel héritage de conscience, plutôt que d'or. »

Plato, *Les Lois* V 729 IVème siècle Anno Domini

1. De laatste decennia is de burger meer en meer begaan met het lot van zijn of haar vermogen als hij of zij sterft. Ieder wenst graag zijn gelden te verdelen naar zijn eigen voorkeuren en preferenties. Het besef dat een adequate vermogensplanning of *estate planning* essentieel is werd des te meer duidelijk na de economische crisis die ons trof in 2008. De klassieke instrumenten zoals een testament of een schenking waren niet meer soepel genoeg om te voldoen aan de wensen. Dit leidde tot de opkomst van nieuwe financiële methodes om aan vermogensorganisatie te doen, één van deze nieuwe figuren is de levensverzekering.

2. De levensverzekering geniet al enkele decennia de aandacht als een volwaardig alternatief voor een optimale successieplanning. Initieel zag de levensverzekering het zonlicht als zijnde een voorzorgsmaatregel om de descendenten te beschermen tegen een vroegtijdig overlijden van de broodverdiener. Na betaling van de premies werd er een kapitaal opgebouwd dat de nabestaanden genoeg financiële zekerheid zou moeten bieden bij het overlijden van de kostverdiener. Ondertussen is het klimaat veranderd en zijn de levensverzekeringen meer en meer geëvolueerd naar een spaar/beleggingsfonds en naar middel om het vermogen naar de volgende generatie toe te sluizen. De bekendste vormen hiervan zijn de tak 21- en tak 23-levensverzekeringen. Waar het initieel ging om een voorzorgsmaatregel is de levensverzekering nu een volwaardig financieel instrument met een spaar- en een planningsfunctie die enkel nog de naam deelt met haar voorloper. Deze evolutie was het gevolg van het wettelijk klimaat dat aan de levensverzekering werd toebedeeld. Zo genoot de levensverzekering, in tegenstelling tot een modale schenking, van een gunstiger erfrechtelijk regime. Deze handelswijze verscherpte de tegenstelling die er werd gecreëerd tussen enerzijds het burgerlijk recht en anderzijds het verzekeringsrecht. De levensverzekering wordt tegenwoordig niet meer afgesloten binnen de sfeer die de WLVO en de Verzekeringwet voor ogen hadden, namelijk de risicodekking bij een vroegtijdig overlijden, maar voornamelijk als alternatief voor een schenking of testamentair legaat.¹

3. Door deze discrepantie is de levensverzekering het voorbije decennium meermaals het onderwerp geweest van heel wat discussie in de rechtsleer. Enerzijds werd er geopperd om de erfrechtelijke behandeling van de levensverzekering meer in lijn te krijgen met een doorsnee schenking of testament. Het gunstig regime van de levensverzekering kon men niet meer rechtvaardigen als het louter een schenkingshandeling betrof. Het Grondwettelijk Hof heeft bij arresten van 28 juni 2008² en 16 december 2010³ uitspraak gedaan over de erfrechtelijke verrekening van levensverzekeringen als ze kunnen worden gedefinieerd als een onrechtstreekse

---

¹ C. DE WULF, "Levensverzekeringsovereenkomsten, huwelijksvermogensrecht en erfrecht – Enkele aandachtspunten" in C. DEVOET, K. BERNAUW en C. DE GEYTER (eds.), *Levensverzekeringen en giften*, 2008, dossier nr. 14, 2008, (91) 93.

² GwH 26 juni 2008, nr. 96/2008; *TBH* 2008, afl. 9, 757.

³ GwH 16 december 2010, nr. 147/10; *RABG* 2011, afl. 13, 940-946.

schenking, dit heeft een wetgevend optreden⁴ tot gevolg gehad. Echter heeft dit jammer genoeg niet geleid tot een volledige erfrechtelijke gelijkstelling.

4. Anderzijds heeft de levensverzekering te kampen met een praktisch probleem in functie van de begunstigingsclausule. De verzekeringsprestatie zal worden uitgekeerd conform deze clausule. In de verzekeringspraktijk zal men doorgaans gebruik maken van een voorgedrukt cascade-systeem waar in eerste rang de echtgenoot en/of de kinderen van de verzekeringnemer worden aangeduid als begunstigde van de verzekeringsprestatie. Ten slotte zal vaak in laatste instantie de wettelijke erfgenamen worden aangeduid als uiteindelijke begunstigde.

5. Deze werkwijze had tot gevolg dat er geen rekening werd gehouden met een testamentair legaat bij de uitkering van de verzekeringsprestatie, ook al zou de verzekeringnemer dit vaak wel hebben gewild. Met behulp van een wetgevend optreden⁵ werd er getracht een oplossing te bieden aan dit mankement. Echter is deze verre van ideaal en heeft deze wetswijziging het probleem niet volledig opgelost, nog steeds heerst er verwarring en rechtsonzekerheid.

6. Deze masterthesis heeft daarom tot doel te onderzoeken in welke mate de levensverzekering tegenwoordig nog geschikt is om te dienen als een middel om aan optimale vermogensorganisatie te doen, rekening houdend met de verzekeringsrechtelijke praktijk en de recente veranderlijke regelgeving voorhanden. In een latere fase wil deze thesis ook onderzoeken of het niet opportuun zou zijn om te voorzien in een consequente en uniforme regelgeving tussen een onrechtstreekse schenking via een levensverzekering en een modale schenking.

7. Dit onderzoek is relevant voor de rechtszekerheid en de levensvatbaarheid van de levensverzekering als onrechtstreekse schenking in de context van vermogensplanning. Wanneer een verzekeringnemer een levensverzekering afsluit en hij dit wil gebruiken als een middel om een onrechtstreekse schenking te doen is het essentieel dat zijn wensen en preferenties uiteindelijk ook juridisch tot uiting komen in de levensverzekeringspolis. Als dit niet kan worden gegarandeerd mist de levensverzekering haar doel en is het gedoemd om te verdwijnen. Dit onderwerp wint aan relevantie door het feit dat de burger tot het besef is gekomen dat ieder is genoodzaakt om te sparen voor zijn of haar oude dag. De levensverzekering is hiervoor een aangewezen constructie, het is namelijk ook mogelijk om met behulp van een levensverzekering fiscaal voordelig te sparen. In dat opzicht is de levensverzekering een ideaal *all-in-one* product.

8. Men kan concluderen dat het landschap van de levensverzekering in de context van vermogensplanning sterk aan het veranderen is. De centrale onderzoeksvraag luidt dan ook als volgt: *"Is de levensverzekering een volwaardige rechtsfiguur voor een efficiënte vermogensplanning en welke oplossingen bestaan er voor eventuele problemen die voortvloeien uit de recente wetswijzigingen en de actuele verzekeringspraktijk?"* Deze centrale onderzoeksvraag bevat beschrijvende, definiërende, verklarende, evaluatieve en normatieve facetten.

---

⁴ Wet van 10 december 2012 tot wijziging van artikel 124 van de wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst betreffende de erfopvolging, *BS* 11 januari 2013, 996.

⁵ Wet van 13 januari 2012 tot invoeging van artikel 110/1 in de wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst, *BS* 24 februari 2012, 12.684.

9. Om deze centrale onderzoeksvraag te beantwoorden zullen vier verschillende subonderzoeksvragen worden gesteld. De eerste luidt als volgt: "Wat is het actuele regime van de levensverzekering in het huidige recht?". Met behulp van deze beschrijvende en definiërende vraag zal de figuur van de levensverzekering algemeen worden uitgelegd, meer specifiek gaan we in op de verschillende partijen die kunnen spelen. Tevens zullen de verschillende functies en de evolutie worden behandeld.

10. De tweede subonderzoeksvraag is: "Op welke manier vindt de begunstiging bij de levensverzekering plaats en wat zijn de erfrechtelijke gevolgen?". Deze verklarende onderzoeksvraag onderzoekt eerst op welke manier deze begunstiging juridisch plaats vindt, in een later stadium zal deze vraag het praktisch verzekeringsprobleem met het cascade-systeem en het daaropvolgend wetgevend optreden behandelen. Tevens zal deze vraag zich richten op de erfrechtelijke verrekening van de begunstigingsclausule als deze kan worden gekwalificeerd als een onrechtstreekse schenking.

11. De derde subonderzoeksvraag luidt: "Op welke manier wordt de levensverzekering fiscaal behandeld?" Het fiscale aspect is een van de huidige stimulansen van de levensverzekering, deze beschrijvende vraag wil enerzijds onderzoeken als de levensverzekering fiscaal in mindering kan worden gebracht in de personenbelasting, anderzijds wil ze analyseren als er erfbelasting is verschuldigd op de levensverzekeringsprestatie.

12. De laatste subonderzoeksvraag is de volgende: "Kunnen de verschillen tussen een doorsnee schenking en een onrechtstreekse schenking via een levensverzekering nog gerechtvaardigd worden en welke theoretische of praktische oplossingen kunnen deze verschillen oplossen?". Deze evaluatieve, vergelijkende en normatieve vraag wil alle aspecten van de modale schenking en de onrechtstreekse schenking vergelijken met elkaar en onderzoeken als een uniforme regeling de figuur van de levensverzekering ten goede zou komen. In deze vraag zal er ook extra aandacht worden besteed aan de informatie die de verzekeringnemer verkrijgt van de verzekeraar. Als een verschillende behandeling niet kenbaar wordt gemaakt aan de verzekeringnemer is dat namelijk nefast voor de gehele levensverzekeringsfiguur.

13. Initieel zal ik beginnen met een korte omkadering over de levensverzekering, gevolgd door een bespreking van de verschillende actoren (en hun respectievelijke rechten) die kunnen spelen bij een levensverzekering. Zeker wat betreft de begunstiging van de levensverzekering heerst er een discrepantie tussen de praktijk en theorie die extra belicht moet worden. Na de verzekeringsrechtelijke aspecten zal ik mij toespitsen op het erfrechtelijk luik van de levensverzekering. Onder het mom van een voorzorgsmaatregel genoot de levensverzekering lange tijd van een voordelig erfrechtelijk regime. Onder invloed van enerzijds de rechtsleer en anderzijds het Grondwettelijk Hof werd deze regeling het laatste decennium aangepast aan de realiteit. Verder buig ik mij ook over het fiscaal aspect van de levensverzekering, meer specifiek over de inkomstenbelasting en de uiteindelijke erfbelasting bij overlijden. De fiscale gevolgen zijn namelijk essentieel als men aan een optimale vermogensplanning wil doen. De Vlaamse decreetgever is sinds 1 januari 2015 bevoegd voor het innen van de erfbelasting, deze thesis onderzoekt daarom verder welke fiscale gevolgen de Vlaamse decreetgever en Vlabel aan een levensverzekering

koppelt. Ten slotte wil deze thesis een lans breken voor een consequente en uniforme regeling in de gevallen waar een levensverzekering wordt gehanteerd als zijnde een onrechtstreekse schenking, rekening houdend met zowel de theoretische regelgeving en de dagdagelijkse praktijk.

14. Deze masterproef beperkt haar onderzoek tot de levensverzekeringen die zijn afgesloten door natuurlijke personen die voorzien in een uitkering van een kapitaal. Verder zal enkel de Vlaamse regelgeving worden behandeld, eventuele Brusselse en Waalse regelgeving wordt enkel aangehaald indien dit een meerwaarde vormt. De verzekeringspraktische hinderpaal voorhanden is een puur Belgisch gegeven. Verder staat België wat betreft de erfrechtelijke verrekeningsregel geïsoleerd in het internationaal kader, daarom zal deze thesis geen rechtsvergelijking bevatten.

Hoofdstuk 2 Algemene situering levensverzekering

Afdeling 1 Historie

15. In de geschiedenisboeken vindt de levensverzekering haar levenslicht in de Middeleeuwen. In de 12^e eeuw werden in Venetië de voorlopers van de levensverzekering aangetroffen, de zogenaamde *Montes Profani*. Dit waren instellingen die op bevel van de overheid geld inden in ruil voor een levenslange rente. Initieel was de levensverzekering geen succes, lange tijd werd het als immoreel beschouwd omdat het menselijke leven buiten de handel is. Verder gaf de levensverzekering ook aanleiding tot talloze misbruiken doordat men fictief een verzekering afsloot op het hoofd van een ander om zo ten onrechte winsten op te strijken.⁶

16. Een nieuwe opflakking vinden we terug in de 17^e eeuw. Om het budgettaire Franse deficit tegen te gaan introduceerde L. TONTI het idee van de tontines. Dit waren fondsen waar gedurende een beperkte tijd iedereen kon toetreden door eenmalig of periodiek een bepaalde som in te brengen. Op welbepaalde tijdstippen werd de hele interest verdeeld over de overlevende deelnemers, afhankelijk van ieder zijn initieel aandeel.⁷

17. De uiteindelijke heropleving van de levensverzekering hebben we te danken aan enerzijds de waarschijnlijkheidsleer en kansberekening van B. PASCAL en C. HUYGHENS die aantoonde dat het mogelijk was de kansen te voorspellen op het plaatsvinden van onzekere gebeurtenissen en anderzijds E. HALLEY en J. DE WIT die de eerste bruikbare sterftetafels ontwikkelden.⁸ Deze samenwerking op wetenschappelijk vlak heeft in de 19^e eeuw uiteindelijk geleid tot de definitieve opkomst van de levensverzekering, de verzekeraar was vanaf nu in staat om de premies zo accuraat mogelijk te bepalen.⁹

Afdeling 2 Wetgevend kader

18. In België heeft de levensverzekering zijn legislatieve intrede gemaakt dankzij de wet van 11 juni 1874 in het Wetboek van Koophandel betreffende de verzekeringen in het algemeen.¹⁰ Vervolgens werd door de wet van 25 juni 1930 de controle op de levensverzekeringsmaatschappijen¹¹ geïntroduceerd. Toen de wet betreffende de controle van de verzekeringsondernemingen van 9 juli 1975¹² tot stand kwam werd er op 12 maart 1976 een KB opgemaakt met een afbakening omtrent de levensverzekering in verband met beleggingsfondsen.

19. In 1992 werd het wettelijk landschap van de levensverzekering drastisch gewijzigd.¹³ Enerzijds voerde dit jaar de wet van 25 juni op de landverzekeringsovereenkomst in die 48

⁶ M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Brussel, Larcier, 2011, 31.

⁷ L. SCHUERMANS en C. VAN SCHOUBROECK, *Grondslagen van het Belgische verzekeringsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 6.

⁸ C. VAN SCHOUBROUCK, *Verzekeringsrecht*, Leuven, Acco, 2013, 7.

⁹ M. FONTAINE, *Verzekeringsrecht*, Brussel, Larcier, 2011, 31.

¹⁰ Wet van 11 juni 1874 houdende de titels X en XI van Boek I van het Wetboek van Koophandel, *BS* 14 juni 1874, 1.785.

¹¹ Wet van 25 juni 1930 betreffende de controle op de levensverzekeringsondernemingen, *BS* 18 juli 1930, 3767.

¹² Wet van 9 juli 1975 betreffende de controle der verzekeringsondernemingen, *BS* 29 juli 1975, 9.267.

¹³ R. VAN GOMPEL, *Handboek Levensverzekeringen*, Brussel, Centrum voor Informatie en Assurantie, 2003, 18.

artikelen aan de levensverzekering wijdde¹⁴, anderzijds was er het KB van 17 december 1992 betreffende de levensverzekeringsactiviteit.¹⁵ Dit KB onderging nog een aantal wijzigingen door het Reglement Leven van 30 april 1999 en het KB van 14 november 2003.¹⁶ Verder werd in 1995 ook de wet van 27 maart betreffende de verzekerings- en herverzekeringsbemiddeling en de distributie van verzekeringen gepubliceerd.¹⁷ Ten slotte werd de overgrote meerderheid¹⁸ van bepalingen uit de wet van 25 juni 1992 samen met de wet van 11 juni 1874 en de wet van 27 maart 1995 opgeheven en inhoudelijk verplaatst naar de huidige wet van 4 april 2014 betreffende de verzekeringen.¹⁹

Afdeling 3 Partijen bij de levensverzekering

20. Normalerweise kommt eine Vereinbarung zwischen zwei Parteien zustande. Bei der Lebensversicherung sind jedoch oftmals mehrere Parteien beteiligt, dies findet seinen Ursprung in der Tatsache, dass die Lebensversicherung juristisch durch ein Bedingten bedingt wird, das von einem Dritten benötigt wird. Hierunter werden die wichtigsten Akteure aufgeführt, die bei einer Lebensversicherung spielen können.

3.1 Verzekeringnemer

21. De verzekeringnemer is de persoon die de levensverzekeringsovereenkomst afsluit en de polis ondertekent. Doorgaans is hij ook diegene die de premies zal betalen. Iedere meerderjarige persoon die rechts- en handelingsbekwaam is kan een levensverzekeringsovereenkomst afsluiten. Conform de Verzekeringwet²⁰ beschikt de verzekeringnemer van een levensverzekering over verschillende rechten. Zo geniet hij het recht om te beslissen wie hij als begunstigde aanduidt²¹, het recht om deze begunstiging te herroepen²², het recht van afkoop en reductie²³, het recht om van de verzekeraar een voorschot op de verzekerde prestaties te verkrijgen²⁴, het recht om de polis in pand te geven²⁵ en het recht om de rechten uit de verzekeringsovereenkomst over te dragen aan een derde²⁶. Al deze rechten zijn exclusief en kunnen daarom dus niet worden uitgeoefend door een derde. In de context van deze thesis is de verzekeringnemer tevens de schenker, bijgevolg moet hij ook voldoen aan de bekwaamheidsvereisten die noodzakelijk zijn voor het schenken van een goed. Deze voorwaarden zullen later worden behandeld.²⁷

¹⁴ Wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst, *BS* 20 augustus 1992, 18.283.

¹⁵ Wet van 17 december 1992 betreffende de levensverzekeringsactiviteit, *BS* 31 december 1992, 27.893.

¹⁶ KB van 14 november 2003 betreffende de levensverzekeringsactiviteit, *BS* 14 november 2003, 55.201.

¹⁷ Wet van 27 maart 1995 betreffende de verzekerings- en herverzekeringsbemiddeling en de distributie van verzekeringen, *BS* 14 juni 1995, 17.029.

¹⁸ Art. 127 en 128 WLVO betreffende verzekeringen tussen in gemeenschap van goederen getrouwde echtgenoten zijn niet opgeheven

¹⁹ Wet van 4 april 2014 betreffende de verzekeringen, *BS* 30 april 2014, 35.487.

²⁰ Wet van 4 april 2014 betreffende de verzekeringen, *BS* 30 april 2014, 35.487.

²¹ Art. 169 Verzekeringwet.

²² Art. 176 Verzekeringwet.

²³ Art. 178 Verzekeringwet.

²⁴ Art. 180 Verzekeringwet.

²⁵ Art. 181 Verzekeringwet.

²⁶ Art. 183 Verzekeringwet.

²⁷ N. LABEEUW, "Schenking van een levensverzekering – gevolgen van het arrest van het Grondwettelijk Hof dd. 26 juni 2008" in W. PINTENS, J. DU MONGH en C. DECLERCK, *Patrimonium 2009*, Antwerpen, Intersentia, 2009, (281) 283; *infra* hoofdstuk 5, 4.3.

22. Meer en meer zullen levensverzekeringen gebruik maken van twee verschillende verzekeringnemers, aangezien de Verzekeringwet deze situatie niet regelt is het aan te raden dat in zulk geval de verzekeringnemers onderling stipuleren dat ze de rechten van verzekeringnemer enkel gezamenlijk kunnen uitoefenen. Doorgaans zijn het vooral echtgenoten die gezamenlijk een levensverzekering aangaan ten voordele van hun kinderen.²⁸

3.2 Verzekerd hoofd of de verzekerde

23. De Verzekeringwet omschrijft de verzekerde in een levensverzekering als degene in wiens persoon het risico van het voordoen van het verzekerde voorval gelegen is.²⁹ De verzekerde is de persoon op wie zijn hoofd de levensverzekering werd afgesloten, bij het voorvallen van een vooraf gestipuleerde situatie omtrent de menselijke levensduur van de verzekerde zal de verzekeraar gehouden zijn tot het betalen van de verzekeringsprestatie. Doorgaans is het verzekerd hoofd dezelfde persoon als de verzekeringnemer, maar het is mogelijk dat men een levensverzekering vestigt op iemand anders zijn hoofd. De grootvader kan dus een levensverzekering nemen op zijn hoofd met als begunstigde zijn kleinzoon (AAB-configuratie), maar het is ook mogelijk dat dezelfde grootvader zijn zoon als verzekerd hoofd aanduidt met de kleinzoon nog steeds als begunstigde (ABC-configuratie).³⁰

24. Het is toegestaan om meerdere hoofden te stipuleren in het verzekeringcontract. In dat geval verdient deze clausule wel extra aandacht, er dient namelijk duidelijk te worden neergeschreven wanneer de verzekerde prestatie precies moet worden uitgevoerd: bij het overlijden van één hoofd of pas bij het overlijden van beide hoofden? Het hoofd heeft ten slotte geen enkel recht op de levensverzekeringprestatie, het is louter het overlijden of het overleven van zijn persoon die de oorzaak is van het uitbetalen van de verzekeringprestatie.³¹

3.3 Begunstigde

25. De begunstigde is de persoon in wiens voordeel de levensverzekering werd bedongen.³² De verzekeringnemer kan een begunstigde van de levensverzekering aanwijzen, louter door deze aanwijzing verkrijgt de begunstigde een recht op de verzekeringprestaties, dit is een toepassing van het beding ten behoeve van een derde³³. Dit impliceert dat de derde begunstigde een recht verkrijgt op de levensverzekeringprestatie dat onmiddellijk en rechtstreeks is maar tevens ook tijdelijk herroepbaar is.³⁴

---

²⁸ P. VAN EESBEECK, "Levensverzekering met twee verzekeringnemers" in A. VERBEKE, H. DERYCKE en P. LALEMAN (eds.), *Handboek estate planning*, Algemeen deel 7, *Vermogensplanning: alternatieve vormen*, Gent, Larcier, 2010, (37) 39.

²⁹ Art. 5, 17° Verzekeringwet.

³⁰ J.-M. BINON, *Droit des assurances de personnes*, Brussel, Larcier, 2007, 63; *infra* hoofdstuk 2, 6.

³¹ N. LABEEUW, "Schenking van een levensverzekering – gevolgen van het arrest van het Grondwettelijk Hof dd. 26 juni 2008" in W. PINTENS, J. DU MONGH en C. DECLERCK, *Patrimonium 2009*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 283.

³² Art. 5, 18° Verzekeringwet.

³³ Art. 185 Verzekeringwet; Art. 1121 BW.

³⁴ P. COLLE, *Handboek bijzonder gereguleerde verzekeringcontracten*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 282.

26. Pas vanaf het moment dat deze aanwijzing wordt aanvaard door de begunstigde wordt dit recht onherroepelijk³⁵, onverminderd de herroeping van de schenkingen overeenkomstig artikelen 953 tot 958 BW³⁶ en 1096 BW³⁷ en behoudens toepassing van artikel 175 Verzekeringwet bij het vooroverlijden van de begunstigde.³⁸ Deze aanvaarding kan enkel gebeuren met behulp van een bijvoegsel bij de polis met de handtekening van zowel de begunstigde, de verzekeringnemer als de verzekeraar. Door deze relatief strenge vormvereisten gebeurt het vaak dat deze aanwijzing in de praktijk niet wordt aanvaard.³⁹

27. Vanaf de aanwijzing (en dus nog voor de aanvaarding) verkrijgt de begunstigde een eigen en rechtstreeks recht op de verzekeringsprestaties. Hierdoor zal de verzekeringsprestatie direct in het vermogen van de begunstigde vallen, zowel de erfgenamen van de verzekeringnemer of de verzekeringnemer zelf kunnen geen rechten meer laten gelden op de verzekeringsprestatie.⁴⁰

3.4 Verzekeraar

28. De Verzekeringwet geeft een definitie voor de verzekeraar, namelijk elke persoon of onderneming die als contractspartij verzekeringsovereenkomsten aanbiedt.⁴¹ Soortgelijke definitie vonden we ook al terug bij de voorbereidende werken van de WLVO.⁴² Om volwaardig te kunnen fungeren als verzekeraar dient men een voorafgaande toelating te verkrijgen door de Nationale Bank van België, daarnaast zal de FSMA mee instaan voor de naleving van deze bepaling.⁴³ De hoofdverplichting van de verzekeraar is de verzekeringsprestatie uitkeren aan de begunstigde wanneer het verzekerd voorval zich voordoet.⁴⁴

3.5 Schuldeisers

29. Het lot van de schuldeisers van de verzekeringnemer ten aanzien van de verzekeringsprestatie staat ook beschreven in de Verzekeringwet. Artikel 189 bepaalt namelijk dat de schuldeisers van de verzekeringnemer geen enkel recht kunnen laten gelden op de verzekeringsprestatie die aan de begunstigde verschuldigd is door de verzekeraar.⁴⁵ Dit impliceert dat de verzekeringnemer een deel van zijn vermogen in een levensverzekering kan onderbrengen om zo te ontsnappen aan de vorderingen van zijn schuldeisers.

---

³⁵ L. SCHUERMANS en C. VAN SCHOUBROECK, *Grondslagen van het Belgische verzekeringsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 710.

³⁶ Art. 953-958 BW handelt over de herroeping van een schenking wegens niet vervulling van een voorwaarde en wegens ondankbaarheid.

³⁷ Art. 1096 BW handelt over de herroepbaarheid van schenkingen tussen echtgenoten.

³⁸ Art. 175 Verzekeringwet.

³⁹ Art. 186-187 Verzekeringwet.

⁴⁰ C. DE VOET, "De rechten van de partijen" in ANDRE-DUMONT, J., BECUE, P., DE VOET, C., DE LAMINNE DE BEX, D., HULLEBROECK, G., JUNION, A., SCHILDERMANS, C., SOLLIE, I. en VANDERGETEN, P. (eds.), *Kluwer's Verzekeringshandboek*, II, Mechelen, Kluwer, II.1.11, afl. 73, (49) 79.

⁴¹ Art. 5, 1° Verzekeringwet.

⁴² Wetsontwerp op de landverzekeringsovereenkomst, *Parl.St.* Kamer 1990-91, nr. 1586/1.

⁴³ T. ROOVERS, "De civiele en fiscale aspecten van de schenking (door middel) van een individuele levensverzekering", *Not.Fisc.M.* 2012, afl. 10, (334) 336.

⁴⁴ N. LABEEUW, "Schenking van een levensverzekering – gevolgen van het arrest van het Grondwettelijk Hof dd. 26 juni 2008" in W. PINTENS, J. DU MONGH en C. DECLERCK, *Patrimonium 2009*, Antwerpen, Intersentia, 2009, (281) 283.

⁴⁵ Art. 189 Verzekeringwet.

30. Als de schuldenaar een levenslange verzekering aangaat waar hij zowel de verzekeringnemer als verzekerd hoofd is en hij een derde begunstigde aanduidt die niet de nalatenschap is zal de schuldeiser meer dan waarschijnlijk met lege handen achter blijven, hij kan principieel namelijk geen recht laten gelden op de verzekeringsprestatie. De enige oplossing voorhanden is het instellen van een pauliaanse vordering⁴⁶ om zo deze begunstiging van de levensverzekering niet aan hem tegen te laten werpen. Om daarin te slagen zal allereerst de schuldeiser moeten wachten tot de schuldenaar is overleden (en aldus de verzekeringsprestatie kan worden uitgekeerd), hij zal tevens moeten aantonen dat de derde begunstigde ten kosteloze titel werd aangeduid door de verzekeringnemer en dat de betaalde premies kennelijk buiten verhouding stonden tot de vermogenstoestand van de schuldenaar/verzekeringnemer. Ten slotte zal hij ook moeten aantonen dat dit is gebeurd met de bedoeling om de verhaalsrechten van de schuldeiser te beperken.⁴⁷

31. Als de schuldeiser er in slaagt dit aan te tonen kan hij de terugbetaling van de premies vorderen van de derde begunstigde. Onder geen enkel beding mag de terugbetaling het bedrag van de verschuldigde verzekeringsprestaties overschrijden.⁴⁸ Rekening houdend met het feit dat het succes van de pauliaanse vordering hoe dan ook gering is, genieten de schuldeisers van de verzekeringnemer geen benijdenswaardige positie bij de levensverzekering.

3.6 Reservataire erfgenamen

32. De reservataire erfgenamen zijn de erfgenamen die te allen tijde een deel van de erfenis kunnen opeisen en niet bij testament onterfd kunnen worden. In België kennen we drie categorieën van reservataire erfgenamen: de afstammelingen, de ascendenten en de langstlevende echtgenoot.⁴⁹ In de context van vermogensorganisatie zullen vaak grote bedragen ondergebracht worden in een levensverzekering. Als de verzekeringnemer een begunstigde aanduidt die geen naast familielid is zal dit doorgaans altijd frustraties opwekken bij de reservataire erfgenamen van de verzekeringnemer. Objectief gezien zijn zij derden bij het contract, maar feitelijk kan dit een zware impact hebben op deze groep van personen.

33. De Verzekeringswet erkent deze zorgen door de rechten van de erfgenamen te stipuleren in artikel 188.⁵⁰ Dit artikel bepaalt namelijk dat de verzekeringsprestatie is onderworpen aan inkorting en, voor zover dit werd bedongen, aan inbreng. De echtgenoten genieten een soortgelijke bescherming in artikelen 127 en 128 van de WLVO.⁵¹ Later in deze thesis zal het erfrechtelijk leerstuk uitgebreider worden behandeld.⁵²

---

⁴⁶ Art. 1167 BW; A. LENAERTS, "Over de pauliaanse vordering: draagwijdte van de anterioriteitsvoorwaarde en rechtsgevolgen", *TBBR* 2009, (494) 502.

⁴⁷ P. VAN EESBEECK en L. VEREYCKEN, "Beleggingsverzekering: instrument voor vermogensoverdracht en successieplanning", *Life & Benefits Cahier*, Mechelen, Kluwer, 2009, 13.

⁴⁸ Art. 190 Verzekeringswet;

⁴⁹ Art. 913-914 BW; art. 915 BW; art. 915bis BW.

⁵⁰ Art. 188 Verzekeringswet.

⁵¹ Art. 127-128 WLVO; Desondanks een veroordeling door het toenmalige Arbitragehof zijn de artikelen 127 en 128 WLVO ironisch genoeg de enige artikelen van deze wet die heden nog steeds in werking zijn.

⁵² *infra* hoofdstuk 5.

Afdeling 4 Kwalificatie van de levensverzekering

34. Een verzekeringsovereenkomst wordt algemeen gedefinieerd in artikel 5 van de Verzekeringwet als zijnde een overeenkomst, waarbij een partij, de verzekeraar, zich er tegen betaling van een vaste of veranderlijke premie tegenover een andere partij, de verzekeringnemer, toe verbindt een in de overeenkomst bepaalde prestatie te leveren in het geval zich een onzekere gebeurtenis voordoet waarbij, naargelang van het geval, de verzekerde of de begunstigde belang heeft dat die zich niet voordoet.⁵³

35. De levensverzekering onderscheidt zich van een doorsnee verzekeringsovereenkomst doordat het in artikel 160 Verzekeringwet wordt omschreven als een verzekering waarbij de verzekeringsprestatie afhankelijk is van een onzeker voorval wat betreft de menselijke levensduur. De verzekeraar verbindt zich er aldus toe om over te gaan tot uitkering van de verzekeringsprestatie wanneer een gebeurtenis zich voordoet die alleen afhankelijk is van de menselijke levensduur.⁵⁴ Het is een noodzakelijke voorwaarde dat de verzekering puur afhankelijk is van de menselijke levensduur vooraleer men kan spreken van een levensverzekering. Als het levensverzekeringscontract bijkomende voorwaarden stelt hebben we wel nog steeds te maken met een verzekering, maar niet meer met een levensverzekering. Als aldus het contract stelt dat de verzekeraar de prestatie moet uitkeren bij *overlijden door een ongeval* hebben we aldus niet meer te maken met een levensverzekeringsovereenkomst, in dit geval wordt er immers vereist dat het overlijden door een ongeval gebeurt, het louter overlijden volstaat niet.⁵⁵

36. In tegenstelling tot de andere persoonsverzekeringen wordt er bij de levensverzekering steeds een forfaitair bedrag uitgekeerd.⁵⁶ Dit insinueert niet dat het bedrag van de verzekeringsprestatie al nominaal vast staat, dit slaat enkel op het feit dat de uitkering niet afhankelijk is van de omvang van de schade die de verzekerde gebeurtenis veroorzaakt.⁵⁷

37. Wanneer er vaststaat dat een verzekering louter afhankelijk is van een menselijke levensduur heeft men steeds te maken met een levensverzekering. Initieel was ook het aleatoir karakter een essentieel element van de levensverzekeringsovereenkomst, mede door het feit dat verzekeringsovereenkomsten als kanscontracten worden beschouwd conform het Burgerlijk Wetboek.⁵⁸ Momenteel heerst er de doctrine dat bij het ontbreken van een risico bij een verzekeringscontract deze kwalificatie als zijnde een verzekeringscontract wordt ontnomen, deze ommekeer zag haar bestaansreden door de opkomst van de spaar- en beleggingsverzekeringen waaruit bleek dat de uitkering door de verzekeraar vaak gelijk was aan de premies die de

---

⁵³ Art. 5, 14° Verzekeringwet.

⁵⁴ Art. 160 Verzekeringwet.

⁵⁵ C. VAN SCHOU BROUCK, G. JOQUE, A. DE GRAEVE, en H. COUSY, "Overzicht van rechtspraak, Wet op de Landverzekeringsovereenkomst 1992-2003", *TPR* 2003-2004, (1781) 2032.

⁵⁶ Art. 5, 16° Verzekeringwet.

⁵⁷ P. VAN EESBEECK, "Levensverzekering/Algemeen juridisch kader" in A. VERBEKE, H. DERYCKE en P. LALEMAN (eds.), *Handboek estate planning*, Algemeen deel 7, *Vermogensplanning: alternatieve vormen*, Gent, Larcier, 2010, (1) 3.

⁵⁸ Art. 1964 BW.

verzekeringnemer tot op de dag van de verzekerde gebeurtenis had betaald waardoor er feitelijk geen risico was.⁵⁹

38. Bij de levensverzekeringen kan men deze gedachtegang weliswaar niet doortrekken, artikel 160 Verzekeringswet⁶⁰ zegt namelijk dat de kwalificatie van een levensverzekering niet meer betwist kan worden zodra het verzekerde voorval alleen afhankelijk is van de menselijke levensduur, ook al is geen rekening gehouden met de voorvalswetten. Nergens wordt enig gewag gemaakt van de aanwezigheid van een aleatoir karakter.

39. Dit werd al duidelijk onder de WLVO⁶¹ met behulp van een interpretatieve wet in 2013⁶², deze bepaling werd bij de wetwijziging mee opgenomen in de nieuwe wet. Heden moet men zich dus niet meer de vraag stellen of er sprake is van een risico, enkel het feit als de desbetreffende overeenkomst al dan niet verbonden is met de duur van het menselijk leven is relevant voor de kwalificatie van een levensverzekeringsovereenkomst.⁶³

Afdeling 5 Soorten levensverzekeringen

40. Zoals reeds aangehaald is de levensverzekering een persoonsverzekering, binnen deze categorie van levensverzekeringen kan men nog een opdeling maken. Hieronder worden de meest voorkomende verschijningsvormen besproken.

5.1 Overlijdensverzekering

41. De bekendste soort levensverzekeringen is de overlijdensverzekering. In dat geval verbindt de verzekeraar zich tot het uitkeren van de verzekeringsprestatie bij het overlijden van de verzekerde tijdens de verzekeringsperiode. Deze verzekeringsperiode kan levenslang worden gestipuleerd waardoor het in dat geval niet uitmaakt wanneer het overlijden zich voordoet, de verzekeraar zal namelijk altijd gehouden zijn om de verzekeringsprestatie uit te voeren. Echter is het ook mogelijk een tijdelijke overlijdensverzekering af te sluiten, in dat geval zal de verzekeraar enkel gehouden zijn tot uitkering wanneer de verzekerde overlijdt in een vooropgestelde periode.⁶⁴

5.2 Verzekering bij leven

42. Naast de overlijdensverzekering heeft men ook haar tegenpool, de verzekering bij leven. Hiervan is sprake wanneer de levensverzekering bepaalt dat de verzekeraar de begunstigde moet uitbetalen wanneer de verzekerde op een welbepaalde datum nog steeds in leven is. Mocht de verzekerde reeds zijn gestorven, wordt er niets uitgekeerd. In deze categorie kan nog een opdeling

---

⁵⁹ P. VAN EESBEECK, "Levensverzekering/Algemeen juridisch kader" in A. VERBEKE, H. DERYCKE en P. LALEMAN (eds.), *Handboek estate planning*, Algemeen deel 7, *Vermogensplanning: alternatieve vormen*, Gent, Larcier, 2010, (1) 4; C. DEVOET, "L'assurance vie est-elle un contrat aléatoire", *De Verz.* 2002, 552-589.

⁶⁰ Art. 160 Verzekeringswet.

⁶¹ Wet van 17 december 1992 betreffende de levensverzekeringsactiviteit, *BS* 31 december 1992, 27.893.

⁶² Wet 19 juli 2013 tot interpretatie van artikel 97 van de wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst, *BS* 8 augustus 2013, 49.534.

⁶³ L. SCHUERMANS en C. VAN SCHOUBROECK, *Grondslagen van het Belgische verzekeringsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 687; P. COLLE, *De nieuwe wet van 4 april 2014 betreffende de verzekeringen*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 10; T. ROOVERS, "De civiele en fiscale aspecten van de schenking (door middel) van een individuele levensverzekering", *Not.Fisc.M.* 2012, afl. 10, (334) 340-341.

⁶⁴ J.-M. BINON, *Droit des assurances de personnes - aspect civils, techniques et sociaux*, Brussel, Larcier, 2007, 66-67.

worden gemaakt tussen enerzijds de verzekeringen met uitgesteld kapitaal en anderzijds de verzekeringen met lijfrenten. Bij de eerste wordt de betaling van een welbepaald kapitaal beloofd als het verzekerd hoofd op dat ogenblik nog in leven is, we spreken van een levensverzekering met lijfrenten als de verzekeraar zich ertoe verbindt een rente uit te keren tot het overlijden van de persoon die werd aangewezen door de verzekeringnemer.⁶⁵ De verzekering bij lang leven en de overlijdensverzekering vormen samen de klassieke of zuivere levensverzekeringen.⁶⁶

5.3 Gemengde levensverzekering

43. De meest gebruikte levensverzekeringsvorm is een combinatie van de twee voorgaande variaties, het is een levensverzekeringsovereenkomst waar de verzekeringsprestatie wordt uitgekeerd ofwel bij het overlijden van het verzekerd hoofd ofwel bij het bereiken van een welbepaalde leeftijd door het verzekerd hoofd. Hierdoor worden namelijk twee risico's gedekt, zowel het overlijden als het leven. Het is mogelijk de verhoudingen van deze verzekering af te stellen naar ieder zijn eigen behoeften, zo is het mogelijk om het zwaartepunt te verleggen naar de overlijdensverzekering door middel van e.g. een 20/80%-verhouding. In dat geval zal de premie bij het overlijden van het verzekerd hoofd vier keer zoveel bedragen als wanneer de verzekering bij leven toepassing vindt.⁶⁷

5.4 Tak 21 en tak 23

44. In het kader van de levensverzekering kan er ook een onderverdeling worden gemaakt in functie van het risicoprofiel dat de verzekeringnemer voor ogen heeft.

45. De eerst en bekendste tak is de tak 21-levensverzekeringen. Deze wordt doorgaans aangeduid als een veilige belegging. Onder tak 21 verstaat men de traditionele levensverzekeringen met periodieke premies, doorgaans worden deze als spaarproduct beschouwd. Dit omdat deze een gewaarborgd rendement garanderen. Het fundamentele kenmerk van de tak 21-levensverzekering is het beperkte risico en de daarbij horende veiligheid. Doorgaans wordt er geopteerd voor een gegarandeerd rendement die ligt tussen 0,8% en 1,6% per jaar.⁶⁸ Dit kan ook weer vermeerderd worden met eventuele bonussen maar deze worden niet gegarandeerd.

46. De tegenpool van de tak 21-levensverzekering is de tak 23-levensverzekering. Deze formule is een levensverzekering die gekoppeld is aan één of meerdere beleggingsfondsen die kan bestaan uit aandelen en/of obligaties. Het grootste verschil met tak 21 is aldus dat er bij tak 23 geen rendement wordt gegarandeerd en dat het kapitaal doorgaans niet wordt beschermd. Men neemt hier het risico dat men aanspraak kan maken op een hoger rendement, maar tevens kan men op het einde van de rit met lege handen achterblijven. Dit impliceert dat men bij deze tak van

---

⁶⁵ H. COUSY, "Over de kwalificatie van levensverzekeringscontracten en de rol die daarin wordt gespeeld door het begrip kanscontract", in B. TILLEMANN en A. VERBEKE (eds.), *Knelpunten Kanscontracten*, Antwerpen, Intersentia, 2004, (103) 113.

⁶⁶ L. SCHUERMANS en C. VAN SCHOUBROECK, *Grondslagen van het Belgische verzekeringsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 658.

⁶⁷ J.-M. BINON, *Droit des assurances de personnes – aspect civils, techniques et sociaux*, Brussel, Larcier, 2007, 69.

⁶⁸ SPAARGIDS, *TAK 21 hoogste rendement*, www.spaargids.be/sparen/tak-21-hoogste-rendement.html (consultatie 4 april 2016); BANKSHOPPER, *Vergelijk tak 21 spaarverzekeringen*, www.bankshopper.be/nl/verzekeren/vergelijk-tak-21-spaarverzekeringen.html (consultatie 10 mei 2016).

levensverzekeringen beter een professional consulteert, de keuze van welke beleggingsfondsen men verkiest is namelijk cruciaal voor een positieve uitkomst.

5.5 Individuele en collectieve levensverzekeringen

47. Naast het onderscheid in functie van het risicoprofiel kan er tevens een onderscheid worden gemaakt tussen enerzijds individuele levensverzekeringen en anderzijds collectieve levensverzekeringen. De individuele levensverzekering is de standaard-levensverzekering waar iedereen automatisch aan denkt. Een verzekeringnemer sluit een levensverzekering af naar zijn persoonlijke behoeften en voorkeuren, afhankelijk van de concrete omstandigheden.

48. Een collectieve levensverzekering daarentegen is een overeenkomst gesloten door een onderneming of publiekrechtelijke persoon ten voordele van haar personeel.⁶⁹ Deze groepsverzekeringen worden door bedrijven gehanteerd om te voorzien in een aanvullend pensioen voor hun werknemers of bedrijfsleiders. Dit type levensverzekering geniet een collectief en institutioneel karakter. Het is niet mogelijk dat de werknemers specifieke modaliteiten kunnen stipuleren.⁷⁰

Afdeling 6 Configuratie

49. In een levensverzekeringscontract wordt er doorgaans gebruik gemaakt van een configuratie met drie of vier letters. Hiermee wordt systematisch en efficiënt duidelijk als de verzekeringnemer, de verzekerde en de begunstigde dezelfde of verschillende personen zijn.⁷¹

50. De verzekeringnemer zal steeds aangeduid worden met de letter A, het verzekerd hoofd krijgt de letter B behoudens wanneer de verzekeringnemer tevens het verzekerd hoofd is. In dat geval zal het verzekerd hoofd ook met A worden aangeduid. De begunstigde(n) worden doorgaans aangeduid met C (en D), uitgezonderd als de begunstigde(n) tevens verzekeringnemer of verzekerd hoofd zijn.

51. Een klassieke levensverzekering, waar enkel zal worden uitgekeerd bij overlijden of bij leven, bevat drie letters. Chronologisch wordt eerst de verzekeringnemer aangeduid, daarna de verzekerde en tot slot de begunstigde. Een ABC-configuratie is het typevoorbeeld, bijvoorbeeld de grootvader (A) die als verzekeringnemer een levensverzekering afsluit op het hoofd van zijn zoon (B) met zijn kleinzoon (C) als begunstigde. Een gemengde levensverzekering daarentegen zal geconfigureerd worden met vier letters, er dient namelijk een begunstigde bij leven en een begunstigde bij overlijden worden gedefinieerd. Een man die een levensverzekering afsluit waar hij

---

⁶⁹ H. COUSY, "Over de kwalificatie van levensverzekeringscontracten en de rol die daarin wordt gespeeld door het begrip kanscontract", in B. TILLEMANN en A. VERBEKE (eds.), *Knelpunten Kanscontracten*, Antwerpen, Intersentia, 2004, (103) 114.

⁷⁰ J-M. BINON, *Droit des assurances de personnes*, Brussel, Larcier, 2007, 229.

⁷¹ S. SEYNS, "Hoe worden begunstigingen via levensverzekeringen belast in de successierechten?" in *Patrimonium 2013*, Antwerpen, Intersentia, 2013, (275) 280.

N. LABEEUW, "Schenking van een levensverzekering – gevolgen van het arrest van het Grondwettelijk Hof dd. 26 juni 2008" in W. PINTENS, J. DU MONGH en C. DECLERCK, *Patrimonium 2009*, Antwerpen, Intersentia, 2009, (281) 283.

zichzelf begunstigd wanneer hij de leeftijd van 70 jaar bereikt en zijn dochter bij zijn overlijden kan worden geconfigureerd als een AAAB-verzekeringsspolis.⁷²

Afdeling 7 Functie en evolutie

52. Levensverzekeringen maken al ruim een eeuw een wezenlijk bestanddeel uit binnen de verzekeringswereld. De functie en het nut van een levensverzekering kan onderverdeeld worden in vier verschillende categorieën zijnde als verzorgingsmaatregel, spaarmiddel, kredietmiddel en ten slotte als een manier om aan vermogensplanning te doen.⁷³

53. De levensverzekering als verzorgingsmaatregel is haar eerste en oudste functie. Dit is tevens de bestaansreden van de levensverzekering. Met behulp van de levensverzekering kan men een derde voorzien in een uitkering voor levensonderhoud bij het overlijden van de verzekerde, het geeft namelijk de garantie aan deze derde dat deze de sommen van de levensverzekering zal verkrijgen. Daarom is de levensverzekering het middel bij uitstek in een familiale sfeer.⁷⁴

54. De tweede functie van de levensverzekering die we kunnen onderschrijven is de spaarfunctie. De verzekeringspremies die telkens worden betaald zullen dan dienen als spaargeld, als een appeltje voor de dorst voor bijzondere omstandigheden in het leven zoals het pensioen of het kopen van een huis.⁷⁵

55. Verder kan de levensverzekering ook beschouwd worden als een kredietmiddel, zo kan deze worden gebruikt om hypothecaire leningen of een consumentenkrediet te dekken, alsook om investeringen van ondernemingen te kunnen financieren. Als de kredietnemer zou komen te overlijden wanneer de lening nog niet werd terugbetaald, zal het resterende geleende bedrag gecompenseerd worden door de verzekeringsprestatie van de levensverzekering die opeisbaar wordt bij het overlijden van de verzekerde. Dit heeft tot gevolg dat de erfgenamen van de verzekeringnemer niet gehouden zijn tot voldoening van deze schuld.⁷⁶

56. De laatste functie van een levensverzekering heeft pas de laatste decennia het daglicht gezien, namelijk in de sfeer van vermogensplanning. Meer en meer rechtspractici hebben het belang benadrukt van de levensverzekering in functie van het erfrecht als alternatief voor de schenking of het testament.⁷⁷ Deze thesis zal louter dit laatste aspect behandelen.

---

⁷² P. VAN EESBEECK, "Levensverzekering/Algemeen toepassingsmechanismen inzake successierechten" in A. VERBEKE, H. DERYCKE en P. LALEMAN (eds.), *Handboek estate planning*, Algemeen deel 7, *Vermogensplanning: alternatieve vormen*, Gent, Larcier, 2010, (21) 21.

⁷³ T. ROOVERS, "De civiele en fiscale aspecten van de schenking (door middel) van een individuele levensverzekering", *Not.Fisc.M.* 2012, afl. 10, (334) 339.

⁷⁴ H. COUSY, "Over de kwalificatie van levensverzekeringsovereenkomsten en de rol die daarin wordt gespeeld door het begrip kanscontract", in B. TILLEMANN en A. VERBEKE (eds.), *Knelpunten Kanscontracten*, Antwerpen, Intersentia, 2004, (103) 105.

⁷⁵ C. DEVOET, *L'assurance-vie – Aspect techniques et juridiques*, Mechelen, Kluwer, 2004, 19

⁷⁶ C. DEVOET, *L'assurance-vie – Aspect techniques et juridiques*, Mechelen, Kluwer, 2004, 20

⁷⁷ T. ROOVERS, "De civiele en fiscale aspecten van de schenking (door middel) van een individuele levensverzekering", *Not.Fisc.M.* 2012, afl. 10, (334) 340.

7.1 Initiële doelstelling: voorzorgprincipe

57. De feitelijke kwalificatie van de levensverzekering is al geringe tijd stof voor discussie. Zoals reeds vermeld werden levensverzekeringen initieel afgesloten met de voorzorggedachte in het achterhoofd. Men sloot een levensverzekering af om de nabestaanden te beschermen tegen een vooroverlijden. *In concreto* sloot de mannelijke kostverdiener een levensverzekering af op zijn hoofd. Zijn vrouw, die instond voor de opvoeding van de kinderen en het huishouden, werd dan aangeduid als begunstigde. Wanneer het triestige voorval zich voordeed dat de man plots overleed verkreeg de vrouw als gevolg van de levensverzekering een kapitaal of een periodieke lijfrente tot haar beschikking. Dit had tot doel om te voldoen in de kosten en om te vermijden dat naast een familiaal drama zich tevens een financieel drama zou voltrekken.

7.2 Nieuwe levensverzekeringsproducten

58. Ondertussen is deze *ratio* van de levensverzekering veranderd en achterhaald, het voorzorgprincipe is grotendeels naar de achtergrond verdreven. Vanaf midden de jaren 1980 heersten er periodes van hoge inflatie, beleggers maakten hiervan gebruik en realiseerden hoge interesten op de door hen gedane beleggingen. De verzekeraar in dat decennium sloot een resultaatsverbintenis af met de verzekeringnemer om een vooraf bepaalde som uit te betalen als het overeengekomen voorval omtrent de menselijke levensduur zich voordeed. Enige verschillen op de gedane beleggingen, zowel positief als negatief, zouden ten laste van de verzekeraar vallen, in de praktijk viel deze balans voornamelijk positief uit voor de verzekeraar.⁷⁸

59. Voor de verzekeraar had de verhoogde inflatie tot gevolg dat er een groot verschil ontstond tussen enerzijds de effectief verworven financiële beleggingsopbrengsten en anderzijds het bedrag dat hij verschuldigd was aan de begunstigde conform de levensverzekering. De verzekeraar streek relatief grote winsten op door de premies van de verzekeringnemer. Na enige tijd waren de consumenten/potentiële verzekeringnemers ook op de hoogte van de hogere winstmarges van de rechtstreekse beleggingen in verhouding met het lage rendement van de levensverzekering.⁷⁹

60. De verzekeringnemers voelden zich verongelikt en eisten een deel van de opbrengsten op. Dit heeft geleid tot de opkomst van nieuwe verzekeringsproducten waar de verzekeringnemer of begunstigde mee zou profiteren van de winsten. Dit startte een tendens waarbij verschillende formules in het leven werden geroepen waar de opbrengsten (eerst deels) werden toegewezen aan de verzekeringnemer of begunstigde. Uiteindelijk heeft dit geleid tot de invoering van de levensverzekering verbonden met een beleggingsfonds, de huidige tak 23-levensverzekering.⁸⁰

---

⁷⁸ H. COUSY, "Over de kwalificatie van levensverzekeringscontracten en de rol die daarin wordt gespeeld door het begrip kanscontract", in B. TILLEMEN en A. VERBEKE (eds.), *Knelpunten Kanscontracten*, Antwerpen, Intersentia, 2004, (103) 105.

⁷⁹ H. COUSY, "Over de kwalificatie van levensverzekeringscontracten en de rol die daarin wordt gespeeld door het begrip kanscontract", in B. TILLEMEN en A. VERBEKE (eds.), *Knelpunten Kanscontracten*, Antwerpen, Intersentia, 2004, (103) 114.

⁸⁰ H. COUSY, "Het herkwalificatiedebat vanuit verzekeringstechnische hoek bekeken" in L. BALLON, H. COUSY, W. DEVROE, K. GEENS, J. STUYCK, B. TILLEMEN en P. VAN ORSHOVEN (eds.), *Liber amicorum Frans Vanistendael*, Herentals, Knops Publishing, 2007, (71) 77.

Hoofdstuk 3 Erfrechtelijke begrippen

Afdeling 1 Reservatair en beschikbaar deel

61. Bij het overlijden van de erflater zal zijn nalatenschap openvallen, dit zal worden verdeeld onder de erfgenamen. In België bestaat de nalatenschap uit een reservatair deel en een beschikbaar deel. Het reservatair deel kan worden omschreven als een deel van de nalatenschap dat door de erflater niet kan worden aangetast door beschikkingen onder kosteloze titel ten nadele van de reservataire erfgenamen. Deze reservataire erfgenamen zijn de afstammelingen⁸¹, de ascendenten⁸² en de langstlevende echtgenoot⁸³.

62. Het resterende beschikbaar deel daarentegen mag wel vrij worden verdeeld. De omvang van beide delen is afhankelijk van het aantal reservataire erfgenamen en hun concrete hoedanigheid ten opzichte van de erflater.⁸⁴ Het reservatair deel bedraagt aldus $1/2^e$ als er één kind is, $2/3^e$ als er twee kinderen zijn en $3/4^e$ als er drie of meer kinderen zijn. Het reservatair deel van de langstlevende echtgenoot omvat ofwel het vruchtgebruik op de helft van alle goederen van de nalatenschap ofwel het vruchtgebruik op de gezinswoning en de huisraad.⁸⁵ De ascendenten ten slotte beschikken over een reservatair deel dat per lijn wordt ingedeeld. Zowel de vaderlijke als de moederlijke lijn krijgt $1/4^e$.⁸⁶

63. Hetgene wat niet reservatair beschermd is behoort tot het beschikbaar deel van de nalatenschap, hierover kan de overleden erflater vrij beschikken met behulp van onder andere doorsnee schenkingen, legaten en onrechtstreekse schenkingen via levensverzekeringen.

Afdeling 2 Inbreng

64. Na het overlijden van de erflater dient men de fictieve massa samen te stellen. Deze bestaat uit het nog bestaande vermogen van de erflater ten tijde van het overlijden, vermeerderd met alle schenkingen (behoudens als vrijstelling van inbreng werd bedongen) die de *decurjus* heeft gedaan, verminderd met de schulden.⁸⁷ De toevoeging van de reeds gedane schenkingen door de overledene aan de fictieve massa vindt haar oorsprong om te vermijden dat anders de rechten van de erfgenamen worden uitgehold door eerder gedane schenkingen. Deze inbreng heeft als doel de gelijkheid tussen de verschillende erfgenamen te waarborgen. Het is als het ware een correctiemechanisme. Als aldus een van de erfgenamen een schenking heeft verkregen moet hij deze gift bij de verdeling van de nalatenschap terug toevoegen aan de fictieve massa.⁸⁸

---

⁸¹ Art. 913-914 BW.

⁸² Art. 915 BW.

⁸³ Art. 915bis BW.

⁸⁴ R. BARBAIX en A.-L. VERBEKE, *Kernbegrippen Erfrecht en giften*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 81.

⁸⁵ Abstracte reserve of concrete reserve.

⁸⁶ R. DEKKERS, H. CASMAN, A.-L. VERBEKE en E. ALOFS, *Erfrecht & giften*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 248; De reserves van de ascendenten kunnen worden beperkt naargelang de erflater getrouwd was, dit leerstuk in detail behandelen zou ons echter te ver drijven.

⁸⁷ R. BARBAIX en A.-L. VERBEKE, *Kernbegrippen Erfrecht en giften*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 88.

⁸⁸ R. BARBAIX en A.-L. VERBEKE, *Beginselen erfrecht*, Brugge, Die Keure, 2013, 246; art. 843 BW.

65. Deze inbreng kan enkel worden gevorderd door een erfgenaam ten opzichte van een andere erfgenaam die een schenking heeft verkregen als voorschot op zijn erfdeel. Aldus is de erfgenaam die een gift buiten erfdeel heeft verkregen niet gehouden tot inbreng van het desbetreffende goed. Tevens kan inbreng niet worden gevorderd door een legataris of door een schuldeiser van de nalatenschap. Inbreng is de regel, maar het is mogelijk om hier van af te wijken.⁸⁹

Afdeling 3 Inkorting

66. Nadat de fictieve massa is samengesteld kunnen we controleren als de buiten deel gedane giften het beschikbaar deel overtreffen of niet. Indien blijkt dat de totale som van de gedane schenkingen het beschikbaar gedeelte overtreffen kunnen de reservataire erfgenamen de inkorting vorderen voor de resterende sommen. De sanctie voor het overschrijden van het beschikbaar deel is niet de nietigheid van de concrete gift maar louter een vermindering van de schenking ten belope van dat gedeelte.⁹⁰ Het deel dat teveel werd weggeschonken zal dan terug bij de nalatenschap van de erflater/schenker gevoegd worden.⁹¹ De juridische figuur inkorting heeft als doel de reserves te beschermen en kan enkel persoonlijk en individueel door de reservataire erfgenamen worden gevorderd.⁹²

Afdeling 4 Iure proprio en iure hereditario

67. Deze termen spelen bij de vraag op welke manier de begunstigde de verzekeringsprestatie van een levensverzekering verkrijgt. Als de begunstigde een nieuw, eigen en rechtstreeks recht, onafhankelijk van zijn eventuele hoedanigheid als erfgenaam, verkrijgt ten opzichte van de verzekeraar spreken we van een begunstiging *iure proprio*. Als het louter gaat om een bevestiging van de erfrechtelijke aanspraken die de begunstigde reeds had op de verzekeringnemer hebben we te maken met een begunstiging *iure hereditario*, hij verkrijgt de rechten enkel als zijnde een erfgenaam van de verzekeringnemer. De relevantie voor dit verschil is immens en zal later duidelijk worden.⁹³

---

⁸⁹ M. THERION, "Levensverzekeringen – Rechten van de erfgenamen", *De Verz.* 2011, afl. 1, (108) 108.

⁹⁰ Brussel, 29 mei 1998, *TBBR* 1998, 471; Cass. 29 april 2010, *T.Not.* 2011, 467, noot R. BARBAIX en B. VERDICKT.

⁹¹ R. BARBAIX, *Familiaal vermogensrecht in essentie*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 314; art. 920 BW.

⁹² M. THERION, "Levensverzekeringen – Rechten van de erfgenamen", *De Verz.* 2011, afl. 1, (108) 108.

⁹³ A. VERHAEGEN, "De levensverzekering, een buitenbeentje? Het erfrechtelijk statuut van levensverzekeringen" in R. BARBAIX en A.-L. VERBEKE (eds.), *Estate Planning – Actuele knelpunten familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2014, (91) 92; *infra*.

Hoofdstuk 4 Begunstiging van de levensverzekering

Afdeling 1 Beding ten behoeve van een derde

68. Vermogensoverdracht via een levensverzekering gebeurt via de aanduiding van de begunstigde van de verzekeringsprestatie. Vooraleer we het eerste breekpunt wat betreft de levensverzekering kunnen aanvatten is het cruciaal om stil te staan met behulp van welke juridische figuur de derdenbegunstiging van de levensverzekering wordt geregeld, namelijk het derdenbeding.⁹⁴

69. Een derdenbeding is een overeenkomst waar een belover zich tegenover de bedinger verbindt tot een voordeel uit deze overeenkomst ten gunste van een derde. Deze derde ontleent dan een vorderingsrecht uit deze overeenkomst tussen de belover en de bedinger, in de context van een levensverzekering wordt hij aangeduid als begunstigde.⁹⁵ Het derdenbeding vormt een uitzondering op het relativiteitsbeginsel⁹⁶, krachtens hetwelk de obligatoire gevolgen van een overeenkomst beperkt blijven tot tussen de contractpartijen. Bij een derdenbeding wordt er namelijk een verplichting aan de belover opgelegd ten gunste van een derde.⁹⁷

70. In functie van deze thesis is het derdenbeding een overeenkomst tussen de verzekeraar en de verzekeringnemer waar deze eerste zich tegenover de laatste verbindt om aan de begunstigde derde een verzekeringsprestatie uit te keren. De grondslag van het recht van de begunstigde is het gevolg van het contract tussen de verzekeraar en de verzekeringnemer, die de strekking heeft dat de derde daaraan een eigen recht ontleent en waar de wet derdenwerking verleent.⁹⁸

71. De relevantie van een derdenbeding op de begunstiging van een levensverzekering kan niet overschat worden. De regeling van de vroegere WLVO en de huidige Verzekeringwet wat betreft de derde-begunstiging bij de levensverzekering is gestoeld op het gemeenrechtelijke regime van het derdenbeding.⁹⁹

1.1 Voorwaarden

72. Om te kunnen spreken van een geldig derdenbeding gelden er drie bestaansvoorwaarden. Allereerst is er een obligatoir verband vereist tussen de bedinger en de belover, dit noemt men de dekkingsverhouding.¹⁰⁰ Er moet een begunstigingsclausule zijn bedongen tussen deze twee partijen ten voordele van een derde, een loutere verbintenis van de belover tegenover de bedinger ten voordele van een derde is een voldoende voorwaarde. Het is niet vereist dat het concrete derdenbeding accessoir is aan een andere overeenkomst. In functie van de levensverzekering is

---

⁹⁴ Art. 1121 BW.

⁹⁵ N. CARETTE, *Derdenbeding*, Antwerpen, Intersentia, 2011, 170.

⁹⁶ Art. 1165 BW.

⁹⁷ N. CARETTE, "Beding ten behoeve van een derde" in A. DE BOECK, S. STIJNS en R. VAN RANSBEECK (eds.), *Positie van de derde in het privaats vermogensrecht*, Brugge, Die Keure, 2012, (67) 69.

⁹⁸ N. CARETTE, "Krachtlijnen van het derdenbeding" in N. CARETTE (ed.), *Begunstiging bij levensverzekering*, Antwerpen, Intersentia, 2013, (1) 3.

⁹⁹ Wetsontwerp op de landverzekeringsovereenkomst, *Parl.St.* Kamer 1990-91, nr. 1586/1, 101; art. 77 Verzekeringwet.

¹⁰⁰ N. CARETTE, *Derdenbeding*, Antwerpen, Intersentia, 2011, 170.

aan deze voorwaarde voldaan, de begunstigingsclausule zit namelijk steeds vervat in de verzekeringspolis.¹⁰¹

73. Vervolgens moeten de partijen de intentie hebben om een recht te creëren voor een derde. In functie van de begunstiging bij de levensverzekering hangt de vervulling van deze voorwaarde af van het feit als de Verzekeringwet van toepassing is of niet. Als de wet toepassing vindt kan men namelijk spreken van een wettelijk derdenbeding. Wanneer een begunstigde identificeerbaar is verkrijgt deze een rechtstreeks recht tegenover de verzekeraar, de intentievoorwaarde wordt namelijk verondersteld.¹⁰² Als de Verzekeringwet niet van toepassing is moet men de intentievoorwaarde *in concreto* beoordelen om te kunnen spreken van een derdenbeding. Doorgaans wordt er dan gekeken naar de effectiviteit van de handeling en het belang van de derde, beide voorwaarden vinden doorgaans toepassing bij de levensverzekering.¹⁰³

74. Tenslotte zijn er ook een aantal vereisten wat betreft de derde begunstigde. Deze voorwaarden kunnen soepel worden geïnterpreteerd. Het is vereist dat de begunstigde bestaat en dat hij rechtsbekwaam is, deze voorwaarde wordt bepaald op het ogenblik dat het derdenbeding uitwerking krijgt. Ten tijde van het sluiten van de levensverzekering is het dus niet vereist dat hij al bestaat, zo is het dus mogelijk om bijvoorbeeld een onverwerkt kind als begunstigde aan te duiden.¹⁰⁴ Wat betreft de begunstiging bij een levensverzekering heeft men doorgaans (zeker in de context van deze thesis) te maken met een onrechtstreekse schenking, in dat geval dient er tevens ook rekening te worden gehouden met de grondvereisten voor schenkingen. Deze zullen later worden behandeld.¹⁰⁵

1.2 Gevolgen

75. Een derdenbeding creëert een driepartijenrelatie. Tussen elk van de drie actoren bestaat er een specifieke verhouding. De contractspartijen in deze context, zijnde de verzekeringnemer en de verzekeraar, verhouden zich tot elkaar in de dekkingsverhouding.

76. Zoals reeds gezegd ontleent de begunstigde een eigen rechtstreeks recht tegenover de verzekeraar op grond van de dekkingsverhouding. Dit relatie tussen de begunstigde en de verzekeraar is de prestatieverhouding.

77. Tot slot komt er ook een verhouding tot stand tussen de verzekeringnemer en de begunstigde, deze staat bekend als de valutaverhouding. De begunstigde verkrijgt géén recht tegenover de bedinger, er komt namelijk geen obligatoire verplichting tot stand. De begunstigde krijgt wel een recht op de belover als gevolg van het handelen van de bedinger, deze heeft namelijk een derdenbeding ingelast ten voordele van de begunstigde. Dit voordeel komt economisch bekeken neer op een prestatie door de bedinger. Het recht van de begunstigde volgt juridisch uit het vermogen van de belover, maar economisch volgt dit voordeel uit het vermogen

---

¹⁰¹ N. CARETTE, "Krachtlijnen van het derdenbeding" in N. CARETTE (ed.), *Begunstiging bij levensverzekering*, Antwerpen, Intersentia, 2013, (1) 5.

¹⁰² Art. 169 § 2 Verzekeringwet j° art. 185 Verzekeringwet.

¹⁰³ N. CARETTE, "Krachtlijnen van het derdenbeding" in N. CARETTE (ed.), *Begunstiging bij levensverzekering*, Antwerpen, Intersentia, 2013, (1) 8-9.

¹⁰⁴ N. CARETTE, *Derdenbeding*, Antwerpen, Intersentia, 2011, 398.

¹⁰⁵ M. FONTAINE, *Droit des assurances*, Brussel, Larcier, 2010, 155; *infra* hoofdstuk 5, 4.3.

van de bedinger. Deze aanwijzing van begunstiging kan een handeling onder bezwarende titel maar zal doorgaans gebeuren onder kosteloze titel.¹⁰⁶

Afdeling 2 Aanwijzing begunstiging

78. Vermogensoverdracht wordt technisch geregeld via een adequate begunstiging van de levensverzekering. De verzekeringnemer is op elk moment vrij om te beslissen wie hij als begunstigde van de levensverzekering aanduidt, hij kan zijn beslissing tevens nog wijzigen.¹⁰⁷ De wilsautonomie van de verzekeringnemer is essentieel om uiteindelijk te weten aan wie men de verzekeringsprestatie moet uitkeren. Hij, en alleen hij, kan beslissen wie de begunstigde van de levensverzekering wordt.¹⁰⁸ Dit recht kan niet door zijn echtgenoot, wettelijke vertegenwoordigers, erfgenamen, rechthebbenden of schuldeisers worden uitgeoefend. Het is aldus alleen de verzekeringnemer die dit recht op discretionaire wijze kan uitoefenen, dit recht kan tevens niet worden vererfd bij het overlijden van de verzekeringnemer.¹⁰⁹ Als we spreken over een levensverzekering in functie van een schenking is er wel een groep personen die niet als begunstigten kunnen worden aangewezen. Het gaat om de voogd, artsen, apothekers, officieren van gezondheid, beheerders en personeelsleden van rustoorden, rust- en verzorgingstehuizen, bedienaren van erediensten en andere geestelijken die de verzekeringnemer hebben bijgestaan.¹¹⁰

79. Wanneer de verzekeringnemer een keuze heeft gemaakt wie hij als begunstigde aanduidt heersen er geen vormvereisten voor deze aanwijzing, wel dient zijn beslissing bewezen te worden door middel van een geschrift¹¹¹, de aanduiding van de begunstigde is namelijk een formele rechtshandeling¹¹². Dit is mogelijk door de concrete begunstiging bij de verzekeringspolis bij te voegen.

80. Echter is het ook mogelijk om de begunstiging aan te tonen door middel van een "begin van bewijs door geschrift", zo kan een ondertekend verzekeringsvoorstel eventueel dienen om de begunstigde persoon te achterhalen.¹¹³ Tevens bij een latere wijziging van de begunstigde is het toegestaan om dit feit te bewijzen door middel van een "begin van bewijs door geschrift", al valt deze mogelijkheid niet aan te raden. Hier kan immers het probleem spelen dat de verzekeringnemer de begunstiging wijzigt in een testament (zelfs als dit testament pas na het overlijden aan de verzekeraar wordt bezorgd), maar dat ondertussen deze verzekeraar de verzekeringsprestatie heeft uitgekeerd aan de toenmalige begunstigde. De verzekeraar is immers bevrijd van zijn prestatie indien hij te goeder trouw aan de begunstigde heeft betaald voordat hij

---

¹⁰⁶ R. BARBAIX en N. CARETTE, "Verzekeringen in het familiaal vermogensrecht", in A.-L. VERBEKE, C. DECLERCK en J. DU MONGH (eds.), Themis, LXXVIII, *Familiaal vermogensrecht*, Brugge, Die Keure, 2013, (1) 2-3.

¹⁰⁷ N. CARETTE en A.-L. VERBEKE, "Aanwijzing van erfgenamen als begunstigten van een levensverzekering" in A.-L. VERBEKE; J.M. SCHERPE, C. DECLERCK, T. HELMS en P. SENAËVE (eds.), *Confronting the Frontiers of Family and Succession Law. Liber amicorum Walter Pintens*, Antwerpen, Intersentia, 2012, (267) 268.

¹⁰⁸ P. COLLE, *Handboek bijzonder gereglementeerde verzekeringscontracten*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 276.

¹⁰⁹ Art. 169 Verzekeringwet; P. VAN EESBEECK en L. VEREYCKEN, "Wat een notaris moet weten over levensverzekeringen en beleggingsverzekeringen", *Not.Fisc.M.* 2009, afl. 3, (59) 59.

¹¹⁰ Art. 907-909 BW.

¹¹¹ Art. 64 Verzekeringwet.

¹¹² N. LABEEUW en B. VERDICKT, "Successieplanning met een levensverzekering: enkele knelpunten", *TEP* 2009, (86) 91.

¹¹³ Art. 169 Verzekeringwet j° art. 64 Verzekeringwet.

enig geschrift heeft ontvangen waarbij de aanwijzing werd gewijzigd.¹¹⁴ In de rechtspraak heerst er geen consequente tendens om dit op te lossen, daarom is het aangeraden om ten aller tijde gebruik te maken van een ondertekend polisbijvoegsel om de begunstigde aan te tonen.¹¹⁵

81. In functie van vermogensplanning komt het meer en meer voor dat een koppel gezamenlijk een levensverzekering aangaat. Zo kunnen beide partners samen een levensverzekeringspolis afsluiten waar ze stipuleren dat de prestatie bij het overlijden van de eerststervende toekomt aan de langstlevende. In de praktijk heeft de verzekeringnemer twee opties: ofwel duidt hij een begunstigde aan, ofwel laat hij na een begunstigde in de levensverzekering aan te duiden.

2.1 Geen derde begunstigde

82. Als het verzekeringscontract geen begunstigde persoon aanduidt zal de prestatie toekomen aan de verzekeringnemer zelf of aan de nalatenschap van de verzekeringnemer bij zijn overlijden. Bij een levensverzekering gebeurt het wel frequent dat de verzekeringnemer zichzelf als begunstigde zal aanduiden.¹¹⁶

83. Wanneer hij nalaat enige begunstigde aan te duiden of als deze geen gevolgen kan hebben door bijvoorbeeld het vooroverlijden van de begunstigde treedt artikel 170 van de Verzekeringwet in werking.¹¹⁷ Dit artikel bepaalt namelijk dat de verzekeringsprestatie in dat geval verschuldigd is aan de verzekeringnemer of aan zijn nalatenschap. Wanneer de verzekeringsprestatie aan de nalatenschap toekomt zal het worden verdeeld tussen de verschillende erfgenamen, er zal dan ook rekening worden gehouden met een eventueel testament van de verzekeringnemer. Dit is een algemene toepassing van artikel 1122 BW dat verklaart dat *men wordt geacht te hebben bedongen voor zichzelf en voor zijn erfgenamen*.¹¹⁸ De verzekeringsprestatie zal aldus vallen in de nalatenschap van de verzekeringnemer, dit impliceert dat de goederen *iure hereditario* worden vererfd en dat de gemene erfrechtelijke regels wat betreft inbreng en inkorting van kracht zijn.¹¹⁹

2.2 Wel derde begunstigde

84. Artikel 77 van de Verzekeringwet voert het beding ten behoeve van derden in voor verzekeringen, het stipuleert namelijk dat partijen te allen tijde overeen kunnen komen dat een derde aanspraak kan maken op de verzekeringsprestatie. Dit moet direct worden genuanceerd, de derde moet niet bij het sluiten van het contract al zijn aangeduid. Het is voldoende dat hij aanwijsbaar is op de dag dat de verzekeringsprestatie opeisbaar wordt.¹²⁰

---

¹¹⁴ Art. 169 § 3 Verzekeringwet.

¹¹⁵ Brussel 5 februari 2001, *De Verz.* 2002, afl. 339, 409, noot J.-C. ANDRÉ-DUMONT, Brussel 19 juni 2003, *De Verz.* 2004, nr. 346, p. 111, noot F. DOFFAGNE *contra* Rb. Brussel 1 september 2003, *De Verz.* 2004, nr. 346, p. 116, noot H. SCHILTZ.

¹¹⁶ C. DEVOET, *Les assurances des personnes*, Limal, Anthemis, 2011, 465.

¹¹⁷ Art. 170 Verzekeringwet.

¹¹⁸ B. WEYTS, "Verzekeringsrechtelijke aspecten van begunstiging bij levensverzekering" in N. CARETTE (ed.), *Begunstiging bij levensverzekering*, Antwerpen, Intersentia, 2013, (33) 38; Art. 1122 BW.

¹¹⁹ C. DE GEYTER, "Levensverzekeringen – Schenkingsrecht – Erfrecht", *De Verz.* 2005, (645) 648.

¹²⁰ Art. 77 Verzekeringwet.

Afdeling 3 Identificatie begunstigde

85. Zoals reeds bekend geeft artikel 169 van de Verzekeringwet de verzekeringnemer het exclusieve recht om één of meer begunstigde(n) voor de levensverzekering aan te duiden om de verzekeringsprestatie op te eisen. Deze afdeling gaat verder in op de hypothese als de verzekeringnemer hier gebruik van wil maken.¹²¹

86. Een eerste belangrijke verschil op vlak van aanwijzen van de begunstigde is het onderscheid tussen enerzijds een nominatieve aanwijzing en anderzijds een generatieve aanwijzing. Bij een nominatieve aanduiding wordt de begunstigde expliciet en concreet bij naam aangeduid. Bij een generatieve aanduiding worden er algemene bewoordingen gebruikt in de polis die verwijzen naar een hoedanigheid of verwantschap die de begunstigde heeft met de verzekeringnemer, zijnde bijvoorbeeld "mijn echtgenoot" of "mijn kleinkinderen".¹²²

87. Er dient rekening te worden gehouden met het feit dat de verzekeringnemer via een generieke term eventueel mensen kan begunstigen zonder dat men ten tijde van het bedingen van deze clausule hier weet van had, de begunstigden worden namelijk pas concreet geïdentificeerd vanaf het moment dat de prestaties opeisbaar worden, bij een overlijdensverzekering gebeurt dit dus pas op het moment van het overlijden van het verzekerd hoofd, niet op het moment van het sluiten van de verzekeringspolis. Als "de kleinkinderen" als begunstigden worden aangewezen zal ook het kleinkind dat pas is geboren na het moment van de sluiting van deze clausule gerechtigd zijn op de verzekeringsprestatie. In zulke situaties zal het nagenoeg ook altijd de bedoeling zijn geweest om het laatste kleinkind ook te bevoordelen en zal de werkelijke uitkomst gelijk zijn met de uiteindelijke wil van de verzekeringnemer. Echter dient men hier rekening mee te houden bij het opstellen van de begunstigingsclausule.

88. Problematischer wordt het als "mijn echtgenoot" wordt gestipuleerd als begunstigde, zeker als verschillende personen sinds het opmaken van de verzekeringspolis deze hoedanigheid hebben gedragen ten opzichte van de verzekeringnemer. Dit heeft tot gevolg dat er meer dan voldoende aandacht aan de redactie van de begunstigingsclausule dient te worden besteed om te kunnen garanderen dat de persoonlijke wens van de verzekeringnemer ook juridisch tot uiting komt in de verzekeringspolis. Halfslachtige en dubbelzinnige begunstigingsclausules dienen daarom vermeden te worden.¹²³

89. In de dagdagelijkse praktijk zal men doorgaans opteren om een cascade-systeem te gebruiken voor de begunstiging. Zo kan de echtgenoot worden aangeduid als eerste begunstigde, de kinderen als tweede begunstigden, enz. Bij gebreke aan de eerste rang begunstigde zal men naar de tweede rang kijken. Als men heel de cascade heeft doorlopen zonder resultaat zal de

---

¹²¹ Art. 169 Verzekeringwet.

¹²² R. BARBAIX, "De aanwijzing van een begunstigde van een levensverzekering en de familiaalvermogensrechtelijke gevolgen van de aanwijzing" in T. VANSWEEVELT en B. WEYTS (eds.), *De verzekeringwet 2014*, Antwerpen, Intersentia, 2015, (145) 151.

¹²³ P. VAN EESBEECK en L. VEREYCKEN, "Wat een notaris moet weten over levensverzekeringen en beleggingsverzekeringen", *Not.Fisc.M.* 2009, afl. 3, (59) 68.

verzekeringnemer in laatste instantie vaak zichzelf of zijn nalatenschap hebben aangeduid als begunstigde.¹²⁴

90. Het is mogelijk dat de verzekeringnemer meerdere begunstigten in dezelfde rang aanduidt. In dat geval is het aan te raden om te specificeren hoe deze verdeling precies moet gebeuren. Bij gebreke aan enige vermelding zal de verdeling gebeuren bij gelijke delen.¹²⁵ De verdeling die men zou hebben neergeschreven in een testament kan niet naar analogie worden toegepast bij de levensverzekering. De verzekeringsprestatie maakt immers geen deel uit van de nalatenschap maar is een recht van de begunstigde dat ontstaat door zijn aanduiding. Om deze miscommunicatie te vermijden is het daarom aan te raden dat de verzekeraar expliciet vermeldt in de begunstigingsclausule dat de verdeling bij gelijke delen zal gebeuren. Dit geeft de verzekeringnemer de mogelijkheid om zich hier tegen te verzetten indien hij een andere verdeling wenst.¹²⁶

91. In de situatie waar er twee verzekeringsnemers zijn dient er extra aandacht te worden besteed aan de begunstiging, bij een generatieve begunstiging verwijst men naar de hoedanigheid of verwantschap van de begunstigde ten opzichte van de verzekeringnemer. Hier is het cruciaal om duidelijk te maken tot welke van de twee verzekeringsnemers deze verwantschap moet bestaan. Zo speelt dit probleem bijvoorbeeld bij nieuw samengestelde gezinnen. Als de man en vrouw van zulk gezin samen een levensverzekering aangaan waar ze "de kinderen" aanduiden als begunstigten moet men preciseren over welke kinderen het gaat. De kinderen van de man vallen namelijk niet per se samen met de kinderen van de vrouw.

92. Door de praktijk van de verschillende verzekeraars zal bij gebreke van een echtgenoot of kinderen de verzekeringsprestatie in laatste instantie toekomen aan de verzekeringnemer of aan de wettelijke erfgenamen. De begunstigten in een verzekeringscontract kunnen daarom praktisch onderverdeeld worden in vier verschillende categorieën: de echtgenoot, de kinderen, de echtgenoot en kinderen gezamenlijk en ten slotte de wettelijke erfgenamen.

3.1 Echtgenoot

93. Een vaak voorkomende praktijk is dat de verzekeringsprestatie zal worden uitgekeerd aan de echtgenoot van de verzekeringnemer. Als de echtgenoot van de verzekeringnemer wordt aangeduid als begunstigde dient er een onderscheid gemaakt te worden naargelang deze al dan niet bij naam wordt aangewezen.

94. Bij een loutere generatieve verwijzing naar "mijn echtgenoot" zonder enige vermelding van de naam is het antwoord rechtuit. Conform artikel 171 Verzekeringwet wordt de verzekeringsprestatie van de levensverzekering uitgekeerd aan de persoon die op het ogenblik van het opeisbaar worden van de verzekeringsprestatie de hoedanigheid van echtgenoot heeft ten

---

¹²⁴ Art. 170-175 Verzekeringwet.

¹²⁵ V. WYART, "Appréciations diverses sur la désignation du bénéficiaire d'une assurance vie", *For.ass.* 2015, afl. 159, (205) 205.

¹²⁶ P. VAN EESBEECK en L. VEREYCKEN, "Beleggingsverzekering: instrument voor vermogensoverdracht en successieplanning", *Life & Benefits Cahier*, Mechelen, Kluwer, 2009, 20; P. VAN EESBEECK, "Levensverzekering/Algemeen juridisch kader" in A. VERBEKE, H. DERYCKE en P. LALEMAN (eds.), *Handboek estate planning, Algemeen deel 7, Vermogensplanning: alternatieve vormen*, Gent, Larcier, 2010, (13) 17.

opzichte van de verzekeringnemer. Het is mogelijk dat door de jaren heen verschillende personen de hoedanigheid van echtgenoot van de verzekeringnemer hebben gedragen, maar voor de uitkering van de verzekeringsprestatie is dit gegeven irrelevant. Enkel de hoedanigheid die heerst ten tijde van het overlijden speelt een rol.¹²⁷ Deze manier van aanduiding heeft het voordeel dat de begunstigde persoon mee-evolueert met een mogelijke gewijzigde gezinssituatie van de verzekeringnemer ten opzichte van het initiële moment dat de begunstigde werd aangewezen.¹²⁸ Een bijkomstig voordeel van de generieke aanwijzing is dat het preventief acteert. Als een ongehuwde verzekeringnemer zijn echtgenote begunstigt zal deze bij een eventueel huwelijk automatisch als begunstigde worden aangeduid, zonder aanpassing van de begunstigingsclausule. Trouwt de verzekeringnemer niet blijft deze begunstiging zonder gevolg en gaat men verder na de volgende rang van begunstigten.¹²⁹

95. In de gevallen waar de echtgenoot nominatief wordt aangeduid (dus louter met vermelding van de naam) zal deze persoon in kwestie normalerwijze de verzekeringsprestatie van de levensverzekering ontvangen. Initieel heerste er het principe dat de nominatief genoemde ex-echtgenoot eveneens aanspraak bleef maken op de verzekeringsprestatie, zelfs nadat de echtscheiding werd voltrokken. Door de nieuwe Echtscheidingswet in 2007 werd dit principe omgekeerd.¹³⁰ Artikel 299 BW stelt dat beide echtgenoten alle voordelen die ze elkaar bij huwelijksovereenkomst en sinds het aangaan van het huwelijk hebben toegekend verliezen bij de echtscheiding. Een aanwijzing als begunstigde van een levensverzekering valt eveneens onder een voordeel beschreven in artikel 299 BW, deze begunstiging ten voordele van de ex-echtgenoot zal dus komen te vervallen.¹³¹

96. Twee uitzonderingen zijn wel voorhanden, in deze gevallen zal de nominatieve aanwijzing overeind blijven. Ten eerste is dat het geval wanneer de begunstiging van de levensverzekering reeds voor het huwelijk plaatsvond. In dat geval speelt artikel 299 BW niet, dit artikel viseert namelijk enkel de voordelen die zijn bedongen na de totstandkoming van het huwelijk. Als dus een levensverzekering wordt afgesloten voor het huwelijk waar de ex-echtgenoot nominatief wordt aangeduid als begunstigde verliest deze begunstigde ex-echtgenoot het recht op de verzekeringsprestatie niet. De bepaling van artikel 299 BW vindt immers geen toepassing. Een tweede uitzondering is voorhanden als de verzekeringnemer het tegendeel heeft bedongen en expliciet laat stipuleren dat de verzekeringsprestatie aan de ex-echtgenoot moet toekomen, in dat geval zal de aanduiding ook niet komen te vervallen. In ieder geval geniet de verzekeringnemer altijd de mogelijkheid om de begunstiging te herroepen.¹³²

---

¹²⁷ Art. 171 Verzekeringwet.

¹²⁸ P. VAN EESBEECK en L. VEREYCKEN, "Wat een notaris moet weten over levensverzekeringen en beleggingsverzekeringen", *Not.Fisc.M.* 2009, afl. 3, (59) 70.

¹²⁹ P. VAN EESBEECK en L. VEREYCKEN, "Beleggingsverzekering: instrument voor vermogensoverdracht en successieplanning", *Life & Benefits Cahier*, Mechelen, Kluwer, 2009, 25.

¹³⁰ Wet 27 april 2007 betreffende de hervorming van de echtscheiding, *BS* 7 juni 2007, 30.881.

¹³¹ Art. 299 BW; P. VAN EESBEECK en L. VEREYCKEN, "Wat een notaris moet weten over levensverzekeringen en beleggingsverzekeringen", *Not.Fisc.M.* 2009, afl. 3, (59) 70.

¹³² N. LABEEUW en B. VERDICKT, "Successieplanning met een levensverzekering: enkele knelpunten", *TEP* 2009, (86) 99; N. TORFS, "Levensverzekeringen tussen echtgenoten, de Wet op de Landverzekeringsovereenkomst en de nieuwe echtscheidingswet", *T.Not.* 2008, (574) 577; Art. 171 Verzekeringwet j° art. 193 Verzekeringwet j° art. 196 Verzekeringwet.

97. Desondanks de verregaande gelijkschakeling die de laatste decennia plaatsvond tussen het huwelijk en de wettelijke samenwoning moet er worden opgemerkt dat artikel 299 BW enkel speelt bij echtgenoten en dat er geen soortgelijke regeling van kracht is voor wettelijke of feitelijke samenwonenden. Wanneer aldus een wettelijk samenwonende partner nominatief als begunstigde wordt aangeduid blijft deze begunstiging ook overeind wanneer de relatie wordt beëindigd, onafhankelijk van het feit als de levensverzekering nu voor of na de verklaring tot wettelijk samenwonen werd opgesteld. In zulke gevallen is het aan te raden de begunstiging te herroepen conform artikel 176 Verzekeringwet.¹³³

98. In dit leerstuk rijst de volgende vraag: Wat als de levensverzekering "mijn echtgenote Carolien" als begunstigde aanduidt, terwijl ten tijde van het openvallen van de verzekeringsprestatie de verzekeringnemer getrouwd is met iemand anders? Men heeft in zulke gevallen te maken met zowel een nominatieve aanduiding (Carolien) als met een generatieve aanduiding (mijn echtgenote). Een mogelijkheid om dit euvel op te lossen is om te argumenteren dat deze clause geen uitwerking kan krijgen, men dient dus door te gaan naar de subsidiaire begunstigten. Omdat men de werkelijke wil van de verzekeringnemer op deze manier moeilijk kan bepalen valt zulke begunstiging niet aan te raden, daarom moeten zulke clauses vermeden worden.¹³⁴

99. Tenslotte hangt er ook een indirect fiscaal kostenprijsje aan vast als de echtgenoot wordt aangeduid als begunstigde van de levensverzekering, zeker als er kinderen aanwezig zijn. Als het volledige kapitaal namelijk wordt toebedeeld aan de overlevende echtgenoot zal de progressieve erfbelasting¹³⁵ gelden op zowel het normale erfdeel, maar ook op de verzekeringsprestatie. In een later stadium zullen de kinderen ook gehouden zijn tot het betalen van de erfbelasting. In nieuw samengestelde gezinnen dient er nog strikter met deze clause om te gaan, zo is het namelijk mogelijk dat op het einde van de rit de verzekeringsprestatie aan de stiefkinderen van de verzekeringnemer kan toekomen in plaats van aan zijn eigen kinderen. Doorgaans zal dat niet de bedoeling zijn geweest van de verzekeringnemer.¹³⁶

100. Tenzij het de bedoeling is van de verzekeringnemer om de eigen kinderen niet te verrijken is het aan te raden om een gezamenlijke begunstiging van de echtgenoot en de kinderen te gebruiken.¹³⁷

---

¹³³ Art. 176 Verzekeringwet.

¹³⁴ P. VAN EESBEECK en L. VEREYCKEN, "Beleggingsverzekering: instrument voor vermogensoverdracht en successieplanning", *Life & Benefits Cahier*, Mechelen, Kluwer, 2009, 25; S. VAN CAENEGHEM, "Spécificités de l'assurance-vie en matière de désignation et révocation de bénéficiaires. Comment assurer la sécurité juridique?" in C. DEVOET, K. BERNAUW en C. DE GEYTER (eds.), *Levensverzekeringen en giften*, 2008, dossier nr. 14, 2008, (53) 61; P. VAN EESBEECK en L. VEREYCKEN, "Beleggingsverzekering: instrument voor vermogensoverdracht en successieplanning", *Life & Benefits Cahier*, Mechelen, Kluwer, 2009, 25.

¹³⁵ Art. 2.8.4.1.1 VCF; *infra* hoofdstuk 6, 2.2; het normale erfdeel en de verzekeringsprestatie wordt opgeteld, op dit bedrag zal dan erfbelasting worden geheven.

¹³⁶ P. VAN EESBEECK en L. VEREYCKEN, "Wat een notaris moet weten over levensverzekeringen en beleggingsverzekeringen", *Not.Fisc.M.* 2009, afl. 3, (59) 72.

¹³⁷ *infra* hoofdstuk 4, 3.3.

3.2 Kinderen

101. Een tweede veel gebruikte praktijk is dat de kinderen of kleinkinderen van de verzekeringnemer als begunstigden worden aangeduid in de levensverzekeringsovereenkomst. Dit wordt wettelijk geregeld in artikel 172 Verzekeringwet.¹³⁸

102. Ook in dit geval dient er een onderscheid gemaakt te worden tussen de nominatieve en generatieve wijze van bepaling. Als men de begunstiging nominatief invult door expliciet de namen van de kinderen neer te schrijven als begunstigden ("mijn kinderen Lieven en Jens") van een levensverzekering zal een kind dat geboren is na het sluiten van de verzekeringspolis en niet werd vernoemd in de begunstigingsclausule uit de boot vallen en geen aanspraak kunnen maken op de verzekeringsprestatie, hij werd immers niet vermeld als een van de begunstigden van de levensverzekering.

103. Als er gebruik wordt gemaakt van de generieke begunstigingsaanwijzing ("mijn kinderen") speelt dit probleem niet, het kind dat geboren is na het aanduiden van de begunstigenclausule zal automatisch ook als begunstigde worden gekwalificeerd. De begunstigde wordt namelijk pas geïdentificeerd bij het overlijden, als men gebruikt heeft gemaakt van een algemene generieke aanwijzing zou men daardoor ook de kinderen bevoordelen die nog niet waren geboren bij het opstellen van de levensverzekeringpolis.

104. Artikel 172 Verzekeringwet stipuleert dat wanneer kinderen op een generieke manier zijn aangewezen het mogelijk is dat bij een vooroverlijden de afstammelingen in rechte lijn van dit vooroverleden kind bij plaatsvervulling kunnen opkomen. De figuur van de plaatsvervulling vindt haar oorsprong in het burgerlijk erfrecht en is in het verzekeringsrecht dwingend en expliciet van toepassing. Zonder deze bepaling zou er geen automatische plaatsvervulling mogelijk zijn, dit omdat de verzekeringsprestatie normaal niet tot de nalatenschap van de verzekeringnemer behoort en aldus de erfrechtelijke regels geen toepassing vinden.¹³⁹

105. Deze zinsnede wat betreft de plaatsvervulling heeft de volgende vraag doen rijzen: Geldt de plaatsvervulling ook als de begunstigde kinderen nominatief werden aangeduid? Tot heden is hierover nog geen consensus bereikt in de rechtsleer.¹⁴⁰ Enerzijds zijn er auteurs die beargumenteren dat de bepaling over plaatsvervulling bij levensverzekeringen algemene draagwijdte moet hebben en dus niet alleen mag gelden voor de generieke manier van aanwijzing.¹⁴¹ Zij baseren zich op de memorie van toelichting van de WLVO. Deze stelt dat het wellicht de wil van de wetgever was om aan deze zinsnede algemene draagwijdte te geven.¹⁴² Daartegen in wordt door andere auteurs beargumenteerd dat plaatsvervulling enkel geldt bij de

---

¹³⁸ Art. 172 Verzekeringwet.

¹³⁹ Art. 172 Verzekeringwet j° art. 56 Verzekeringwet.

¹⁴⁰ C. DEVOET, *Les assurances de personnes*, Limal, Anthemis, 2011, 473.

¹⁴¹ P. COLLE, *Handboek bijzonder gereglementeerde verzekeringscontracten*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 281; B. WEYTS, "Verzekeringsrechtelijke aspecten van de begunstiging bij levensverzekering" in N. CARETTE (ed.), *Begunstiging bij levensverzekering*, Antwerpen, Intersentia, 2013, (33) 40.

¹⁴² Wetsontwerp op de landverzekeringsovereenkomst, *Parl.St.* Kamer 1990-91, nr. 1586/1, 95.

generieke aanwijzing, dit door het beperkte toepassingsgebied van artikel 172 Verzekeringwet waar deze bepaling zich bevindt.¹⁴³

106. Ik sluit mij aan bij de beperkte lezing dat plaatsvervulling momenteel enkel mogelijk is als de begunstigde kinderen generiek worden aangewezen. Als het effectief de bedoeling van de wetgever was geweest om de theorie van de plaatsvervulling op alle kinderen toepasselijk te maken, onafhankelijk op welke manier ze worden aangewezen, had de wetgever deze bepaling in een afzonderlijk artikel of paragraaf moeten inschrijven. In 2012 heeft de wetgever de figuur van de plaatsvervulling gemoderniseerd naar de huidige waarden en normen. Als hij de bedoeling had om plaatsvervulling te laten gelden bij elke wijze van begunstiging had hij dit toen opgenomen in de wet, echter heeft hij beslist om dit niet te doen.¹⁴⁴ Om persoonlijke familiedrama's te vermijden wordt het daarom aangeraden om bij nominatieve aanwijzing van descendents een mogelijke plaatsvervulling expliciet te stipuleren in het geval dat de verzekeringnemer dit wenst. Als de verzekeringnemer dit niet wenst valt het tevens aan te raden dit duidelijk neer te schrijven, al zou dit conform de heersende regelgeving niet nodig zijn.¹⁴⁵ In functie van de levensvatbaarheid van de levensverzekering in deze context is het wel aan te raden om de plaatsvervulling tevens te laten gelden bij een nominatieve aanwijzing. Aangezien dit momenteel ingaat tegen de letter van de wet is een wetgevend optreden noodzakelijk.

107. Naar analogie met de dubbelzinnige begunstiging van de echtgenoot dienen zulke aanwijzingen ook vermeden moeten worden bij de kinderen. Als de begunstiging verwijst naar "de kinderen van de verzekeringnemer zijnde Lieven en Jens" heerst er opnieuw rechtsonzekerheid. Er ligt geen eensluidend antwoord op de vraag aan wie de verzekeringsprestatie toekomt als de derde zoon Sven wordt geboren (ook begunstigd?) of als de eerste zoon Lieven overlijdt (plaatsvervulling mogelijk?). Als de verzekeringnemer zijn kinderen wilt aanduiden als begunstigten valt het aan te raden dat hij dat doet via een generieke begunstigingsclausule, op deze manier worden alle kinderen namelijk aangeduid. Enkel in de gevallen waar de verzekeringnemer een welbepaald kind wilt uitsluiten of hij plaatsvervulling wilt vermijden is het aan te raden om de begunstiging nominatief te regelen.¹⁴⁶

3.3 Gezamenlijk echtgenoot en kinderen

108. Een derde optie voor de verzekeringnemer is dat hij zowel de echtgenoot en de kinderen samen als begunstigten van de verzekeringsprestatie aanduidt. Ook deze mogelijkheid is geregeld in de Verzekeringwet. Artikel 173 Verzekeringwet bepaalt namelijk dat in zulk geval het recht op prestaties voor de helft verleend wordt aan de echtgenoot en voor de andere helft aan de kinderen.

¹⁴³ K. BOONE, "De aanduiding van de "wettelijke erfgenamen" als begunstigten van een levensverzekering: concrete gevolgen van de wet van 13 januari 2012 tot invoering van artikel 110/1 in de Landverzekeringwet", *Not.Fisc.M.* 2012, afl. 5, (142) 146; N. TORFS, "De invoering van artikel 110/1 in de wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst, wat de aanwijzing betreft van een begunstigde in een levensverzekeringsovereenkomst en andere evoluties in verband met levensverzekeringen en familiaal vermogensrecht", *TBBR* 2012, afl. 6, (231) 236.

¹⁴⁴ Wet van 10 december 2012 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek, het Strafwetboek en het Gerechtelijk Wetboek met betrekking tot de onwaardigheid om te erven, de herroeping van giften, het verval van huwelijksvoordelen en de plaatsvervulling, *BS* 11 januari 2013, 997.

¹⁴⁵ P. VAN EESBEECK en L. VEREYCKEN, "Beleggingsverzekering: instrument voor vermogensoverdracht en successieplanning", *Life & Benefits Cahier*, Mechelen, Kluwer, 2009, 27.

¹⁴⁶ P. VAN EESBEECK en L. VEREYCKEN, "Wat een notaris moet weten over levensverzekeringen en beleggingsverzekeringen", *Not.Fisc.M.* 2009, afl. 3, (59) 71.

Hiermee wordt afgeweken van de gemeenrechtelijke regeling waar de echtgenoot het vruchtgebruik verkrijgt terwijl de kinderen gezamenlijk de blote eigendom ontvangen.¹⁴⁷

109. Het is wel mogelijk dat de verzekeringnemer zelf de verhoudingen onderling kan aanpassen naar zijn wensen, deze dienen dan wel expliciet te worden gestipuleerd in de verzekeringspolis. Het is aldus mogelijk om de gemene regeling van het erfrecht over te nemen, maar dat dient wel duidelijk gestipuleerd te worden. Zoals reeds gezegd is het cruciaal om op te merken dat een verdeling die bij testament is gebeurd niet kan worden doorgetrokken naar de begunstigingsclausule in de levensverzekering.

110. Het vereist waarschuwing dat deze *lex specialis* niet mag worden doorgetrokken naar de gevallen waar een wettelijke samenwonende partner samen met de kinderen als begunstigen worden aangeduid. In dat geval zal de algemene regel terug spelen dat bepaalt dat alle begunstigen elk een gelijk deel van het kapitaal verkrijgen. Ook in dat geval zal de gemeenrechtelijke erfopvolging die staat beschreven in het Burgerlijk Wetboek niet spelen.¹⁴⁸

3.4 Wettelijke erfgenamen

111. Wanneer de verzekeringnemer zijn levensverzekering opstelt wordt er doorgaans gebruik gemaakt van een voorgedrukt cascade-systeem of een standaardformule om te bepalen wie de begunstigde zal zijn. Deze bepalen voornamelijk dat de verzekeringsprestatie eerst de verzekeringnemer zelf toekomt, daarna de echtgenoot en daarna de kinderen. Het is mogelijk dat de verzekeringnemer al is overleden en dat deze noch een echtgenoot, noch een kind achterlaat. Daarom heeft de verzekeringswereld ervoor gekozen om een laatste categorie van begunstigde te stipuleren in de verzekeringspolis bij ontstentenis van een begunstigde, zijnde onder een algemene term zoals "wettelijke erfgenamen".¹⁴⁹ Deze verzekeringspraktijk werd in het leven geroepen om te vermijden dat het uitgekeerde kapitaal terecht kwam in de nalatenschap van de verzekeringnemer, als er geen begunstigde meer aanwezig is zal de verzekeringsprestatie namelijk worden uitgekeerd aan de verzekeringnemer of aan zijn nalatenschap.¹⁵⁰ Hierdoor zouden de schuldeisers van de verzekeringnemer hun vorderingen *de facto* kunnen verhalen op de verzekeringsprestatie die in de nalatenschap is gevallen. Met behulp van deze stipulatie werd de prestatie direct uitgekeerd aan de wettelijke erfgenamen zonder aftrek van enig passief. Het uitgekeerde kapitaal kwam nooit in de nalatenschap van de overledene en was daarom niet toegankelijk voor eventuele schuldeisers.

3.4.1 Praktisch probleem verzekeraars

112. Dit altruïstisch idee had wel één praktisch negatief gevolg. Door de wettelijke erfgenamen als residuaire groep van begunstigen van de levensverzekering te benoemen werd er voorbij gegaan aan een mogelijk testament dat de verzekeringnemer had opgemaakt waar hij iemand anders

---

¹⁴⁷ Art. 173 Verzekeringwet contra art. 745*bis* BW.

¹⁴⁸ Art. 745*octies* BW.

¹⁴⁹ Wetsontwerp tot invoeging van artikel 110/1 in de wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst, wat de aanwijzing betreft van een begunstigde in een levensverzekeringsovereenkomst, *Parl. St.* Senaat 2010-11, nr. 5-310/4, 3.

¹⁵⁰ Art. 170 Verzekeringwet.

verrijkte dan de wettige erfgenamen.¹⁵¹ Hierdoor ging men in concrete gevallen recht in tegen de uiteindelijke wens van de verzekeringnemer doordat de wettelijke erfgenamen de verzekeringsprestaties konden opeisen terwijl er minstens het vermoeden heerste dat de verzekeringnemer iemand anders wou verrijken. Denk maar aan het voorbeeld waar de kinderloze verzekeringnemer geen contact meer heeft met zijn familie en die bij testament al zijn goederen overmaakt aan zijn feitelijke vriendin, de algemene legataris. De kans is reëel dat de verzekeringnemer zal denken dat zijn vriendin een wettelijk erfgenaam is geworden door het testament en de verzekeringsprestatie zal ontvangen.¹⁵² Evenwel verliezen de wettelijk erfgenamen hun hoedanigheid niet door de testamentaire vererving, zij blijven de begunstigen van de levensverzekering. De overledene zal doorgaans niet weten dat een algemeen legataris juridisch niet dezelfde lading dekt als een wettelijke erfgenaam.

113. Dit kwaad wordt nog erger wanneer men beseft dat de verschillende verzekeringsmaatschappijen juridisch verschillende woorden hanteren. Een erfopvolger is namelijk ieder die tot de nalatenschap wordt opgeroepen op grond van de wet, overeenkomst of testament. Een erfgenaam daarentegen is juridisch gezien de persoon die zijn deel in de nalatenschap ook effectief heeft aanvaard.¹⁵³ Waar het voor Jan Modaal een identieke benaming lijkt te zijn kan het niet onderschat worden dat de twee eerder genoemde entiteiten juridisch verschillend zijn.¹⁵⁴ Dit kan leiden tot een begunstiging die verschillend is van diegene de verzekeringnemer voor ogen had.

114. Dit probleem is het gevolg van een situatie dat al enkele decennia geleden de kop opstak. Reeds voor de inwerkingtreding van de WLVO werd er beslecht dat de vorderingsrechten op de verzekeringsprestatie in het vermogen van de verzekeringnemer vielen als er geen begunstigde werd aangewezen of als deze aanwijzing geen gevolgen kan hebben.

115. De verzekeringswereld past het beding ten behoeve van een derde toe op hun levensverzekeringen, de verzekeringsprestatie wordt daardoor toegekend aan de begunstigde met behulp van dit beding. Dit heeft tot gevolg dat de verzekeringsprestatie nooit deel heeft uitgemaakt van het vermogen van de verzekeringnemer. Op deze manier konden ze ook de erfrechtelijke regeling wat betreft inkorting en inbreng naast zich neerleggen. Als de verzekeraar geen vangnet opstelde dat iemand als laatste begunstigde zou aanduiden, zou de verzekeringsprestatie moeten worden uitgekeerd aan de nalatenschap van de verzekeringnemer. Dit betekent ook dat de prestatie *iure hereditario* zal worden uitgekeerd en niet *iure proprio*, wat tot gevolg had dat de erfrechtelijke regels van inbreng en inkorting terug zouden spelen in plaats van het gunstig regime beschreven in de Verzekeringwet.¹⁵⁵

---

¹⁵¹ N. TORFS, CSW-dossier 4392 over het wetsvoorstel tot wijziging van artikel 107 van de wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst wat de aanwijzing betreft van een begunstigde in een levensverzekeringsovereenkomst (S-4-724/1).

¹⁵² Het is dit typevoorbeeld dat aan de basis zal liggen van een wettelijk optreden.

¹⁵³ R. BARBAIX en A.-L. VERBEKE, *Kernbegrippen Erfrecht en giften*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 4.

¹⁵⁴ H. CASMAN, "L'assurance vie au regard du droit des donations et du droit successoral" in B. DUBUISSON en P. JADOUL (eds.), *L'assurance-vie et les pensions complémentaires*, Brussel, Bruylant, 2006, (69) 73.

¹⁵⁵ oud art. 107 WLVO; N. TORFS, "De invoering van artikel 110/1 in de wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst, wat de aanwijzing betreft van een begunstigde in een

116. Later in deze thesis zal duidelijk worden dat deze werkwijze tegenwoordig geen enkel nut meer heeft. Door een arrest van het Grondwettelijk Hof zal de verzekeringsprestatie nu altijd onderworpen zijn aan inkorting, onafhankelijk via welke manier ze tot de begunstiging is geraakt. Deze manier van werken is daarom achterhaald.¹⁵⁶

3.4.2 Wetgever treedt op

117. Om te vermijden dat de verzekeringsprestatie zal worden uitgekeerd op een manier dat niet in overeenstemming is met de werkelijke wil van de overledene heeft toenmalig senator F. SWENNEN een wetsvoorstel ingediend om de situatie die werd gecreëerd door de standaardclausules eens en voor altijd te beslechten, dit voorstel was een herhaling van een eerder voorstel dat niet werd gefinaliseerd door de ontbinding van het parlement in 2010.¹⁵⁷

118. Het uiteindelijke resultaat vinden we terug in het huidige artikel 174 van de Verzekeringwet en luidt als volgt:¹⁵⁸

Wanneer de wettelijke erfgenamen als begunstigten worden aangewezen zonder bij name te zijn vermeld, is, onder voorbehoud van tegenbewijs of andersluidend beding, de verzekeringsprestatie verschuldigd aan de nalatenschap van de verzekeringnemer.

119. Concreet houdt deze wetsaanpassing in dat de wil van de erflater determinerend is om te bepalen wie recht heeft op de verzekeringsprestatie. Dit artikel heeft er toe geleid dat de verzekeringsprestatie aan de nalatenschap wordt uitgekeerd in het geval dat het verzekeringscontract de "wettelijke erfgenamen" als begunstigde aanduidt, behoudens als uitdrukkelijk het tegendeel werd bedongen. Wanneer men de nalatenschap als de begunstigde van de levensverzekering beschouwt wordt er automatisch rekening gehouden met een eventueel testament. In ons eerder voorbeeld van de kinderloze man en zijn vriendin¹⁵⁹ zal er dus rekening worden gehouden met het testament, de verzekeringsprestatie zal dan conform dit testament worden verdeeld. Eventueel kan er nog iets overblijven wat de wettelijke erfgenamen toekomt.¹⁶⁰

120. Wanneer het verzekeringscontract geen begunstigde aanduidt en er tevens geen testament of contractuele erfstelling werd opgemaakt zal de verzekeringsprestatie worden uitgekeerd aan de wettelijke erfgenamen via de nalatenschap. Zij verkrijgen dit niet *iure proprio*, maar *iure hereditario*. Men dient namelijk eerst de nalatenschap te aanvaarden vooraleer men aanspraak kan maken op de prestatie. Dit impliceert dat de gemene regels van devolutie van toepassing zijn, er zal dus rekening moeten worden gehouden met kloving, met plaatsvervulling, met verdeling in

---

levensverzekeringsovereenkomst en andere evoluties in verband met levensverzekeringen en familiaal vermogensrecht", *TBBR* 2012, afl. 6, (231) 233.

¹⁵⁶ GwH 26 juni 2008, nr. 96/2008.

¹⁵⁷ Wetsvoorstel tot wijziging van artikel 107 van de wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst, wat de aanwijzing betreft van een begunstigde in een levensverzekeringsovereenkomst, *Parl. St. Senaat* 2007-2008, nr. 4-724/1; Wetsontwerp tot invoeging van artikel 110/1 in de wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst, wat de aanwijzing betreft van een begunstigde in een levensverzekeringsovereenkomst, *Parl. St. Senaat* 2010-2011, nr. 5-310/1.

¹⁵⁸ Wet van 13 januari 2012 tot invoeging van artikel 110/1 in de wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst, *BS* 24 februari 2012; Art. 174 Verzekeringwet.

¹⁵⁹ Dit voorbeeld is alsook het typevoorbeeld van de wet van 13 januari 2012.

¹⁶⁰ X, "Levensverzekeringen", *NjW* 2012, afl. 259, (210) 210.

gelijke delen en met schuldeisers van de nalatenschap die nu wel aanspraak kunnen maken op een verrekening.¹⁶¹

121. Ten slotte bepaalt artikel 174 Verzekeringwet dat het wettelijk vermoeden *iure hereditario* kan opzij worden gezet door tegenbewijs of een andersluidend beding. Dit kan met alle middelen van het recht worden bewezen. De verzekeringnemer kan een andere wil duidelijk maken door toevoegingen zoals "in eigen naam" of "in het individuele voordeel van...". Een clause die de begunstigten aanwijst als zijnde "de wettelijke erfgenamen, met uitsluiting van de Staat" lijkt een begunstiging te zijn die buiten het toepassingsgebied van artikel 174 Verzekeringwet valt en aldus een aanwijzing *iure proprio* betreft met het daarbijhorende gunstiger erfrechtelijk regime.¹⁶²

122. Samengevat is het nieuwe artikel 174 Verzekeringwet een stap vooruit. Het pleit voor eenheid en transparantie doordat het de gemeenrechtelijke regels van het erfrecht toepast als de begunstigingsclause de wettelijke erfgenamen aanduidt. Het zal daardoor een oplossing bieden voor de discrepantie die er kan heersen tussen een testamentaire begunstiging en de begunstiging in een levensverzekeringsovereenkomst. Een pijnpunt dat deze wet heeft is het feit dat het louter de wettelijke erfgenamen viseert, gelijkaardige begrippen zoals erfgenaam, erfopvolger of rechtverkrijgende blijven buiten schot. Ten slotte neemt dit wetsartikel ook afstand van het initiële kenmerk van de levensverzekering, namelijk het creëren van een eigen en rechtstreeks recht ten gunste van de begunstigde.¹⁶³

Afdeling 4 Herroeping van de begunstiging

123. Artikel 176 Verzekeringwet¹⁶⁴ stipuleert de regeling wat betreft het herroepen van de begunstiging door de verzekeringnemer. Het bepaalt dat deze is gerechtigd om de begunstiging van de levensverzekering te herroepen tot op het moment dat deze begunstiging werd aanvaard door de begunstigde. Naar analogie met het aanwijzingsrecht is het herroepingsrecht een exclusief recht dat enkel kan worden ingeroepen door de verzekeringnemer zelf, het is niet mogelijk dat dit recht kan worden uitgeoefend door de echtgenoot, wettelijke vertegenwoordigers, schuldeisers, erfgenamen of rechthebbenden.¹⁶⁵

124. Er zijn geen vormvereisten waar men aan moet voldoen om de begunstiging geldig te kunnen herroepen, deze kan zowel uitdrukkelijk als stilzwijgend gebeuren.¹⁶⁶ De herroeping moet wel

---

¹⁶¹ K. BOONE, "De aanduiding van de "wettelijke erfgenamen" als de begunstigten van een levensverzekering: concrete gevolgen van de wet van 13 januari 2012 tot invoering van artikel 110/1 in de Landverzekeringsovereenkomst", *Not.Fisc.M.* 2012, afl. 5, (141) 147.

¹⁶² N. CARETTE en A.-L. VERBEKE, "Aanwijzing van erfgenamen als begunstigten van een levensverzekering" in A.-L. VERBEKE; J.M. SCHERPE, C. DECLERCK, T. HELMS en P. SENAEEVE (eds.), *Confronting the Frontiers of Family and Succession Law. Liber amicorum Walter Pintens*, Antwerpen, Intersentia, 2012, (267) 281.

¹⁶³ N. CARETTE en A.-L. VERBEKE, "Aanwijzing van erfgenamen als begunstigten van een levensverzekering" in A.-L. VERBEKE; J.M. SCHERPE, C. DECLERCK, T. HELMS en P. SENAEEVE (eds.), *Confronting the Frontiers of Family and Succession Law. Liber amicorum Walter Pintens*, Antwerpen, Intersentia, 2012, (267) 284.

¹⁶⁴ Art. 176 Verzekeringwet; S. VAN CAENEGHEM, "Spécificités de l'assurance-vie en matière de désignation et révocation de bénéficiaires. Comment assurer la sécurité juridique" in C. DEVOET, K. BERNAUW en C. DE GEYTER (eds.), *Levensverzekeringen en giften*, 2008, dossier nr. 14, 2008, (55) 66.

¹⁶⁵ B. WEYTS, "Verzekeringsrechtelijke aspecten van de begunstiging bij levensverzekering" in N. CARETTE (ed.), *Begunstiging bij levensverzekering*, Antwerpen, Intersentia, 2013, (33) 44.

¹⁶⁶ V. WYART, "Appréciations diverses sur la désignation du bénéficiaire d'une assurance vie", *For.ass.* 2015, afl. 159, (205) 206.

worden bewezen conform artikel 64 Verzekeringwet.¹⁶⁷ Dit artikel bepaalt dat een herroeping per geschrift dient te gebeuren, dit document zal kenbaar gemaakt moeten worden aan de verzekeraar zodat deze uiteindelijk bevrijdend kan betalen aan de begunstigde, de wijziging is ook pas tegenstelbaar aan de verzekeraar vanaf de bekendmaking.¹⁶⁸ Het is niet cruciaal dat de herroeping in een apart document gebeurt, men kan tevens herroepen in een testament of via een bijvoegsel in de verzekeringspolis zelf. In dat geval dient men er wel rekening mee te houden dat deze herroeping uitdrukkelijk dient te worden gestipuleerd. Bij een loutere tegenstrijdigheid tussen de begunstiging van de levensverzekering en een testament zal de keuze via de levensverzekering overeind blijven. De concrete feitelijke omstandigheden zullen determinerend zijn om de wil van de verzekeringnemer te kunnen bepalen. Het is niet noodzakelijk om de begunstigde in te lichten van deze herroeping, in de gegeven omstandigheden valt dit wel aan te raden.¹⁶⁹

125. De herroeping van de begunstiging heeft als gevolg dat het recht op de verzekeringsprestatie van de initiële begunstigde vervalft, desondanks dat hij dit recht eerder verkreeg door een loutere aanwijzing.¹⁷⁰ Hieruit kunnen we afleiden dat de begunstigde een omstandig maar tevens een zeer precair recht heeft op de verzekeringsprestatie zolang hij de begunstiging niet heeft aanvaard. Dit is te verklaren door het feit dat de begunstigde een derde is en buiten de contractuele verhouding tussen de verzekeringnemer en verzekeraar staat. Het principe van de contractuele vrijheid stelt dat beide partijen te allen tijde het contract kunnen wijzigen, dit slaat ook op de begunstiging zolang deze niet werd aanvaard.¹⁷¹

Afdeling 5 Aanvaarding van de begunstiging

126. Als de begunstigde van een levensverzekering iemand is die vreemd is van het contract hebben we te maken met een toepassing van het derdenbeding. De begunstigde ontvangt een persoonlijk recht louter door het feit dat hij wordt aangewezen door de verzekeringnemer. Zoals reeds gezegd, dit recht blijft precair tot het moment dat de begunstigde de begunstiging ook effectief heeft aanvaard. Vanaf dat moment is dat recht pas onherroepelijk van de begunstigde, behoudens de gemeenrechtelijke uitzonderingen die staan beschreven in het Burgerlijk Wetboek en in het geval dat de begunstigde overlijdt voor het opeisbaar worden van de verzekeringsprestatie.¹⁷²

127. Naast de quasi-onmogelijkheid om de begunstiging te herroepen na de aanvaarding verliest de verzekeringnemer tevens zijn overige beschikkingsrechten op de verzekeringspolis. Zo kan hij

---

¹⁶⁷ Art. 64 Verzekeringwet j° art. 176 Verzekeringwet.

¹⁶⁸ K. BOONE, "De aanduiding van de "wettelijke erfgenamen" als begunstigten van een levensverzekering: concrete gevolgen van de wet van 13 januari 2012 tot invoeging van artikel 110/1 in de Landverzekeringwet", *Not.Fisc.M.* 2012, afl. 5, (142) 144.

¹⁶⁹ B. WEYTS, "Verzekeringsrechtelijke aspecten van de begunstiging bij levensverzekering" in N. CARETTE (ed.), *Begunstiging bij levensverzekering*, Antwerpen, Intersentia, 2013, (33) 44-45.

¹⁷⁰ Art. 177 Verzekeringwet.

¹⁷¹ B. WEYTS, "Verzekeringsrechtelijke aspecten van de begunstiging bij levensverzekering" in N. CARETTE (ed.), *Begunstiging bij levensverzekering*, Antwerpen, Intersentia, 2013, (33) 45.

¹⁷² Art. 185 Verzekeringwet j° art. 953-958 BW j° art. 1096 BW j° art. 175 Verzekeringwet; S. VAN CAENEGHEM, "Spécificités de l'assurance-vie en matière de désignation et révocation de bénéficiaires. Comment assurer la sécurité juridique" in C. DEVOET, K. BERNAUW en C. DE GEYTER (eds.), *Levensverzekeringen en giften*, 2008, dossier nr. 14, 2008, (55) 66.

bijvoorbeeld de verzekering niet meer afkopen of de rechten die hij heeft overdragen aan een derde zonder de expliciete toestemming van de aanvaardende begunstigde.¹⁷³

128. Net zoals de identificatie en herroeping van de begunstigde een exclusief recht van de verzekeringnemer is, is de aanvaarding van de begunstiging tevens een recht dat uitsluitend aan de begunstigde toekomt. Dit kan dus niet worden uitgeoefend door zijn echtgenoot of schuldeisers.¹⁷⁴ De begunstigde kan de begunstiging enkel aanvaarden met behulp van een bijvoegsel toe te voegen aan de levensverzekeringsspolis, deze moet dan ook worden ondertekend door zowel de verzekeringnemer, de begunstigde als de verzekeraar. Zelfs na de het overlijden van de verzekeringnemer is het mogelijk om de begunstiging te aanvaarden, al dan niet stilzwijgend.
175

129. Doorgaans is de begunstigde niet altijd op de hoogte dat hij werd aangewezen als begunstigde in een levensverzekeringsovereenkomst. In het verzekeringsrecht geldt er de gemene termijn van drie jaar om een vordering in te kunnen stellen. Gezien het feit dat de kans reëel is dat de begunstigde niet tijdig op de hoogte wordt gesteld van zijn rechtsovereenkomst heeft de wetgever dit trachten te compenseren door een afwijkende regeling uit te werken wat betreft het vertrekpunt van deze verjaringstermijn. Bij een levensverzekering begint de driejarige termijn daarom pas te lopen de dag waarop de begunstigde kennis heeft van het bestaan van de overeenkomst, van zijn kwalificatie als begunstigde in dit onderliggende contract en van het voorval dat de verzekeringsprestatie opeisbaar maakt.¹⁷⁶

---

¹⁷³ P. VAN EESBEECK, "Levensverzekering/Algemeen juridisch kader" in A. VERBEKE, H. DERYCKE en P. LALEMAN (eds.), *Handboek estate planning*, Algemeen deel 7, *Vermogensplanning: alternatieve vormen*, Gent, Larcier, 2010, (1) 8; Cass. 1 maart 2013, *Pas.* 2013, afl. 3, 516; *Rev.trim.dr.fam.* 2014, afl. 1, 160 en *TBBR* 2014, afl. 8, 416.

¹⁷⁴ Art. 186 Verzekeringwet.

¹⁷⁵ Art. 187 Verzekeringwet.

¹⁷⁶ Art. 88 § 1 Verzekeringwet.

Hoofdstuk 5 Erfrecht

Afdeling 1 Situering

130. In België heerst er nog steeds het principe dat een welbepaalde groep erfgenamen van de erflater bevoorreed dient te worden. Wanneer een erflater een schenking doet is de begiftigde ertoe gehouden deze gift opnieuw in rekening te brengen en bij de verdeling van de nalatenschap deze goederen in te brengen.¹⁷⁷ Verder hebben de reservataire erfgenamen recht op een voorbehouden deel van de nalatenschap waarover de erflater niet vrij over kan beschikken. De omvang van deze reserve is afhankelijk van het aantal reservataire erfgenamen en hun hoedanigheid tot de overledene. *In concreto* zijn dat de echtgenote, de descendente, en bij gebreke hieraan, de ascendenten van de erflater.¹⁷⁸ Als blijkt dat er meer werd weggeschonken dan het wettelijk toegelaten beschikbaar deel kunnen de reservataire erfgenamen zich hier tegen verzetten. Zij kunnen daarop reageren met een zakenrechtelijke vordering tot inkorting.¹⁷⁹

131. Initieel was de levensverzekering een ideaal middel om de erfrechtelijke regels van inkorting en inbreng te vermijden om zo naar zijn gelieven de totale controle te hebben over zijn gehele vermogen. Dit was te wijten aan de gunstige wettelijke regeling. Het voormalige artikel 124 WLVO¹⁸⁰ luidde namelijk als volgt:

In geval van overlijden van de verzekeringnemer zijn de premies die hij heeft betaald, niet aan inbreng of inkorting onderworpen, behalve voor zover het betaalde kennelijk buiten verhouding staat tot zijn vermogenstoestand, in welk geval de inbreng of de inkorting het bedrag van de opeisbare prestaties niet mag overschrijden.

132. Als de begunstiging via een levensverzekering als een onrechtstreekse schenking kon worden gekwalificeerd introduceerde dit wetsartikel een paar regels.¹⁸¹ Allereerst werd de verzekeringsprestatie van een levensverzekering buiten de nalatenschap van de verzekeringnemer gehouden en waren deze niet aan inbreng of inkorting onderworpen. Enkel bij een klaarblijkelijke wanverhouding tussen de betaalde premies en de vermogenstoestand van de verzekeringnemer was men gehouden tot inbreng en inkorting. Zelfs als de disproportionaliteit werd aangetoond was de inkorting en inbreng maar beperkt tot het bedrag van de premies dat boven een normale premie ging, vergeleken met de vermogenstoestand van de verzekeringnemer. Tevens mocht de inkorting of inbreng het kapitaal van de verzekeringsprestatie niet overschrijden. Aldus werden in de meeste omstandigheden zowel de betaalde premies als de uitgekeerde verzekeringsprestaties als onbestaand beschouwd bij de samenstelling van de fictieve massa van de verzekeringnemer.¹⁸²

---

¹⁷⁷ J. DU MONGH, "Levensverzekering en erfrecht na het arrest van het Grondwettelijk Hof van 26 juni 2008, RW 08-09, afl. 30, (1242) 1244.

¹⁷⁸ A.-L. VERBEKE, "Reserve" in A.-L. VERBEKE, F. BUYSSSENS en H. DERYCKE (eds.), *Handboek estate planning*, Algemeen deel 5, *Vermogensplanning met effect na overlijden*, Gent, Larcier, 2014, (23) 25-30.

¹⁷⁹ M. THERION, "Levensverzekeringen – Rechten van de erfgenamen", *De Verz.* 2011, afl. 1, (108) 108; *supra* hoofdstuk 4

¹⁸⁰ Oud art. 124 WLVO.

¹⁸¹ R. BARBAIX en N. CARETTE, "Het gewijzigde artikel 124 WLVO – De erfrechtelijke gevolgen van begunstiging bij levensverzekering hertekend", *TEP* 2013, afl. 3, (54) 55.

¹⁸² N. LABEEUW, "Schenking van een levensverzekering – Gevolgen van het arrest van het Grondwettelijk Hof dd. 26 juni 2008", in W. PINTENS, J. DU MONGH en C. DECLERCK (eds.), *Patrimonium 2009*, Antwerpen, Intersentia, 2009, (281) 285; P. VAN EESBEECK en L. VEREYCKEN, "Beleggingsverzekering: instrument voor

De wetgever week op deze manier af van de gemene erfrechtelijke regeling wat betreft inbreng en inkorting, de levensverzekering ontsnapte in de overgrote meerderheid van de gevallen aan elke erfrechtelijke verrekening.

Afdeling 2 Grondwettelijk Hof 2008

133. Deze wettelijke regeling had met veel jurisprudentiële kritiek te maken. Het gunstregime paste in de kraam van het initiële voorzorgidee van een levensverzekering, maar door de recente evolutie van de levensverzekering leek dit onderscheid achterhaald.¹⁸³ Het was daarom ook maar een kwestie van tijd vooraleer deze bepaling werd aangevochten voor het Grondwettelijk Hof wegens een mogelijke schending van het gelijkheidsbeginsel. Het Hof van Beroep te Gent stelde daarom een prejudiciële vraag aan het Grondwettelijk Hof.

2.1 Feiten

134. De zaak die aanleiding gaf tot dit principiële arrest van het Grondwettelijk Hof¹⁸⁴ betrof een geval waar een moeder van drie kinderen een tak 23-levensverzekering had afgesloten (KBC Life Invest Plan). Deze levensverzekering werd betaald door middel van een éénmalige betaling van de premie door de moeder, de aangeduide begunstigen van de levensverzekeringpolis waren twee van de drie kinderen. Eén kind werd aldus niet begunstigd.

135. Het Hof van Beroep te Gent moest zich buigen over de vereffening-verdeling van de nalatenschap van de moeder. Het derde niet begunstigd kind, alsook de geïntimeerde, vorderde in hoofdorde de bevestiging van het bestreden vonnis van de Rechtbank van eerste aanleg te Brugge. Deze besloot tot een herkwalificatie van de verzekeringsovereenkomst. De betaalde premie werd namelijk gedefinieerd als een onrechtstreekse schenking, met als gevolg dat deze logischerwijze in de fictieve massa moest worden ingebracht. In ondergeschikte orde vorderde de niet begunstigde geïntimeerde de ongrondwettelijkheid van toenmalig artikel 124 WLVO (huidig artikel 188 Verzekeringwet).

2.2 Prejudiciële vraag en uitspraak

Schendt artikel 124 van de wet van 25 juni 1992 op de Landverzekeringsovereenkomst de artikelen 10 en 11 van de Grondwet doordat dit artikel ertoe leidt dat, ingeval van een spaarverrichting door de erflater in de vorm van een gemengde levensverzekering, de reserve niet kan worden ingeroepen, ook wanneer het levensverzekeringscontract een technisch anders geformuleerde spaarvorm is, waar indien de spaarinspanning van de erflater veeleer tot uiting was gekomen door de aankoop van effecten of andere spaartegoeden, de reserve wel kan worden ingeroepen, men met andere woorden wel een vordering tot inkorting kan instellen?

---

vermogensoverdracht en successieplanning", *Life & Benefits Cahier*, Mechelen, Kluwer, 2009, 3; *Parl.St.*, Kamer, 1990-1991, nr. 1586/1, 102-103.

¹⁸³ H. CASMAN, "Levensverzekeringen, groepsverzekeringen en het familiaal vermogensrecht", *T.Verz.* 2012, afl. 3, (308) 311-312; S. SEYNS, "De erfrechtelijke behandeling van een begunstiging via levensverzekering: een praktische handleiding", *T.Not.* 2013, afl. 4, (209) 209; D. PIGNOLET, "Vermogensplanning door middel van levensverzekeringen", *AFT* 2008, afl. 2, (4) 16.

¹⁸⁴ GwH 26 juni 2008, nr. 96/2008.

136. Het Grondwettelijk Hof heeft de prejudiciële vraag als volgt beantwoord:¹⁸⁵

Artikel 124 van de Wet van 25 juni 1992 op de Landverzekeringsovereenkomst schendt de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, in zoverre het ertoe leidt dat, in geval van een spaarverrichting door de erflater in de vorm van een gemengde levensverzekering, de reserve niet kan worden aangevoerd ten aanzien van het kapitaal.

137. Het Grondwettelijk Hof benadrukt meteen in haar arrest dat men enkel rekening moet houden met levensverzekeringen die schenkingen uitmaken in functie van de verdeling van de nalatenschap wanneer de beschermde erfgenamen dit vorderen. Aldus moeten de constitutieve bestanddelen van een schenking voorhanden zijn; namelijk een verarming van de bedinger/schenker, verrijking van de begunstigde/begiftigde en een *animus donandi* vanwege de bedinger.¹⁸⁶

138. Deze wil tot vrijgevigheid is het element om te beslissen of we te maken hebben met een levensverzekering die een schenking kan uitmaken, enkel deze schenkingen zijn vatbaar voor inkorting. In navolging van een eerder arrest van het Grondwettelijk Hof¹⁸⁷, alsook na een arrest van het Franse Hof van Cassatie¹⁸⁸ werd ook in dit arrest de werkelijke bedoeling van de partijen als essentieel naar voor geschoven, en niet meer het aleatoir karakter.¹⁸⁹

139. Het Grondwettelijk Hof verklaart deze ommekeer door te verwijzen naar de initiële bedoeling van de wetgever toen hij de gunstregeling voor de levensverzekering introduceerde. Een levensverzekering werd namelijk opgevat als een normale daad van voorzorg die een beperkte verarming van het vermogen inhield. Heden strookt dit niet meer met de realiteit, sommige levensverzekeringsproducten zijn geëvolueerd naar echte beleggingsinstrumenten waarbij aanzienlijke spaartegoeden worden gemobiliseerd. Bijgevolg worden de reserves van de reservataire erfgenamen als dusdanig aangetast, dit kwam in de praktijk neer op een *de facto* onterving van de erfgenamen. Verder rijst het probleem dat reservataire erfgenamen erfrechtelijk verschillend behandeld werden, afhankelijk als ze al dan niet als begunstigde werden aangeduid in de levensverzekeringsovereenkomst. Ten slotte is er ook geen verantwoording meer om de reservataire erfgenamen die begunstigden zijn in een levensverzekeringsovereenkomst anders te behandelen op vlak van inbreng en inkorting dan dezelfde reservataire erfgenamen die een schenking hebben verkregen en wel nog gehouden zijn tot inbreng en inkorting.¹⁹⁰

¹⁸⁵ GwH 26 juni 2008, nr. 96/2008; *TBH* 2008, afl. 9, 757, noot K. TERMOTE; *T.Not.* 2008, afl. 12, 584, noot C. SCHOCKAERT; *RW* 2008-09, afl. 1, 44; *JT* 2008, afl. 6325, 601, noot Y.-H. LELEU en J. RENCHON; *Act.dr.fam.* 2008, 156, noot E. DE WILDE D'ESTMAEL; *T.Verz.* 2008, afl. 3, 305-311, noot J.-C. ANDRÉ-DUMONT; *RGAR* 2008, nr. 14450, noot P. MOREAU; *For.ass.* 2008, afl. 89, 189, noot C. SCHILDERMANS; *Rec.gén.enr.not.* 2008, afl. 8, 312, noot G. RASSON; *Rev.trim.dr.fam.* 2008, afl. 3, 1065.

¹⁸⁶ *infra* hoofdstuk 5, 4.3.

¹⁸⁷ Arbitragehof 26 mei 1999, nr. 54/99, *BS* 18 augustus 1999, 30.783.

¹⁸⁸ Cass. fr. 21 december 2007, *Defrénois* 2008.000.

¹⁸⁹ J. DU MONGH, "Levensverzekering en erfrecht na het arrest van het Grondwettelijk Hof van 26 juni 2008, *RW* 08-09, afl. 30, (1242) 1251.

¹⁹⁰ GwH 26 juni 2008, nr. 96/2008, overw. B.6.3-B.6.5.

Afdeling 3 Grondwettelijk Hof 2010

140. Reeds twee jaar na het arrest van het Grondwettelijk Hof¹⁹¹ dat inkorting mogelijk maakt als de levensverzekering feitelijk een schenking was werd het Hof opnieuw geadieerd om uitspraak te doen over artikel 124 WLVO (huidig artikel 188 Verzekeringwet).¹⁹² Waar het twee jaar eerder moest beslissen over de grondwettelijkheid van de inkorting bij de levensverzekering werd het nu gevraagd om te oordelen over de inbreng bij levensverzekeringen.

3.1 Feiten

141. Deze keer betrof het een zaak waar een moeder een gemengde levensverzekering (Free Invest Plan) had afgesloten met als begunstigde haar dochter bij het overlijden van de moeder. Wanneer de moeder sterft wordt bij de vereffening van de nalatenschap normalerwijze de fictieve massa samengeteld. De dienstdoende notaris voegt hier echter ook een inbreng van het kapitaal van de levensverzekering aan toe. De begunstigde dochter betwist deze inbreng voor de rechtbank. De vader argumenteert dat het levensverzekeringscontract een onrechtstreekse schenking uitmaakt ten gunste van de dochter en aldus ingebracht moet worden in de nalatenschap. In ondergeschikte orde vordert hij van de Rechtbank van eerste aanleg te Luik dat een prejudiciële vraag hieromtrent moet worden gesteld aan het Grondwettelijk Hof. Deze vraag was de volgende.

3.2 Prejudiciële vraag en uitspraak

Schendt artikel 124 van de wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst de artikelen 10 en 11 van de Grondwet doordat die bepaling ertoe leidt dat, in geval van een spaarverrichting door de erflater in de vorm van een gemengde levensverzekering, de inbreng niet kan worden aangevoerd, ook wanneer het levensverzekeringscontract een technisch anders geformuleerde spaarvorm is, terwijl, indien de spaarinspanning van de erflater tot uiting was gekomen door de aankoop van effecten of andere spaartegoeden, de inbreng zou kunnen worden aangevoerd, en met andere woorden wel een vordering tot inbreng zou kunnen worden ingesteld?

142. Het Grondwettelijk Hof heeft besloten dat artikel 124 WLVO (huidig artikel 188 Verzekeringwet) niet in strijd is met het gelijkheidsbeginsel vervat in de Grondwet in zoverre de inbreng niet kan worden aangevoerd ten aanzien van het kapitaal.¹⁹³ Het Hof argumenteert deze keuze door aan te tonen dat inbreng ook bij een modale schenking kan worden uitgesloten door de eenvoudige wil van de schenker. In het gemeen recht wordt de verplichting tot inbreng vermoed, bij een levensverzekering wordt vermoed te zijn geschonken met vrijstelling van inbreng. Het voorwerp van beide vermoedens verschilt wel, echter heeft het Grondwettelijk Hof dit verschil niet als onverantwoord beschouwd. In beide gevallen kan de erflater immers zijn uiteindelijke wil laten primeren.¹⁹⁴

¹⁹¹ GwH 26 juni 2008, nr. 96/2008.

¹⁹² Art. 124 WLVO.

¹⁹³ GwH 16 december 2010, nr. 147/10; RABG 2011, afl. 13, (940) 940-946.

¹⁹⁴ M. THERION, "Levensverzekeringen – Rechten van de erfgenamen", *T.Verz.* 2011, afl. 1, (108) 109.

143. Met behulp van deze twee arresten heeft het Grondwettelijk Hof de erfrechtelijke ongelijkheid die werd gecreëerd door voormalig artikel 124 WLVO (huidig artikel 188 Verzekeringwet) deels opgeheven. Weliswaar had het Hof goede bedoelingen met deze uitspraak, maar met dit arrest draagt het bij tot de verwarring die al ruim aanwezig was in dit vakgebied. Met behulp van deze uitspraak verwezenlijkt het Hof een inbrengregeling die omgekeerd is aan dat van het gemeen erfrecht, conform de normale devolutieregels is ieder namelijk gehouden tot inbreng behoudens wanneer men hier expliciet voor is vrijgesteld. In een domein zoals het verzekeringsrecht (dat gebruikt maakt van verschillende rechtstakken en vooral op lange termijn werkt) dient rechtszekerheid hoog in het vaandel te worden gedragen en dient men waakzaam om te springen met uitzonderingsregels. Er valt dan ook niet in te zien waarom de inbreng van een begunstiging bij een levensverzekering die wordt gebruikt als spaarverrichting een andere basisregel moet hebben. De argumentatie, dixit het Hof, dat inbreng tevens bij een eenvoudige schenking kan worden uitgesloten is niet afdoend om een afwijkende regeling te introduceren. Een complete gelijkstelling met het familiaal vermogensrecht zou de figuur levensverzekering ten goede komen.¹⁹⁵

Afdeling 4 Wetswijziging

144. De federale wetgever is tegemoet gekomen aan deze ongelijkheid, vastgesteld door het Grondwettelijk Hof, en heeft met de wet van 10 december 2012¹⁹⁶ artikel 124 grondig gewijzigd. De inhoud van dit artikel is bij de inwerkingtreding van de Verzekeringwet overgenomen in artikel 188. Het huidige artikel luidt als volgt:¹⁹⁷

Ingeval van overlijden van de verzekeringnemer, is de verzekeringsprestatie overeenkomstig het Burgerlijk Wetboek onderworpen aan de inkorting en, voor zover de verzekeringnemer dit uitdrukkelijk heeft bedongen, aan de inbreng.

145. Met behulp van dit artikel hertekent de wetgever de erfrechtelijke behandeling van een begunstiging via een levensverzekering. Allereerst wordt de begunstigde niet langer meer vrijgesteld van inkorting, een disproportionaliteit tussen de betaalde premies en de vermogenstoestand van de verzekeringnemer moet niet meer worden aangetoond. Echter is de begunstigde nog steeds vrijgesteld van inbreng, tenzij het tegendeel werd bedongen. Ook wanneer er een wanverhouding bestaat tussen de betaalde premies en de vermogenstoestand van de verzekeringnemer is men nog steeds vrijgesteld van inbreng. Er dient te worden genuanceerd dat het Grondwettelijk Hof in haar arrest louter sprak over levensverzekeringen die tevens een spaarverrichting vormden, artikel 124 WLVO (huidig artikel 188 Verzekeringwet) echter heeft algemene gelding en viseert alle levensverzekeringen. Deze beslissing dient positief te worden onthaald, zulke uniformiteit komt de rechtszekerheid ten goede, een eventuele verschillende behandeling op grond van het feitelijke doel zou een nieuwe vorm van ongelijkheid kunnen

---

¹⁹⁵ A.-L. VERBEKE, "Levensverzekering: een fascinerende triangel waar muziek in zit" in N. CARETTE (ed.), *Begunstiging bij levensverzekering*, Antwerpen, Intersentia, 2013, (117) 123.

¹⁹⁶ Wet van 10 december 2012 tot wijziging van artikel 124 van de wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst betreffende de erfopvolging, *BS* 11 januari 2013, 996.

¹⁹⁷ Art. 188 Verzekeringwet.

teweegbrengen. Dit werd ook benadrukt door Assuralia tijdens de parlementaire werkzaamheden.¹⁹⁸

146. Met behulp van de oude wetgeving kon een verzekeringnemer de dwingende devolutieve regels ontwijken en simpelweg de reservataire erfgenamen *de facto* onterven. Uitkeringen van levensverzekeringscontracten werden namelijk buiten de nalatenschap van de verzekeringnemer gehouden, de begunstigde was in de regel niet gehouden tot inbreng of inkorting van de verzekeringsprestatie. Na een arrest van het Grondwettelijk Hof is daarom de erfrechtelijke behandeling van de begunstiging via een levensverzekering drastisch gewijzigd.

4.1 Toepassingsvoorwaarden

147. Het nieuwe artikel 188 Verzekeringwet is enkel van toepassing als de desbetreffende levensverzekeringsovereenkomst tevens onder de Verzekeringwet valt, bij een eventuele herkwalficatie van de levensverzekeringsovereenkomst zal dit artikel (en bij uitbreiding heel de Verzekeringwet) niet van toepassing zijn. Initieel werd de herkwalficatie van de levensverzekeringsovereenkomst bepleit om te ontsnappen aan de oude, gunstige regeling wat betreft inkorting en inbreng. Door deze wetswijziging lijkt deze techniek niet meer opportuun.¹⁹⁹

148. Essentieel om aan te merken is dat enkel de levensverzekeringen die de verzekeringsprestatie *iure proprio* toekennen aan de begunstigde onder de Verzekeringwet en het nieuwe artikel 188 zullen vallen. Als de begunstigde de verzekeringsprestatie *iure hereditario* verkrijgt speelt artikel 188 Verzekeringwet niet, in dat geval zullen namelijk de gemene devolutieregels van toepassing zijn. Hij zal dan automatisch gehouden zijn tot inbreng en inkorting. Het onderscheid komt aldus neer op de vraag als de begunstigde een eigen recht heeft verkregen met behulp van een derdenbeding in de levensverzekeringsovereenkomst. In functie van de levensverzekeringen speelt dit punt als rechtverkrijgenden, wettelijke erfgenamen, erfgerechtigden en dergelijke als begunstigten worden aangewezen. Zoals reeds gemeld heeft artikel 174 Verzekeringwet de fictie in het leven geroepen dat de begunstiging aan de wettelijke erfgenamen geïnterpreteerd dient te worden als een begunstiging aan de nalatenschap van de verzekeringnemer. In dat geval is er sprake van een begunstiging *iure hereditario* en vallen ze aldus buiten het toepassingsgebied van artikel 188 Verzekeringwet. De inbreng en inkorting zal dan worden geregeld via de gemene devolutieregels.²⁰⁰

---

¹⁹⁸ R. BARBAIX en N. CARETTE, "Het gewijzigde artikel 124 WLVO – De erfrechtelijke gevolgen van begunstiging bij levensverzekering hertekend", *TEP* 2013, afl. 3, (54) 55; D. PIGNOLET, "Artikel 124 WLVO" in R. BARBAIX en A.-L. VERBEKE (eds.), *Estate Planning – Actuele knelpunten familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2014, (87) 89; S. SEYNS, "De erfrechtelijke behandeling van een begunstiging via levensverzekering: een praktische handleiding", *T.Not.* 2013, afl. 4, (209) 221; Wetsontwerp tot wijziging van artikel 124 van de wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst betreffende de inkorting van het kapitaal van een levensverzekering in geval van erfopvolging, *Parl. St.* Senaat 2011-12, nr. 5-528/5, 6.

¹⁹⁹ R. BARBAIX en N. CARETTE, "Familiaal vermogensrechtelijke aspecten van begunstiging bij levensverzekering" in N. CARETTE (ed.), *Begunstiging bij levensverzekering*, Antwerpen, Intersentia, 2013, (49) 51.

²⁰⁰ R. BARBAIX en N. CARETTE, "Familiaal vermogensrechtelijke aspecten van begunstiging bij levensverzekering" in N. CARETTE (ed.), *Begunstiging bij levensverzekering*, Antwerpen, Intersentia, 2013, (49) 52.

4.2 Verzekeringsprestatie als voorwerp

149. Daar waar het oude artikel stipuleerde dat het voorwerp van de levensverzekering bestond uit de verschillende premies heeft de wetgever onder impuls van het Grondwettelijk Hof en de meerderheid van de rechtsleer nu bepaalt dat de verzekeringsprestatie zelf als voorwerp wordt genomen van de levensverzekering. Het is aldus ook op deze prestatie dat er inbreng of inkorting kan worden gevorderd, voorheen was dit op de betaalde premies.²⁰¹

4.3 Onrechtstreekse schenking

150. Algemeen is geweten dat enkel giften aan inkorting en inbreng onderworpen zijn, dit impliceert dat artikel 188 Verzekeringwet enkel van toepassing is als de begunstiging via de levensverzekering is gebeurd als zijnde een onrechtstreekse schenking.²⁰² Dit artikel bepaalt namelijk niet dat de aanwijzing van een begunstigde gelijkgesteld moet worden met een schenking, maar louter dat als er sprake is van een schenking hier welbepaalde erfrechtelijke gevolgen aan verbonden moeten worden. Is de aanwijzing geen schenking dient er uiteraard ook geen erfrechtelijke verrekening te gebeuren.²⁰³

151. In de praktijk zal een levensverzekering vaak een onrechtstreekse schenking zijn, echter mag dit nooit vermoed of verondersteld worden. Het is namelijk mogelijk om een begunstigde bij een levensverzekering aan te duiden onder het mom van een doorsnee betaling of als zekerheid voor een hypothecair krediet.²⁰⁴ Daarom is het noodzakelijk om bij elke levensverzekering *in concreto* na te gaan hoe de aanwijzing van de begunstigde dient te worden gekwalificeerd en als de aanwijzing van de begunstigde van de verzekeringsprestatie een schenking uitmaakt of niet.²⁰⁵

152. Vooraleer we kunnen oordelen of een begunstiging via een levensverzekering tevens een schenking uitmaakt is het noodzakelijk stil te staan bij de voorwaarden van een schenking. Van een schenking is slechts sprake wanneer is voldaan aan twee constitutieve bestanddelen, een materieel element en een moreel element. Het materieel element vereist dat er een verarming plaatsvindt bij de schenker en een correlatieve verrijking bij de begiftigde, het moreel element vraagt dat deze vermogensverschuiving heeft plaatsgevonden uit vrijgevigheid vanwege de schenker. Deze voorwaarden dienen cumulatief vervuld te zijn vooraleer men kan spreken over een schenking.²⁰⁶ In functie van dit hoofdstuk moet worden benadrukt dat het essentieel is dat er een

---

²⁰¹ H. CASMAN, "Levensverzekeringen, groepsverzekeringen en het familiaal vermogensrecht", *T.Verz.* 2012, 315; N. LABEEUW en E. VAN LANDEGEM, "Geen onterving van reservataire erfgenamen via een levensverzekering", *NNK* 2014, afl. 1, (14) 15; F. TAINMONT, "Le rapport et la réduction de la prestation d'assurance à la lumière du nouvel article 124 de la loi du 25 juin 1992" *RNB* 2013, afl. 3072, (170) 184; M. PUELINCKX-COENE, R. BARBAIX en N. GEELHAND, "Overzicht van rechtspraak giften 1999-2011", *TPR* 2013, afl. 1, (175) 434.

²⁰² R. BARBAIX en N. CARETTE, "Familiaal vermogensrechtelijke aspecten van begunstiging bij levensverzekering" in N. CARETTE (ed.), *Begunstiging bij levensverzekering*, Antwerpen, Intersentia, 2013, (49) 53.

²⁰³ R. BARBAIX en N. CARETTE, "Het gewijzigd artikel 124 WLVO: drie vragen van de notaris" in E. ALOFS, K. BYTTEBIER, A. MICHIELSENS en A.-L. VERBEKE (eds.), *Liber amicorum Hélène Casman*, Antwerpen, Intersentia, 2013, (75) 77.

²⁰⁴ *supra* hoofdstuk 2, 7.1.

²⁰⁵ R. BARBAIX en N. CARETTE, "Verzekeringen in het familiaal vermogensrecht" in A.-L. VERBEKE, C. DECLERCK en J. DU MONGH (eds.), *Themis, LXXVIII, Familiaal vermogensrecht*, Brugge, Die Keure, 2013, (1) 16.

²⁰⁶ A. CULOT, "Les donations: principes généraux en droit d'enregistrement et de succession" in P. DE PAGE en A. CULOT (eds.), *Les donations – Aspects civils et fiscaux*, Limal, Anthemis, 2011, (7) 30.

animus donandi voorhanden moet zijn vooraleer een levensverzekering onderworpen is aan de erfrechtelijke verrekening in artikel 188 Verzekeringswet.²⁰⁷ Wanneer iemand wordt aangewezen als begunstigde van een levensverzekering staat het vast dat er werd voldaan aan het materieel element, zijnde de vermogensverschuiving van de schenker/verzekeringnemer naar de begunstigde/begunstigde. Als deze aanwijzing al dan niet uit vrijgevigheid werd uitgevoerd is moeilijker te achterhalen. Het is niet toegestaan dat de erfgenamen van de verzekeringnemer een negatief bewijs leveren dat aantoonde dat er geen tegenprestatie is geweest. De rechtspraak heeft dit probleem trachtten op te lossen en is van oordeel dat de begunstigde elementen moet aantonen die bewijzen dat er wel degelijke sprake was van een tegenprestatie, de bewijslast ligt aldus bij de begunstigde.²⁰⁸

153. Wanneer blijkt dat er een onrechtstreekse schenking voorhanden is via begunstiging van een levensverzekering komen de verzekeringnemer en de begunstigde in een verhouding schenker-begiftigde te staan, echter komt er geen overeenkomst tussen hen tot stand.²⁰⁹ De begunstigde krijgt immers een recht tegenover de verzekeraar, niet ten opzichte van de verzekeringnemer. Wel verkrijgt hij dat recht dankzij de verzekeringnemer. Economisch ontleed komt dit voordeel neer op een prestatie toegekend door de verzekeringnemer, ook al komt het juridisch-technisch uit het vermogen van de verzekeraar.²¹⁰

4.4 Inkorting

154. De meest ingrijpende verandering van artikel 188 Verzekeringswet²¹¹ is het principe dat wanneer de aanwijzing van de begunstigde als een schenking kan worden gedefinieerd, deze schenking onderworpen is aan de erfrechtelijke verrekening. Het is ondertussen irrelevant geworden als de premies buitenproportioneel zijn in verhouding met de vermogenstoestand van de verzekeringnemer.²¹² Met behulp van het arrest van het Grondwettelijk Hof en het wetgevend optreden daaropvolgend is de erfrechtelijke regelgeving van de levensverzekering meer in lijn gebracht met de gemene basisprincipes van het erfrecht.²¹³

155. Inkorting kan enkel worden gevorderd indien er reservataire erfgenamen zijn wiens reservataire bescherming in het gedrang komt, het is niet relevant wie als begunstigde van de levensverzekering werd aangeduid. De aanrekening van de giften op het beschikbare deel verloopt volgens de regels van het Burgerlijk Wetboek. Als eerste worden de schenkingen aangerekend op het beschikbare deel, beginnend met de oudste schenking. Pas na de schenkingen zullen de legaten worden aangerekend, als het beschikbaar deel niet meer toereikend is voor alle legaten zal deze verdeling pondspondsgewijs gebeuren.

²⁰⁷ Art. 188 Verzekeringswet.

²⁰⁸ Luik 1 december 2010, *Act.dr.fam.* 2011, 26 en *RTDF* 2011, 562; Antwerpen 6 november 2007, *Rec.gén.enr.not*, nr. 26.010, 51; Rb. Antwerpen 20 oktober 2004, *Rec.gén.enr.not*, nr. 25.543, 317; Rb. Dendermonde 28 februari 2008, *TGR* 2008, 320.

²⁰⁹ N. CARETTE, *Derdenbeding*, Antwerpen, Intersentia, 2011, 768-769.

²¹⁰ R. BARBAIX en N. CARETTE, "Familiaal vermogensrechtelijke aspecten van begunstiging bij levensverzekering" in N. CARETTE (ed.), *Begunstiging bij levensverzekering*, Antwerpen, Intersentia, 2013, (49) 56.

²¹¹ Art. 188 Verzekeringswet.

²¹² F. TAINMONT, "Le rapport et la réduction de la prestation d'assurance à la lumière du nouvel article 124 de la loi du 25 juin 1992", *RNB* 2013, (170) 186.

²¹³ GwH 16 december 2010, nr. 147/10; Wet van 10 december 2012 tot wijziging van artikel 124 van de wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst betreffende de erfopvolging, *BS* 11 januari 2013, 996.

4.4.1 Datum van de schenking

156. In deze thematiek zal de levensverzekering een onrechtstreekse schenking uitmaken. Hierdoor zal deze tussen de andere schenkingen verrekend worden. Om de levensverzekering chronologisch te kunnen plaatsen en om zo te weten wanneer men de begunstiging precies moet aanrekenen dient men eerst de datum van de levensverzekering te bepalen.²¹⁴ Aangezien de Verzekeringwet in alle talen zwijgt hoe de datum van de levensverzekering te bepalen heerst er hier onzekerheid over. Dit vindt haar oorsprong in het feit dat de levensverzekering kan worden geassocieerd met een schenking, maar ook met een beding ten behoeve van een derde. Waar in het eerste geval de aanvaarding een wezenlijk element vormt is dit niet het geval bij een derdenbeding, daar is louter de aanwijzing al voldoende om een recht te creëren voor de begunstigde.

157. De volgende vier data kunnen in aanmerking komen:²¹⁵

- Datum van het sluiten van de levensverzekeringsovereenkomst;
- Datum van elke periodieke premiebetaling;
- Datum van de aanwijzing van de begunstigde;
- Datum van de aanvaarding van de begunstiging.

158. Meteen kunnen de eerste twee mogelijkheden uitgeschakeld worden, zij behandelen de relatie in de dekkingsverhouding tussen de verzekeringnemer en de verzekeraar. De schenking echter vindt plaats in de valutaverhouding tussen de verzekeringnemer en de begunstigde. De twee overblijvende opties viseren enerzijds de aanwijzing van de begunstigde en anderzijds de aanvaarding door de begunstigde. De relevantie voor deze discussie is groot, schenkingen worden namelijk chronologisch aangerekend op het beschikbaar deel. Zo is het namelijk mogelijk dat het beschikbaar deel al is uitgeput bij de aanvaarding van de begunstiging, maar nog niet ten tijde van de aanwijzing. Aangezien de begunstigde de begunstiging enkel kan aanvaarden door een bijvoegsel in de polis zal deze in de praktijk doorgaans pas aanvaard worden na het overlijden van de verzekeringnemer²¹⁶, dit benadrukt het belang van deze vraag. De gehele discussie kan worden herleid tot de vraag wat men als determinerende tijdstip moet beschouwen. Is dat het moment waarop de begunstigde de aanspraken verwerft door de aanduiding, of is dat het moment waarop de begunstiging definitief is geworden?²¹⁷

159. De meerderheid van de rechtspractici verdedigen het standpunt dat de schenking pas ontstaat op de dag waarop de begunstigde de aanwijzing effectief heeft aanvaard, deze strekking vindt haar oorsprong in het feit dat de levensverzekering ten behoeve van een derde in deze context een onrechtstreekse schenking vormt. Aanvaarding is aldus een noodzakelijk element voor de creatie van dit recht. Dit standpunt is tevens die van de KFBN.²¹⁸ Later werd hierop een variant

---

²¹⁴ Art. 923-927 BW.

²¹⁵ V. WYART, "Les assurances vie: implications successorales" in F. LALIERE (ed.), *Contentieux successoral : les écueils juridiques du conflit successoral*, Larcier, Brussel, 2014, (109) 116.

²¹⁶ Interview Michel Verbruggen verzekeringsagent KBC Paal.

²¹⁷ R. BARBAIX en N. CARETTE, "Het gewijzigde artikel 124 WLVO – De erfrechtelijke gevolgen van begunstiging bij levensverzekering hertekend", *TEP* 2013, afl. 3, (54) 67.

²¹⁸ S. SEYNS, "De erfrechtelijke behandeling van een begunstiging via levensverzekering: een praktische handleiding", *T.Not.* 2013, afl. 4, (209) 224-225.

geïntroduceerd door H. DE PAGE dat de aanvaarding retroactieve werking heeft tot aan het moment van de aanwijzing van de begunstigde.²¹⁹

160. Andere auteurs zoals N. CARETTE bepleiten het standpunt dat de schenking datum heeft op de dag dat de begunstigde werd aangewezen, onafhankelijk van enige aanvaarding. Deze strekking vertrekt vanuit de theorie van het derdenbeding en beargumenteerd dat de aanvaarding geen constitutief element is maar louter een bevestiging is van het recht dat reeds werd gecreëerd door het derdenbeding tussen de verzekeraar en de verzekeringnemer.²²⁰

161. Het lijkt mij niet opportuun om een modale schenking en een onrechtstreekse schenking via een levensverzekering verschillend te behandelen, zeker nadat men er met succes is in geslaagd om de levensverzekering grotendeels te laten rijmen met het gemene erfrecht. Echter dient men niet te vergeten dat men hierdoor indruist tegen heel het *sui generis*-karakter van de levensverzekering en de begunstiging via een derdenbeding. De schenking via aanwijzing van een begunstigde laat immers geen overeenkomst ontstaan in de valutaverhouding en is niet onderhevig aan enige aanvaarding. Het recht ontstaat namelijk onmiddellijk bij de aanwijzing maar kan worden herroepen tot het moment van de aanvaarding.²²¹

162. Daarom pleit ik voor de tussenoplossing die bovenstaande strekkingen tracht te verzoenen. Enerzijds vertrekt ze van de premisse dat aanvaarding is vereist voor elke schenking maar anderzijds is ze niet vreemd aan de specificiteit van het derdenbeding bij een onrechtstreekse schenking. Conform de Verzekeringwet ontstaat louter door de aanwijzing al een precair recht voor de begunstigde.²²² De aanvaarding door de begunstigde zal fungeren als een bevestiging van de eerdere aanwijzing, hierdoor wordt dit recht onherroepelijk. Daardoor zal de schenking terugwerkende kracht hebben tot op de dag van de aanwijzing. Deze theorie is *the best of two worlds*. Het creëert rechtszekerheid en uniformiteit door alle schenkingen op dezelfde manier te behandelen, onafhankelijk op welke manier ze plaatsvinden. Echter erkent het ook het feit dat de verzekeringnemer op een eerder tijdstip de begunstigde heeft willen begiftigen.

163. Alhoewel de meerderheid in de rechtsleer neigt naar een *de facto* gelijkschakeling met een onrechtstreekse schenking is het laatste hierover nog niet gezegd. Het is wachten op een reactie uit de rechtspraak die deze knoop zal moeten doorhakken.²²³

---

²¹⁹ N. TORFS, "Levensverzekeringen en erfrecht – Stand van zaken na het arrest van het Grondwettelijk Hof van 16 december 2010", *TBBR* 2011, afl. 5, (214) 218; H. DE PAGE, *Traité élémentaire de droit civil belge. Tome VIII (volume 1) Les libéralités. Les donations*, Brussel, Etablissements Emile Bruylant, 1962, 461; E. DE WILDE D'ESTMAEL, "La disqualification d'un contrat d'assurance en un produit d'épargne: conséquences en matière de donation", *RNB* 2003, (238) 253-255.

²²⁰ B. DUBUISSON, "L'assurance-vie dans le droit des libéralités et des successions", *RGAR* 1986, afl. 7, nr. 11.107 (1) 9; N. CARETTE, "Onrechtstreekse schenking en derdenbeding" in W. PINTENS en C. DECLERCK (eds.), *Patrimonium 2011*, Antwerpen, Intersentia, 2011, (239) 245.

²²¹ B. WAÛTERS, "Onrechtstreekse schenking/Derdenbeding/Levensverzekering" in A.-L. VERBEKE, F. BUYSENS en H. DERYCKE (eds.), *Handboek estate planning, Algemeen deel 2, Vermogensplanning met effect bij leven - Schenking*, Gent, Larcier, 2009, (183) 184.

²²² Art. 185 Verzekeringwet.

²²³ R. BARBAIX en N. CARETTE, "Het gewijzigde artikel 124 WLVO – De erfrechtelijke gevolgen van begunstiging bij levensverzekering hertekend", *TEP* 2013, afl. 3, (54) 69.

4.5 Inbreng

4.5.1 *Vrijstelling tot inbreng*

164. Schenkingen aan erfgenamen kunnen op twee manieren gebeuren, ofwel binnen erfdeel ofwel buiten erfdeel. Bij een schenking binnen erfdeel is de schenking louter een voorschot op de erfenis, in dat geval komt de gelijkheid tussen erfgenamen niet in het gedrang. Bij een schenking buiten erfdeel echter heeft de schenker de intentie om de begiftigde een extra voordeel te verschaffen. Dit bijkomende voordeel is geen voorschot op het erfdeel, de gelijkheid tussen de erfgenamen wordt aldus doorbroken.²²⁴

165. De gemene erfrechtelijke regel stelt dat de schenking aan een erfgenaam wordt vermoed binnen erfdeel te zijn gedaan. De begiftigde is gehouden om bij de vereffening en verdeling van de nalatenschap van de schenker het geschonken goed terug in te brengen. De schenker kan weliswaar gebruik maken van de artikelen 843 en 919 BW om af te wijken van deze algemene regel en zo de begiftigde uitdrukkelijk vrij te stellen van inbreng. Standaard blijft inbreng aldus voorzien, maar afwijken is mogelijk indien dit uitdrukkelijk is gestipuleerd.²²⁵

166. Anders is de regeling als we te maken hebben met een levensverzekering die kan worden gekwalificeerd als een onrechtstreekse schenking, in tegenstelling tot de algemene regel wijkt artikel 188 Verzekeringwet hiervan af door een vermoeden in te lassen dat deze schenking buiten erfdeel heeft plaatsgevonden.²²⁶ De principiële vrijstelling van inbreng gold al onder de WLVO, het Grondwettelijk Hof achtte deze regeling ook niet strijdig met de Grondwet. Het Hof rechtvaardigde deze beslissing door het feit dat de verzekeringnemer/schenker steeds zijn werkelijke wil kon laten primeren, enkel de *default*-situatie wijzigde.

167. Waar er in theorie geen probleem lijkt te zijn heeft deze regeling praktisch wel verstreckende gevolgen. Er bestaat namelijk een verschil tussen het bedingen van een vrijstelling van inbreng en het expliciet opleggen van inbreng. De bewijslast en het bewijsrisico liggen immers anders, bij twijfel of bij gebrek aan enig bewijs zal de *default*-optie worden gekozen.

4.5.2 *Verplichten tot inbreng*

168. De verzekeringnemer kan afwijken van het vermoeden van artikel 188 Verzekeringwet en de begunstigde tot inbreng verplichten, de schenking gebeurt dan binnen erfdeel als zijnde een voorschot op zijn erfenis. Achteraf zal de verzekeringsprestatie moeten worden ingebracht in de nalatenschap van de verzekeringnemer.

169. Men kan de inbreng opleggen met behulp van een "uitdrukkelijk beding", conform artikel 188 Verzekeringwet.²²⁷ Soortgelijke terminologie vinden we terug in de artikelen 843 en 919 BW die handelen over de gemene inbreng bij een erfenis, deze artikelen schrijven voor dat de vrijstelling van inbreng "uitdrukkelijk" moet worden bedongen. Echter aanvaard de rechtspraak en rechtsleer dat de inbreng tevens kan worden afgeleid uit de omstandigheden *in concreto*, ook al mag men dit

²²⁴ R. BARBAIX en A.-L. VERBEKE, *Beginselen erfrecht*, Brugge, Die Keure, 2013, 246.

²²⁵ Art. 843 BW; art. 919 BW.

²²⁶ Art. 188 Verzekeringwet.

²²⁷ Art. 188 Verzekeringwet.

niet te ruim interpreteren. Het valt nog af te wachten als men bij de levensverzekering, naar analogie met de artikelen 843 en 919 BW, de verplichting tot inbreng kan afleiden uit de omringende omstandigheden. Als een verzekeringnemer al zijn kinderen, die ook alle wettelijke erfgenamen zijn, aanwijst als begunstigden in de levensverzekering valt het af te wachten als dit inbreng veronderstelt of niet.²²⁸ Gezien het *lex specialis*-gehalte van de begunstiging bij levensverzekering en de parlementaire voorbereiding lijkt dit niet het geval²²⁹, echter zou enige soepelheid aan te raden zijn in zulke gevallen. Als de verzekeringnemer in dit voorbeeld al zijn kinderen heeft begiftigd zal het niet zijn intentie zijn geweest om de gelijkheid te doorbreken. Aangezien inbreng enkel als doel heeft om de gelijkheid tussen de erfgenamen te vrijwaren lijkt een soepele interpretatie daarom aangewezen. Zonder enige flexibiliteit zou de verzekeringnemer *de facto* de mogelijkheid worden ontnomen om een derde te begiftigen doordat het beschikbaar deel al zou zijn uitgeput door de verzekeringsprestatie. Waar een geschrift optimaal is om dit te achterhalen zou men ook uit de feitelijke omstandigheden eventuele inbreng moeten kunnen afleiden.

170. De verplichting tot inbreng moet uiterlijk gebeuren op het moment van de aanvaarding door de begunstigde. Tot dat moment is de verzekeringnemer vrij om de begunstigingsclausule aan te passen, hier onder is tevens de inbrengverplichting begrepen. Zo is het mogelijk om achteraf de inbreng verplichting op te leggen. Echter is dit niet meer mogelijk als de begunstigde de begunstiging ondertussen heeft aanvaard, vanaf dat moment is de begunstiging in haar geheel niet meer herroepbaar door de verzekeringnemer. Na dit moment eenzijdig inbreng opleggen zou een schending zijn van het onherroepelijkheidsbeginsel bij een schenking. De enige mogelijkheid om na de aanvaarding door de begunstigde de verzekeringsprestatie te laten inbrengen is met het akkoord van de begunstigde zelf.²³⁰

171. Uiteindelijk heerst de vraag op welke manier deze inbrengverplichting moet worden opgelegd. Het valt aan te raden deze inbrengverplichting neer te schrijven in een afzonderlijk document zoals een *pacte adjointe*. De verzekeringnemer kan de aanwijzing als begunstigde laten voorafgaan door een intentiebrief die vaste datum heeft, op deze manier is men zeker dat de inbreng is opgelegd vooraleer de begunstigde tot aanvaarding is overgegaan.²³¹

---

²²⁸ R. BARBAIX en N. CARETTE, "Familiaal vermogensrechtelijke aspecten van begunstiging bij levensverzekering" in N. CARETTE (ed.), *Begunstiging bij levensverzekering*, Antwerpen, Intersentia, 2013, (49) 71.

²²⁹ Wetsontwerp tot wijziging van artikel 124 van de wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst betreffende de inkorting van het kapitaal van een levensverzekering in geval van erfopvolging, *Parl. St. Senaat* 2011-12, nr. 5-528/4, 1-3.

²³⁰ S. SEYNS, "De erfrechtelijke behandeling van een begunstiging via levensverzekering: een praktische handleiding", *T.Not.* 2013, afl. 4, (209) 219; Art. 176 Verzekeringwet j° art. 185 Verzekeringwet.

²³¹ R. BARBAIX en N. CARETTE, "Verzekeringen in het familiaal vermogensrecht" in A.-L. VERBEKE, C. DECLERCK en J. DU MONGH (eds.), *Themis, LXXVIII, Familiaal vermogensrecht*, Brugge, Die Keure, 2013, (1) 28.

Afdeling 5 Evaluatie

172. In het algemeen moet men stellen dat deze hervorming noodzakelijk was en daarom ook moet worden toegejuicht. De erfrechtelijke gevolgen van een begunstiging via een levensverzekering worden grotendeels gelijkgesteld met die van een modale schenking. Het misbruik dat de voorbije decennia de kop opstak om de erfrechtelijke reserve te ontlopen werd terecht aangepakt. Hiermee samenhangend heeft het Grondwettelijk Hof ook een einde gemaakt aan het artificiële onderscheid tussen echte levensverzekeringen en levensverzekeringen die als spaarproducten worden gedefinieerd. In laatste instantie heeft het Hof tevens beslist dat het voorwerp van de onrechtstreekse schenking de verzekeringsprestatie omvat en niet de gestorte premies.

173. Samengevat moet men bij de vereffening-verdeling van de nalatenschap van de verzekeringnemer de volgende richtlijnen in acht nemen:²³²

- Er volgt enkel een erfrechtelijke verrekening conform artikel 178 Verzekeringswet als de begunstiging *iure proprio* is gebeurd en als deze kan worden gekwalificeerd als een onrechtstreekse schenking. Deze voorwaarden dienen cumulatief te worden vervuld.
- Als de onrechtstreekse schenking binnen erfdeel is gebeurd is zij niet aan inbreng onderworpen. Mochten er reservataire erfgenamen voorhanden zijn moet de verzekeringsprestatie wel worden toegevoegd aan de fictieve massa en aldus worden aangerekend op het beschikbare deel. Het exacte tijdstip van deze schenking werd niet wettelijk bepaald, zoals eerder bepaald pleit ik voor de datum dat de begunstigde werd aangewezen door de verzekeringnemer. Als de verzekeringnemer wel inbreng had gestipuleerd moet de verzekeringsprestatie worden ingebracht.
- Ten slotte heeft men uiteindelijk ook beslist dat de inbreng en inkorting moet gebeuren op de verzekeringsprestatie en niet de betaalde premies.

174. Uiteindelijk werd er geen overgangsregeling voorzien, toenmalig artikel 124 WLVO was onmiddellijk van toepassing op nalatenschappen die opvielen vanaf de inwerkingtreding van de wet, zijnde 21 januari 2013. Tevens de levensverzekeringen die lang voor deze datum werden afgesloten maar waar de nalatenschap pas opvalt na deze datum viel onder de nieuwe regeling. Deze abrupte verandering gaat situaties teweeg hebben gebracht waar de werkelijke wil van de verzekeringnemer niet overeenkomt met de juridisch geuite wil.

---

²³² R. BARBAIX en N. CARETTE, "Familiaal vermogensrechtelijke aspecten van begunstiging bij levensverzekering" in N. CARETTE (ed.), *Begunstiging bij levensverzekering*, Antwerpen, Intersentia, 2013, (49) 79-80.

Hoofdstuk 6 Fiscaliteit

175. Initieel is het civiele luik het belangrijkste aspect wat betreft de levensverzekering. Nadat de verzekernemer concreet zijn beslissing heeft genomen wie hij als begunstigde laat noteren in zijn levensverzekering zal hij dit willen verwezenlijken op een zo fiscaal mogelijke vriendelijke manier. De fiscale kant van de levensverzekering kan opgedeeld worden in enerzijds de personenbelasting en anderzijds de erfbelasting.

176. Voor het fiscale aspect van de levensverzekering dient men steeds een onderscheid te maken naargelang men in de overeenkomst heeft bedongen ten gunste van zichzelf of ten gunste van een derde. In dit laatste geval kan men opnieuw een onderverdeling maken tussen bedingen voor de langstlevende echtgenoot of zijn wettelijke erfgenamen. Tevens speelt de samenlevingsvorm een belangrijke rol. Samengevat is het cruciaal stil te staan bij de keuze van de begunstigde, de verzekerde en de samenlevingsvorm.

Afdeling 1 Personenbelasting

177. Bij levensverzekeringen die door een natuurlijke persoon wordt afgesloten heeft de verzekeringnemer een keuzerecht wat betreft de mogelijke aftrek van de betaalde verzekeringspremies, hij zal wel de gevolgen van zijn keuze moeten ondergaan bij het uitkeren van de prestaties op de eindvervaldag. Indien de premies fiscaal voordeel hebben genoten zullen de verzekeringsprestaties op het eind van het contract of bij het overlijden van het hoofd geheel belastbaar zijn en spreken we aldus van een gefiscaliseerde levensverzekering. Als daarentegen de premies nooit een fiscaal voordeel hebben genoten zullen deze prestaties niet worden belast en hebben we te maken met een gedefiscaliseerde levensverzekering.²³³

1.1 Belastingvermindering

178. Fiscaal kan men de premies van een levensverzekering op verschillende manieren verwerken. De belastingplichtige kan ervoor opteren om de betaalde premies van de levensverzekering fiscaal in rekening te brengen in de personenbelasting. Dit heeft tot gevolg dat de kapitalen uit de levensverzekering ook belastbaar worden.

179. Om te kunnen genieten van een belastingvermindering door de betaalde premies moet aan de volgende voorwaarden voldaan worden. De verzekeringnemer moet tevens het verzekerd hoofd zijn (AAB-configuratie), verder moet de polis zijn afgesloten voor hij de leeftijd van 65 jaar heeft bereikt. Vervolgens moet de levensverzekering een minimumlooptijd van 10 jaar hebben wanneer het over een levensverzekering bij overleven gaat.²³⁴ Wanneer het een levensverzekering bij overlijden betreft moet de begunstigde ofwel de echtgenote, de wettelijke samenwoner²³⁵ of een bloedverwant tot de tweede graad zijn. Bij een levensverzekering bij overleven daarentegen moet

---

²³³ C. SCHILDERMANS, "Het fiscale stelsel van de individuele levensverzekering" in X., *Kluwer's Verzekeringshandboek*, III, Mechelen, Kluwer, III.2, afl. 64, 55; P. BIELEN, "De identiteitscrisis van de tak 21- en tak 23-levensverzekering in de inkomstenbelastingen: beleggingscontract of levensverzekering?", *TFR* 2007, afl. 325, (587) 589.

²³⁴ N. NIMMEGEERS, *Hoe minder personenbelasting betalen?*, Mechelen, Kluwer, 2013, 404.

²³⁵ Art. 2, § 1, 2° WIB 1992.

de begunstigde de verzekeringnemer zijn vanaf de leeftijd van 65 jaar. Ten slotte moet de levensverzekering zijn afgesloten binnen de EER.²³⁶

180. Initieel was deze belastingvermindering enkel van toepassing op de tak 21-levensverzekering, en niet op de tak 23-levensverzekering. Na een parlementaire vraag heeft toenmalig federaal minister van Financiën D. REYNDERS geantwoord dat er wel een belastingvermindering kan worden verkregen op een tak 23-levensverzekering in het raam van pensioensparen.²³⁷ Deze discussie is nog niet volledig beslecht en evolueert mee met de kwalificatieproblematiek die er heerst rond de tak 23-levensverzekering.

181. Het maximum fiscaal aftrekbare bedrag voor de individuele levensverzekering bedraagt 2260 euro per jaar, op dit bedrag kan men uiteindelijk een belastingvermindering bekomen van 30%.²³⁸

1.2 Premietaks

182. Sinds 1 januari 2006 worden de betaalde premies voor verzekeringsverrichtingen onderworpen aan de zogenaamde premietaks wanneer het risico in België is gelegen. Een risico is gelegen in België wanneer de verzekeringnemer zijn gewone verblijfplaats in België heeft, dit impliceert dat buitenlanders ook gehouden zijn tot deze premietaks als het risico zich in België bevindt.²³⁹ Vanaf 1 januari 2013 bedraagt de premietaks 2% in plaats van het eerdere 1,1%. Dit tarief geldt zowel voor de tak 21- en tak 23-levensverzekeringen²⁴⁰, enkel de levensverzekeringen gesloten in het stelsel van pensioensparen zijn hiervan vrijgesteld.²⁴¹

1.3 Uitkering

183. De uitkeringen van kapitalen bij een overlijdensverzekering worden geïncasseerd door de erfbelasting in de VCF²⁴², de uitkeringen bij een overlevingsverzekering worden conform artikel 34 § 1, 2° WIB 1992 gelijkgesteld met belastbaar pensioen.²⁴³ De uitkering volgend uit niet-professionele levensverzekeringen worden in de personenbelasting beschouwd als interesten en worden belast op basis van artikel 19 § 1, 3° WIB 1992. Conform het WIB 1992 worden zowel de tak 21- als de tak 23-levensverzekeringen geïncasseerd.²⁴⁴

184. De belastbare grondslag van de in de personenbelasting belastbare interesten is het verschil tussen het totaal van de uitgekeerde bedragen en het totaal van de winst. De belastbare grondslag van de inkomsten uit een tak 21-levensverzekering worden echter forfaitair begrensd, deze mag niet lager zijn dan het bedrag dat overeenstemt met de kapitalisatie van de interesten tegen

---

²³⁶ Art. 145/4 WIB 1992; A. MEYUS, *Beleggingen en fiscus – Hoe fiscaal vriendelijk beleggen?*, Mechelen, Kluwer, 2013, 357-358.

²³⁷ *Vr. en Antw.* Kamer 2008-09, 14 januari 2009, nr. 46, 76 (Vr. nr. 144 P.-Y. JEHOLET).

²³⁸ Art. 145/2 WIB 1992.

²³⁹ Art. 173 Wetboek 2 maart 1927 diverse rechten en taksen, *BS* 6 maart 1927, 927.

²⁴⁰ Art. 104-105 Programmawet 27 december 2012, *BS* 31 december 2012, 88.860; Art. 173/3 Wetboek 2 maart 1927 diverse rechten en taksen, *BS* 6 maart 1927, 927.

²⁴¹ P. VAN EESBEECK en L. VEREYCKEN, "Verhoging premietaks treft vooral kortetermijnbeleggingsverzekeringen", *Fiscoloog* 2013, afl. 1325, (1) 1.

²⁴² *infra*.

²⁴³ Art. 34, §1, 2° WIB 1992.

²⁴⁴ Art. 19, §1, 3° WIB 1992.

4,75% per jaar berekend op het totaalbedrag van de gestorte premies.²⁴⁵ Dit heeft het praktische gevolg dat de begunstigde zal worden belast op een fictief rendement dat hoger is dan het werkelijke rendement.

1.3.1 *Niet belastbaar*

185. Onder bepaalde voorwaarden worden de interesten niet als een roerend inkomen beschouwd en aldus vrijgesteld van personenbelasting.²⁴⁶ Dat is enkel het geval voor kapitalen en afkoopwaarden van individuele levensverzekeringen die werden afgesloten door particulieren, waaronder ook tak 21- en 23-producten. De eerste situatie waar de inkomsten niet belastbaar zijn is als de verzekeringnemer een levensverzekering is aangegaan ten gunste van zichzelf en op zijn eigen hoofd. Het contract moet verder ook voorzien in een overlijdensdekking van ten minste 130% van het totaal van de gestorte premies.²⁴⁷ De tweede uitzondering betreft het geval wanneer het een overeenkomst is die gesloten is voor meer dan acht jaar en als de kapitalen of afkoopwaarden ook effectief betaald worden meer dan acht jaar na het sluiten van deze overeenkomst.²⁴⁸

1.3.2 *Roerende voorheffing*

186. Het wetboek inkomstenbelastingen stelt dat het belastbare inkomen wordt samengesteld door het totale netto-inkomen, verminderd met aftrekbare bestedingen. Dit totaal netto-inkomen is samengesteld uit beroepsinkomen, divers inkomen en inkomen van zowel roerende en onroerende goederen. Inkomen uit roerende goederen kan weer worden onderverdeeld in voornamelijk dividenden en interesten. De inkomsten bestaande uit kapitalen en afkoopwaarden vereffend bij leven door individuele levensverzekeringscontracten is een voorbeeld van een interest dat belast is in de inkomstenbelasting.²⁴⁹

187. Opbrengsten van levensverzekeringen met een effectieve looptijd van minder dan acht jaar en waarvoor geen enkele premie ooit aanleiding heeft gegeven tot een fiscaal voordeel worden beschouwd als roerende inkomsten en daardoor onderhevig aan roerende voorheffing van 25% overeenkomstig de artikelen 145/1 tot 145/16 WIB 1992.²⁵⁰ Met behulp van deze bepaling worden de kortlopende verzekeringscontracten geïsoleerd.²⁵¹

1.3.3 *Taks op het langetermijnsparen*

188. Sinds 1 januari 1993 werd de taks op het langetermijnsparen ingevoegd.²⁵² Dit is een anticipatieve heffing die enkel is verschuldigd wanneer het een levensverzekering bij leven betreft en waarvoor minstens één premie of storting ooit een fiscaal voordeel genoten heeft. Wanneer de verzekerde de leeftijd van 60 jaar heeft bereikt wordt de levensverzekering onderworpen aan deze taks. Deze belasting zal in de plaats treden van elke andere belastingheffing. Het concrete tarief

²⁴⁵ Art. 19, §4 *in fine* WIB 1992.

²⁴⁶ Art. 21, 9° WIB 1992.

²⁴⁷ Art. 21, 9°, a) WIB 1992.

²⁴⁸ Art. 21, 9°, b) WIB 1992; E. VAN DE VELDE, "Fiscaalrechtelijke aspecten van begunstiging bij levensverzekering" in N. CARETTE (ed.), *Begunstiging bij levensverzekering*, Antwerpen, Intersentia, 2013, (91) 94; interview Jonathan Cielen verzekeringsagent ERGO Insurance.

²⁴⁹ Art. 6 WIB 1992 j° art. 17 WIB 1992 j° art. 19 §1, 3° WIB 1992.

²⁵⁰ Art. 269 §1, 1° WIB 1992.

²⁵¹ M. DE MEY, *Aangiftegeds personenbelasting*, Mechelen, Kluwer, 2013, 140.

²⁵² Art. 184-187 Wetboek 2 maart 1927 diverse rechten en taksen, BS 6 maart 1927, 927.

van de taks bedraagt 10%, om het pensioensparen te stimuleren is deze teruggebracht tot 8%. Wanneer het kapitaal wordt uitbetaald op de leeftijd van 60 jaar bedraagt de taks 33% indien de uitkering meer dan vijf jaar voor de geplande einddatum van het contract plaatsvindt. De levensverzekeringen die bijgevolg uitsluitend voorzien in een uitkering bij overlijden zijn niet onderworpen aan de langetermijntaks.²⁵³

Afdeling 2 Erfbelasting

189. Sinds de Vlaamse Gemeenschap haar fiscale autonomie verder heeft uitgeoefend met de inwerkingtreding van de Vlaamse Codex Fiscaliteit verdwijnt de term successierechten uit ons juridisch vakjargon. Naar analogie met onze noorderburen heeft Vlaanderen gekozen voor de term erfbelasting als verzamelterm voor zowel het successierecht als voor het recht van overgang.²⁵⁴ Deze nieuwe regelgeving heeft stilzwijgend het oude Wetboek der Successierechten vervangen.

2.1 Principieel geen erfbelasting

190. Conform de VCF zal er erfbelasting verschuldigd zijn bij de overdracht van goederen bij overlijden, dit omvat alle overdrachten van goederen waarbij de rechtstitel van de overdracht zich in de erfenis zelf bevindt en waarvoor men de hoedanigheid van erfgenaam, legataris of begiftigde moet dragen.²⁵⁵ De desbetreffende goederen waren ten tijde van het overlijden allemaal een deel van de nalatenschap van de overledene. Het is niet relevant als deze goederen als gevolg van wettelijke devolutie, uiterste wilsbeschikking of via contractuele erfstelling werden toebedeeld.²⁵⁶ Hiermee worden de testamentaire en wettelijke erfgenamen succesvol gevisieerd.²⁵⁷

191. Daartegenover staan de overdrachten van goederen naar aanleiding van het overlijden, in deze gevallen bevindt de rechtstitel van overdracht zich buiten de nalatenschap van de overledene. Logisch geredeneerd zou dit impliceren dat er geen erfbelasting zou zijn verschuldigd als men een goed op deze manier verkrijgt, zoals bijvoorbeeld bij een conventioneel beding van terugkeer. Als de schenker namelijk schenkt aan de begiftigde met dit beding in de schenkingsakte zal het goed bij overlijden van de begiftigde terug naar de schenker gaan als deze nog in leven is. Het voorwerp van de schenking gaat niet over door het overlijden, maar wel door de vervulling van een ontbindende voorwaarde, namelijk het overlijden. Een levensverzekering zou tevens hier onder vallen, bij het overlijden van het hoofd zal de verzekeringsprestatie worden uitgekeerd naar aanleiding van het overlijden.²⁵⁸

---

²⁵³ A. MEYUS, *Beleggingen en fiscus – Hoe fiscaal vriendelijk beleggen?*, Mechelen, Kluwer, 2013, 363; I. VAN DE WOESTEYNE, *Handboek personenbelasting 2015-2016*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 512.

²⁵⁴ Art. 1.1.0.0.2, 9° VCF.

²⁵⁵ A. DOOLAEGE, "Levensverzekering en successierecht" in E. BOYDENS en F. DE BAERDEMAEKER, *Justitie: vraagstukken en perspectieven voor morgen*, Brugge, Die Keure, 2013, (315) 318.

²⁵⁶ Art. 2.7.1.0.2 VCF.

²⁵⁷ TIBERGHIE, *Handboek voor Fiscaal Recht 2015-2016*, Mechelen, Kluwer, 2015, 1059.

²⁵⁸ A. DOOLAEGE, "Levensverzekering en successierecht" in E. BOYDENS en F. DE BAERDEMAEKER, *Justitie: vraagstukken en perspectieven voor morgen*, Brugge, Die Keure, 2013, (315) 318.

2.2 Fictieartikel beding ten behoeve van een derde

192. In functie van deze thesis zag de (toen nog federale) wetgever dat hier fiscaal misbruik mogelijk was, het zou immers mogelijk zijn om met behulp van een levensverzekering aanzienlijke vermogensbestanddelen van de nalatenschap te onttrekken om daardoor geen erfbelasting te moeten betalen. Om dit te vermijden werden reeds in het Wetboek der Successierechten de alom beruchte fictieartikelen in het leven geroepen.²⁵⁹ Deze zorgen er voor dat klaarblijkelijke handelingen of feiten die normalerwijze niet onderhevig zijn aan erfbelasting toch gelijk werden gesteld met een legaat en dus ook onderworpen zijn aan deze belasting.²⁶⁰

193. In de context van de levensverzekering leeft artikel 2.7.1.0.6 VCF op²⁶¹. Dit artikel bepaalt het volgende:²⁶²

§ 1. De sommen, renten of waarden die kosteloos aan een persoon kunnen toekomen bij het overlijden van de erflater, ingevolge een contract dat een door de erflater of door een derde in het voordeel van die persoon gemaakt beding bevat, worden geacht als legaat te zijn verkregen door die persoon.

Ook de sommen, renten of waarden die kosteloos aan een persoon kunnen toekomen, hetzij binnen drie jaar vóór het overlijden van de erflater, hetzij na het overlijden van de erflater, ingevolge een contract dat een door de erflater in het voordeel van die persoon gemaakt beding bevat, worden geacht als legaat te zijn verkregen door die persoon.

Wanneer een overledene gehuwd was onder een stelsel van gemeenschap, gelden de bepalingen van het eerste en het tweede lid ook voor de sommen, renten of waarden die kosteloos aan de langstlevende echtgenoot toekomen ingevolge een contract dat door die langstlevende echtgenoot is gesloten.

194. Het typevoorbeeld van een beding ten behoeve van een derde dat wordt geïllustreerd door deze fictiebepaling is de levensverzekering ten voordele van een ander persoon dan de verzekeringnemer. De verzekeringsprestatie die wordt uitgekeerd op grond van de levensverzekering behoort niet meer tot de nalatenschap maar toch worden ze fictief gelijkgesteld met een legaat.²⁶³

2.2.1 Voorwaarden

§ 1 Beding ten behoeve van een derde

195. Voor de toepassing van dit artikel op een levensverzekeringsovereenkomst dient ten eerste vast te staan dat het desbetreffende levensverzekeringscontract een beding ten behoeve van een derde omvat. Het is cruciaal dat er een hoofdcontract bestaat waar de medecontractant (verzekeraar) zich ertoe verbindt iets te doen ten gunste van een derde (begunstigde). Deze derde moet rechtstreeks rechten kunnen putten uit dit contract, hier is essentieel dat hij deze rechten

²⁵⁹ N. GEELHAND DE MERXEM, "De fictiebepalingen uit het Wetboek Successierechten en de fiscale successieplanning" in VLN, *Familiale vermogensplanning*, Mechelen, Kluwer, 2009, (125) 130.

²⁶⁰ Art. 2.7.1.0.3 VCF – art. 2.7.1.0.10 VCF.

²⁶¹ Art. 2.7.1.0.6 VCF.

²⁶² TIBERGHIE, *Handboek voor Fiscaal Recht 2015-2016*, Mechelen, Kluwer, 2015, 1066.

²⁶³ Art. 2.7.1.0.6 VCF; N. GEELHAND DE MERXEM, "De fictiebepalingen uit het Wetboek Successierechten en de fiscale successieplanning" in VLN, *Familiale vermogensplanning*, Mechelen, Kluwer, 2009, (125) 145-147.

verkrijgt in eigen hoofde en niet in hoedanigheid van erfgenaam van de verzekeringnemer.²⁶⁴ Enkel een begunstiging *iure proprio* wordt geïmpliceerd door dit artikel. Dit impliceert dat een beding ten behoeve van zichzelf niet wordt behandeld door dit artikel. In dat geval zullen er wel successierechten worden gevorderd met behulp van de gemene regel vervat in artikel 2.7.1.0.2 VCF.²⁶⁵

§ 2 Uitgaande van overledene of derde

196. Ten tweede moet het beding uitgaan van de overledene of van een derde. Initieel werd de draagwijdte van dit artikel beperkt tot de gevallen waar het beding uitging van de overledene zelf. In de praktijk werd dit artikel dan omzeild door een beding te laten uitgaan van de derde en niet de erflater. Dit had als gevolg dat deze voorwaarde werd uitgebreid zodat ook een beding dat uitging van de derde onder de fictiebepaling van artikel 2.7.1.0.6 VCF viel.

§ 3 Opeisbaarheid

197. Vervolgens speelt de voorwaarde van de opeisbaarheid. Gaat het beding uit van de overledene zelf is het irrelevant als het beding uitwerking heeft bij het overlijden van de erflater, op een later tijdstip, dan wel binnen de drie jaar die het overlijden van de erflater voorafgaat. Anders is het als het derdenbeding uitgaat van een derde, in dat geval is het vereist dat het beding opeisbaar wordt bij het overlijden van de erflater.²⁶⁶

§ 4 Sommen, renten of waarden

198. Verder is het vereist dat het voorwerp van het derdenbeding of de uitgekeerde verzekeringsprestaties moeten bestaan uit sommen, renten of waarden. Andere prestaties zoals een goed in natura of een last in het voordeel van een derde vallen niet onder deze fictiebepaling. Initieel was de rechtsleer het eens dat tevens "openbare effecten, zoals de titels van aandelen of deelbewijzen en obligaties" hier onder vielen. Zowel de federale fiscale administratie als de huidige Vlaamse belastingdienst²⁶⁷ interpreteren deze voorwaarde zo ruim mogelijk om het bereik zo groot mogelijk te houden.²⁶⁸

§ 5 Kosteloos en overleving

199. Ook moet het beding ten behoeve van een derde een kosteloos karakter hebben vooraleer deze fictiebepaling kan spelen, het mag niet bedoeld zijn om een eerder geleverde prestatie te compenseren, er mag namelijk geen (volwaardige) tegenprestatie zijn. Dit kosteloos karakter wordt door de fiscus vermoed, het is de verkrijger die het tegenbewijs zal moeten leveren. Ten slotte is het noodzakelijk voor dit artikel dat de begunstigde de erflater heeft overleefd.

§ 6 Uitzonderingen

200. Als de bovenstaande voorwaarden cumulatief vervuld zijn zal de verzekeringsprestatie normalerwijze onderworpen zijn aan erfbelasting, echter heeft de wetgever vier uitzonderingen in

---

²⁶⁴ H. CASIER, "Erfbelasting" in X., *Comm. erfenissen, schenkingen en testamenten*, 2015, afl. 48, (203) 234.

²⁶⁵ Art. 2.7.1.0.2 VCF.

²⁶⁶ H. CASIER, "Erfbelasting" in X., *Comm. erfenissen, schenkingen en testamenten*, 2015, afl. 48, (203) 235; TIBERGHIEN, *Handboek voor Fiscaal Recht 2015-2016*, Mechelen, Kluwer, 2015, 1066.

²⁶⁷ T. LAUWERS, "De Vlaamse erfbelasting ingevolge de Vlaamse Codex Fiscaliteit", *NNK* 2014, afl. 1, (3) 11-12.

²⁶⁸ TIBERGHIEN, *Handboek voor Fiscaal Recht 2015-2016*, Mechelen, Kluwer, 2015, 1066.

artikel 2.7.1.0.6 § 2, laatste lid VCF gestipuleerd waar deze fictiebepaling niet in werking treed en er dus geen belasting wordt gevorderd:²⁶⁹

201. Ten eerste is, naar analogie met de gemene fiscale regels voor vermogensplanning, de erfbelasting bij een beding ten behoeve van een derde niet meer verschuldigd als men reeds de schenkbelasting heeft betaald voor deze sommen, renten of waarden. Door het feit dat het schenkingstarief in Vlaanderen lager ligt dan het tarief van de erfbelasting is deze uitzondering een belangrijk aspect om aan efficiënte vermogensplanning te doen. In de gevallen waar de begunstigde niet in rechte lijn ten opzichte van de verzekeringnemer staat vermijdt deze *de facto* vermindering al heel wat frustraties. In plaats van een erfbelasting te betalen van 30%, 45%, 55% of 65% (afhankelijk van de relatie en het verkregen bedrag) kan men deze erfbelasting ontwijken door vooraf de schenkbelasting van louter 7% te betalen.²⁷⁰ Deze uitzondering is een toepassing van het fiscale *non bis in idem*-principe dat stelt dat men niet tweemaal belast kan worden voor dezelfde rechtshandeling.

202. De tweede uitzondering handelt over de gevallen waar de renten of kapitalen worden uitgekeerd op grond van een wettelijke verplichting, in zulke gevallen vindt artikel 2.7.1.0.6 VCF eveneens geen toepassing. Deze uitzondering viseert voornamelijk de wettelijke arbeidsongevallenverzekering of het rust- en overlevingspensioen.

203. De fictiebepaling van artikel 2.7.1.0.6 VCF is tevens niet van toepassing op de renten en kapitalen die door tussenkomst van de werkgever van de overledene werden gevestigd ten behoeve van de overlevende echtgenoot van de overledene of ten behoeve van zijn kinderen die de leeftijd van 21 jaar niet hebben bereikt, tot uitvoering van een groepsverzekeringscontract. Hiervoor is het cruciaal dat het desbetreffende groepsverzekeringscontract is ondgeschreven ingevolge een bindend reglement van de onderneming, bovendien moet er een arbeidsovereenkomst voorhanden zijn tussen de werkgever en werknemer. Initieel werd er geponeerd dat het gelijkheidsbeginsel werd geschonden doordat deze uitzondering niet bestond voor bedrijfsleiders, bij arrest heeft het toenmalige Arbitragehof echter beslist dat beiden zich in een verschillende situatie bevinden en dat het onderscheid gerechtvaardigd is.²⁷¹

204. Ten slotte wordt er ook geen erfbelasting geheven indien een beding ten behoeve van een derde werd aangegaan door een andere persoon dan de verzekerde en deze hierbij geen economisch doel voor ogen had. Deze uitzondering is vooral van toepassing in het volgende concrete geval: vader A sluit op het hoofd van zijn schoonzoon B een verzekeringsovereenkomst met als begunstigde dochter C. Als het hoofd B sterft voor A is het uitbetaalde kapitaal dat C toekomt niet belastbaar in de nalatenschap van B door deze uitzondering.

---

²⁶⁹ Art. 2.7.1.0.6 § 2 *in fine* VCF.

²⁷⁰ Art. 2.7.4.1.1 VCF *contra* art. 2.8.4.1.1 VCF.

²⁷¹ Arbitragehof 26 januari 2005, nr. 22/2005.

2.2.2 *Echtgenoten gehuwd onder gemeenschap van goederen*

205. In een huwelijk kan het gebeuren dat een echtgenoot de andere echtgenoot zal aanduiden als begunstigde in de levensverzekeringsspolis. Artikel 2.7.3.2.8 VCF²⁷² voorziet in een drievoudige correctie in vergelijking met de normale regeling in artikel 2.7.1.0.4 VCF²⁷³ als er een levensverzekering wordt afgesloten door of tussen echtgenoten die getrouwd zijn onder een stelsel van gemeenschap van goederen, het wettelijk stelsel valt hier ook onder.²⁷⁴

206. De basisregel stipuleert dat er geen erfbelasting is verschuldigd bij een beding ten gunste van zichzelf, in een ABA-configuratie zal het fictieartikel van artikel 2.7.1.0.6 VCF²⁷⁵ niet in werking treden. Echter zal er wel erfbelasting worden gevorderd op de helft van het overlijdenskapitaal als in de eerder vermelde configuratie A en B getrouwd waren met gemeenschap van goederen. De ratio hiervoor is dat er een vermoeden heerst dat de verzekeringspremies zijn betaald met gemeenschapsgelden en dat er aldus een verrijking is ten belope van de helft van de uitkering in hoofde van de begunstigde echtgenoot A. Als de verzekeringnemer en overlevende echtgenoot A kan aantonen dat de premies werden gestort met eigen gelden ontsnapt hij aan deze uitzonderingsbepaling.²⁷⁶

207. Naar analogie is het omgekeerde tevens waar. Normalerweise is er erfbelasting verschuldigd bij een kosteloos beding ten gunste van een derde, in een AAB-overlijdensverzekering zal de erfbelasting slechts op de helft van het overlijdenskapitaal worden geheven als A en B getrouwd waren met gemeenschap van goederen. Ook deze toepassing vertrekt vanuit het vermoeden dat de premies zijn betaald met gemeenschappelijke gelden en dat er feitelijk slechts een verrijking van B plaatsvindt ten belope van de helft van de verzekeringsprestatie. Tevens kan de begunstigde echtgenoot trachten aan te tonen dat de premies werden betaald met zijn eigen goederen, op deze manier kan de begunstigde de gehele erfbelasting vermijden. De belastingadministratie bezit tevens het recht om aan te tonen dat de premies volledig betaald werden met gelden van de overleden echtgenoot. In dat geval zal de algemene regeling terug spelen en is erfbelasting verschuldigd op de gehele verzekeringsprestatie.²⁷⁷

208. Ten slotte bepaalt artikel 2.7.3.2.8 *in fine* VCF²⁷⁸ dat het beding altijd wordt vermoed kosteloos te zijn. Het feit dat de beide echtgenoten een levensverzekering in elkaars voordeel hebben afgesloten ontnemt het beding haar kosteloos karakter niet.²⁷⁹

---

²⁷² Artikel 2.7.3.2.8 VCF.

²⁷³ Artikel 2.7.1.0.4 VCF.

²⁷⁴ H. CASIER, "Erfbelasting" in X., *Comm. erfenissen, schenkingen en testamenten*, 2015, afl. 48, (203) 235.

²⁷⁵ Artikel 2.7.1.0.6 VCF.

²⁷⁶ P. VAN EESBEECK en L. VEREYCKEN, "Wat een notaris moet weten over levensverzekeringen en beleggingsverzekeringen", *Not.Fisc.M.* 2009, afl. 3, (59) 88.

²⁷⁷ P. VAN EESBEECK, "Levensverzekering/Algemene toepassingsmechanismen inzake successierechten" in A. VERBEKE, H. DERYCKE en P. LALEMAN (eds.), *Handboek estate planning*, Algemeen deel 7, *Vermogensplanning: alternatieve vormen*, Gent, Larcier, 2010, (21) 26-27.

²⁷⁸ Artikel 2.7.3.2.8 VCF.

²⁷⁹ H. CASIER, "Erfbelasting" in X., *Comm. erfenissen, schenkingen en testamenten*, 2015, afl. 48, (203) 236.

2.3 Alternatieve pistes

209. In dit hoofdstuk tracht ik te onderzoeken als er opties beschikbaar zijn waardoor er geen erfbelasting of schenkbelasting betaald dient te worden. Hier kan men een opsplitsing maken tussen twee verschillende situaties: ofwel tracht de cliënt de bestaande levensverzekering te beëindigen, ofwel wenst hij het bestaande contract te behouden.

2.3.1 *Afkopen van de verzekeringspolis*

210. De eerste mogelijkheid om erfbelasting te vermijden vindt men terug bij de afkoop van de verzekeringspolis. Conform de Verzekeringwet heeft ieder het recht om zijn polis af te kopen.²⁸⁰ Hiermee wordt bedoeld dat de verzekeringnemer het reeds opgebouwde kapitaal, na aftrek van een afkoopvergoeding, kan terugvorderen van de verzekeraar.

211. Zo kan een verzekeringnemer er voor opteren om een AAB-polis af te kopen en de vrijgekomen sommen te schenken aan de begunstigde van de levensverzekering. In dat geval kan de schenking fiscaalvriendelijk worden geregistreerd aan 3% of 7% erfbelasting, afhankelijk wie de begiftigde zal zijn. Echter moet deze werkwijze meteen worden genuanceerd.

212. Ten eerste gaat men altijd gehouden zijn tot het betalen van uitstapkosten, deze kunnen maximum 5% van de totale verzekeringsprestatie bedragen. Afhankelijk van het tijdstip van het afkopen van de verzekeringspolis kan deze herleid worden tot 1%.²⁸¹ Verder zal er ook belasting geheven worden op de afkoopsom, afhankelijk van de leeftijd van de oorspronkelijke verzekeringnemer en de vraag of er eerder een belastingvermindering werd verkregen voor de betalingen van de premies, dit bedrag kan fluctueren tussen 10 en 33%.

213. Met deze vrijgekomen sommen kan de begiftigde een nieuwe levensverzekering afsluiten. Hij is dan wel gehouden tot het betalen van een premietaks gelijk aan 2% op het bedrag dat hij in de levensverzekering stort.²⁸² Vlabel heeft voor zulke constructies al bevestigd dat er geen erfbelasting meer is verschuldigd, deze techniek wordt later bij de verzekeringsgift uitgebreider behandeld.²⁸³ Tot slot kunnen de levensverzekeringen die het overlevingsrisico dekken niet afgekocht worden, voor zulke verzekeringen is het recht van afkoop geen optie.

2.3.2 *Registratie van de aanvaarding van de begunstiging*

214. De eerste manier om klaarblijkelijk de erfbelasting te vermijden maar toch het bestaande levensverzekeringcontract te behouden is om de onrechtstreekse schenking die het resultaat is van de begunstiging via de levensverzekering ter registratie aan te bieden aan het registratiekantoor. Dit heeft als gevolg dat men geen erfbelasting dient te betalen maar louter de vlakke schenkingsrechten van 3 of 7%.²⁸⁴

---

²⁸⁰ Art. 178 Verzekeringwet.

²⁸¹ L. SCHUERMANS, *Grondslagen van het Belgische verzekeringsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2008, 577.

²⁸² A. DOOLAEGE, "Levensverzekering en successierecht" in E. BOYDENS en F. DE BAERDEMAEKER, *Justitie: vraagstukken en perspectieven voor morgen*, Brugge, Die Keure, 2013, (313) 334.

²⁸³ Vlabel standpunt nr. 15133 dd. 12.10.2015 en 30.11.2015.

²⁸⁴ art. 2.8.4.1.1 § 2 VCF.

215. Op deze manier zou men de eerste uitzondering van artikel 2.7.1.0.6 § 2 VCF activeren, namelijk dat dit artikel niet van toepassing is op sommen, renten of waarden die verkregen zijn ingevolge een beding dat reeds aan de schenkbelasting is onderworpen. Echter dient men dit punt met voorzichtigheid te behandelen, de schenkbelasting die staat beschreven in artikel 2.8.4.1.1 § 2 VCF is niet van toepassing op schenkingen onder levenden onder de opschortende voorwaarde of opschortende termijn die vervuld wordt ingevolge het overlijden van de schenker.²⁸⁵ Dit impliceert dat de fictiebepalingen terug herleven en dat deze schenking onderworpen is aan de progressieve erfbelasting en niet aan de lage en vlakke schenkbelasting.

216. Begunstigingen via levensverzekeringen in een AAB-polis moeten in deze context altijd aanvaard worden door de begunstigde, anders kan men deze niet laten registreren. Deze aanvaarding zal worden aangemerkt als een schenking die plaatsvindt onder de opschortende voorwaarde die in vervulling zal treden bij het (vóór)overlijden van de schenker.²⁸⁶ De begunstigde verkrijgt de levensverzekeringprestatie immers pas wanneer de schenker overlijdt.²⁸⁷ Dit zou impliceren dat er uiteindelijk toch erfbelasting verschuldigd is op deze sommen, de fictieve bepaling in artikel 2.7.1.0.3 VCF bevat namelijk geen uitzonderingsbepaling dat er geen erfbelasting meer moet worden voldaan als er al reeds schenkbelasting werd betaald.²⁸⁸

217. Initieel sprak het Vlaamse Wetboek van Successierechten louter over de opschortende voorwaarde en niet over de opschortende termijn.²⁸⁹ Dit had tot gevolg dat louter schenkingen onder de opschortende voorwaarde van een vóóroverlijden van de schenker ten opzichte van de begiftigde belast konden worden met de erfbelasting. Als men stipuleerde dat de schenking gebeurde bij het overlijden van de schenker (dus geen vóóroverlijden) werd deze fictiebepaling vermeden en moest men enkel nog de schenkbelasting betalen. Deze praktijk werd teniet gedaan door een beslissing van de fiscale administratie.²⁹⁰ Tegen de letter van de wet in viseerde dit artikel tevens de opschortende termijnen, met kritiek van de jurisprudentie tot gevolg.²⁹¹ Deze lacune is in de VCF tekstueel weggewerkt en viseert momenteel ook de opschortende termijn.²⁹² Waar er dus onder de federale regelgeving nog juridisch ruimte was om de begunstigingsclausule zo fiscaal vriendelijk neer te schrijven is deze mogelijkheid weggefallen bij de Vlaamse regelgeving.

218. Als men momenteel voor deze optie kiest zal men eerst het algemeen recht moeten betalen bij het registreren van de begunstigingsakte maar alsook de erfbelasting op het concrete

---

²⁸⁵ Art. 2.7.1.0.3 VCF j° art. 2.8.4.1.1. VCF.

²⁸⁶ G. DEKNUDT en S. SEYNS, "Successieplanning met behoud van het bestaand levensverzekeringscontract: registratie van de begunstiging of overdracht onder kosteloze titel van het contract in volle eigendom?", *T.Not.* 2012, afl. 1, (3) 10.

²⁸⁷ *au contrario* art. 175 Verzekeringswet

²⁸⁸ Art. 2.7.1.0.3 VCF.

²⁸⁹ Het verschil in deze is gelegen in het feit dat een voorwaarde handelt over een toekomstige en onzekere gebeurtenis terwijl een termijn verwijst naar een toekomstige en zekere gebeurtenis. Het vóóroverlijden van de schenker ten opzichte van de begiftigde is een onzekere gebeurtenis terwijl een simpel overlijden een zekere gebeurtenis is.

²⁹⁰ Besl. nr. E.E./104.641, 5 maart 2012, (gepubliceerd in juli 2013)

²⁹¹ M. DELBOO en E. DHAENE, "Recente ontwikkelingen in successieplanning op fiscaalrechtelijk vlak" in L. MAES, H. DE CNIJF en L. DE BROECK (eds.), *Fiscaal Praktijkboek Indirecte Belastingen*, Mechelen, Kluwer, 2013, (259) 286.

²⁹² T. LAUWERS, "De Vlaamse erfbelasting ingevolge de Vlaamse Codex Fiscaliteit", *NNK* 2015, afl. 1, (3) 5.

uitgekeerde kapitaal.²⁹³ Hierdoor is dit alternatief niet meer opportuun en werkt het zelfs averechts doordat men via deze wijze nog steeds de erfbelasting dient te betalen, maar ook het vast recht bij de registratie van de begunstigingsaanvaarding.

219. Dezelfde regeling bestaat tevens in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, het Waals Gewest daarentegen heeft een andere, fiscaalvriendelijkere weg ingeslagen. Zowel de begunstiging onder opschortende voorwaarde als onder opschortende termijn kunnen fiscaal voordelig geregistreerd worden om Waalse erfbelasting te vermijden, daar moet men louter schenkbelasting betalen.²⁹⁴

2.3.3 Verzekeringsgift

220. Een andere mogelijkheid om erfbelasting te vermijden is de schenking van het volledige levensverzekeringscontract aan de begunstigde. Al de rechten die de verzekeringnemer bezit wat betreft de levensverzekering worden hierdoor geschonken aan de begunstigde. Dit impliceert dat de initiële AAB-configuratie wordt omgezet in een BAB-configuratie, het beding ten behoeve van een derde maakt plaats voor een beding ten behoeve van zichzelf.²⁹⁵ Zulk beding wordt niet geviseerd door de fictiebepaling van artikel 2.7.1.0.6 VCF, daarom wordt er ook geen erfbelasting meer geheven.²⁹⁶

221. Deze argumentatie wint aan sterkte als men eveneens schenkbelasting betaalde op de voorgaande verzekeringsgift, dit conform het laatste lid van de desbetreffende fictiebepaling, deze voorziet namelijk specifiek een uitzondering indien het beding aan schenkbelasting werd onderworpen.²⁹⁷

222. Echter heeft Vlabel een eind willen maken aan deze praktijk. Het stelt namelijk dat indien er sommen, renten of waarden worden uitgekeerd ingevolge het door de oorspronkelijke verzekeringnemer in het voordeel van de begunstigde gemaakt beding, deze vallen onder de toepassing van artikel 2.7.1.0.6, §1 VCF. Het voorwerp van deze uitkering is immers niet hetzelfde als het voorwerp dat met de schenkbelasting werd belast. Daarom kan er geen toepassing worden gemaakt van artikel 2.7.1.0.6, §2, laatste lid, 1° VCF.²⁹⁸

223. Dit brengt een hele ommekeer met zich mee ten opzichte van de vroegere federale praktijk. Door afwezigheid van een federale beslissing beoordeelde initieel elke ontvanger soeverein de situatie die voorhanden was. In de praktijk leidde dit tot drie verschillende scenario's: ofwel werd er geen erfbelasting meer geïnd, ofwel werd enkel de meerwaarde²⁹⁹ belast, ofwel werd het volledige uitkeringsbedrag belast met erfbelasting met aftrek van de al reeds betaalde

²⁹³ A. VAN GEEL en A. BIESMANS, "Registreren van schenkingen van verzekeringsproducten – aan welke waarde? – afkoopwaarde?", *Notariaat* 2012, afl. 3, (1) 1.

²⁹⁴ G. DEKNUDT en S. SEYNS, "Successieplanning met behoud van het bestaand levensverzekeringscontract: registratie van de begunstiging of overdracht onder kosteloze titel van het contract in volle eigendom?", *T.Not.* 2012, afl. 1, (3) 12; art. 131 décret contenant le budget des recettes de la Région wallonne pour l'année budgétaire 2016, *BS* 30 december 2015, 81.354.

²⁹⁵ T. CARNEWAL, "Intergewestelijke aandachtspunten inzake schenkingsrechten bij schenking van roerende goederen" in VLN, *Vermogensbeheer: tips & tricks*, Mechelen, Kluwer, 2011, (1) 35.

²⁹⁶ S. HUBRECHT, "De uitschakeling van artikel 8 W.Succ. door een verzekeringsgift", *Successierechten* 2013, afl. 7, (4) 8; art. 2.7.1.0.6. VCF.

²⁹⁷ A. BIESMANS, "Schenking van een levensverzekeringscontract: schenkbelasting en erfbelasting!?", *Registratierechten* 2015, afl. 4, (5) 7; art. 2.7.1.0.6 VCF.

²⁹⁸ Vlabel standpunt nr. 15133 dd. 12.10.2015 en 30.11.2015; Vlabel standpunt nr. 15142 dd. 21.12.2015.

²⁹⁹ Verschil tussen de belastbare grondslag van de schenking en het bedrag van de uitkering bij het overlijden

schenkelbelasting. Deze arbitraire manier van werken was nefast voor de rechtszekerheid en moet worden vermeden. Daarom moet elke beslissing van Vlabel die dit euvel wil verhelpen worden toegejuicht. Echter legt de aangereikte oplossing een bom onder de huidige successieplanning en wordt deze op veel onbegrip onthaald. Door de beslissing van Vlabel zal naast de eerder betaalde schenkelbelasting op de verzekeringsgift nu namelijk ook erfbelasting worden geheven op de verzekeringsprestatie.³⁰⁰

224. Vlabel verklaart haar standpunt door te argumenteren dat bij de verzekeringsgift niet de sommen, renten of waarden van de levensverzekering worden weggeschonken, maar louter de rechten als verzekeringnemer die deze heeft op de verzekeraar (als zijnde de contractuele relatie tussen de verzekeringnemer en de verzekeraar). Het is dan ook op deze rechten dat de schenkelbelasting moet worden betaald.³⁰¹ Deze schenking laat de rechtsband tussen de verzekeraar en de begunstigde onaangetaast. Deze rechtsband is ontstaan door de aanwijzing van de begunstigde door de initiële verzekeringnemer, door deze aanwijzing ontstaat er in hoofde van de verzekeraar een verplichting tot presteren ten opzichte van de begunstigde. Exact deze verplichting wordt geïllustreerd door artikel 2.7.1.0.6 VCF.³⁰² Deze werkwijze is in overeenstemming met een letterlijke lezing van de fictiebepaling, deze spreekt namelijk over een "door de erflater gemaakt beding". Ook al zijn de rechten ondertussen overgedragen blijft het initiële beding geconstrueerd door de verzekeringnemer/erflater.³⁰³

225. Indien men opteert voor de verzekeringsgift moet men dus eerst de schenkelbelasting betalen, maar eveneens de erfbelasting op de volledige som van de verzekeringsprestatie. Vlabel argumenteert dat er geen enkele wettelijke bepaling is die toelaat de eerder geheven schenkelbelasting af te trekken van de verschuldigde erfbelasting of om de geheven schenkelbelasting terug te geven.³⁰⁴

226. Vlabel rijkt wel twee successieplanningstechnieken aan waar geen erfbelasting is verschuldigd. Enerzijds kan de begunstigde van de verzekeringsgift er voor opteren om een nieuwe begunstigde in de polis aan te duiden, er zal dan geen erfbelasting verschuldigd zijn wanneer men kan aantonen dat de begunstigde kosteloos heeft bedongen in het voordeel van een nieuwe begunstigde. De fictiebepaling viseert namelijk enkel het beding dat door de erflater werd geconstrueerd.³⁰⁵ Het is niet toegestaan dat de oorspronkelijke begunstigde zichzelf herbenoemt als begunstigde om dit standpunt van Vlabel te ontwijken. Zulke rechtshandeling zal dan onder de toepassing van de antimisbruikbepaling van artikel 3.17.0.0.2 VCF vallen.³⁰⁶ Bijkomend zal er geen

---

³⁰⁰ A. BIESMANS, "Schenking van een levensverzekeringscontract: schenkelbelasting en erfbelasting!?", *Registratierechten* 2015, afl. 4, (5) 4.

³⁰¹ W. VETTERS en J. BONNE, "Vlabel gooit knuppel in het hoenderhok: verzekeringsgift niet langer bevrijdend voor latere erfbelasting", *Fisc.Act.* 2015, afl. 37, (1) 3.

³⁰² Art. 2.7.1.0.6 VCF.

³⁰³ A. GHYSENS, "Vlabel geeft toelichting bij standpunt over verzekeringsgift", *Fisc.Act.* 2015, afl. 42, (10) 12.

³⁰⁴ S. HUBRECHT, "Gecontesteerd Vlabel standpunt inzake verzekeringsgift: eerder beperkt toepassingsgebied", *Successierechten* 2016, afl. 3, (1) 4.

³⁰⁵ A. BIESMANS, "Schenking van een levensverzekeringscontract: schenkelbelasting en erfbelasting!?", *Registratierechten* 2015, afl. 4, (5) 8; art. 2.7.1.0.6 VCF.

³⁰⁶ Art. 3.17.0.0.2 VCF; De administratie spreekt van fiscaal misbruik wanneer de belastingplichtige zich door zijn rechtshandelingen buiten het toepassingsgebied van een fiscale bepaling plaats tegen de bedoeling van de wetgever in. (zie: L. MAES, H. DE CNIJF en L. DE BROECK, *Fiscaal Praktijkboek Indirecte Belastingen*,

erfbelasting verschuldigd zijn als de verzekeringspolis wordt afgekocht, deze vrijgekomen gelden worden geschonken en daar schenkbelasting op wordt betaald. Zoals eerder aangehaald moet de afkoop van de levensverzekeringen vermeden worden om aan een optimale vermogensplanning te doen.³⁰⁷

227. De toekomst zal uitwijzen als de rechtsleer en rechtspraak deze argumentatie zullen volgen. Tot heden geniet deze regeling al tegenargumenten van verschillende auteurs. Doordat Vlabel het voorwerp van de schenking niet gelijkstelt met het voorwerp van de uitkering van de verzekeringspolis passeert het tweemaal langs de kassa. Dit standpunt is een kaakslag voor de burgers die in eer en geweten schenkbelasting hebben betaald op een levensverzekeringspolis die ze eerder hadden geschonken.³⁰⁸ De verzekeringnemer moet er namelijk op kunnen vertrouwen dat, conform het rechtszekerheid- en vertrouwensbeginsel, de regels niet voor het verleden zullen gewijzigd worden. Wanneer aldus een nieuwe interpretatie door Vlabel strenger is voor de belastingplichtigen dan de vroegere interpretatie zou deze niet worden toegepast op definitief gestelde en afgesloten rechtshandelingen en overeenkomsten.³⁰⁹

228. Initieel zou dit standpunt van Vlabel ingaan vanaf 1 januari 2016, maar wegens de aanhoudende kritiek van notarissen, advocaten en fiscaal juridische adviseurs werd de inwerkingtreding van deze beslissing uitgesteld. Dit om de betrokken personen die onlangs een verzekeringsgift hebben gedaan de kans te geven om hun vermogensplanning aan te passen.³¹⁰ Echter heeft Vlabel momenteel niet de intentie om dit standpunt te herzien, daarom is Assuralia³¹¹ ondertussen een procedure gestart bij de Raad van State om de dubbele belastingheffing op een geschonken levensverzekering te laten vernietigen. Wordt ongetwijfeld vervolgd...³¹²

Mechelen, Kluwer, 2013, 272); T. LAUWERS, "De Vlaamse erfbelasting ingevolge de Vlaamse Codex Fiscaliteit", *NNK* 2014, afl. 1, (3) 11.

³⁰⁷ Vlabel standpunt nr. 15133 dd. 12.10.2015 en 30.11.2015; standpunt nr. 15142 dd. 21.12.2015.

³⁰⁸ W. VETTERS, "Vlabel gooit knuppel in het hoenderhok: verzekeringsgift niet langer bevrijdend voor latere erfbelasting", *Fisc.Act.* 2015, afl. 37, (1) 4; P. VAN EESBEECK, "Verzekeringsgift: schenkbelasting plus erfbelasting, dixit Vlabel", *Fiscoloog* 2015, afl. 1451, (6) 7; S. HUBRECHT, "Gecontesteerd Vlabel standpunt inzake verzekeringsgift: eerder beperkt toepassingsgebied", *Successierechten* 2016, afl. 3, (1) 5; F. BUYSENS, "Vlabel: is er straks een nooddecreet nodig om de rechtsstaat in ere te herstellen?", *T.Fam.* 2016, afl. 2, (22) 22.

³⁰⁹ N. GEELHAND DE MERXEM, "VCF – Strengere decreten en standpunten inzake fictiebepalingen: wanneer van toepassing?", *TvRF* 2015, afl. 4, (13) 15.

³¹⁰ N. BOLLEN, *Erfenisplanning in het vizier van Vlaamse belastingdienst*, http://netto.tijd.be/erfenis/Erfenisplanning_in_het_vizier_van_Vlaamse_belastingdienst.9760999-1770.art (consultatie 4 mei 2016).

³¹¹ Beroepsvereniging van verzekeringsondernemingen.

³¹² J. VAN GEYTE, *Assuralia naar Raad van State tegen successierechten op geschonken levensverzekering*, www.spaargids.be/sparen/algemeen-nieuws/assuralia-naar-raad-van-state-tegen-successierechten-op-geschonken-levensverzekering.html (consultatie 21 april 2016).

2.3.4 Successierechtenverzekering

229. Tot nu toe werd de levensverzekering in deze thesis steeds vooropgesteld als beginpunt, echter is het ook mogelijk de levensverzekering te hanteren in functie van een schenking om de erfbelasting te beperken.³¹³

230. Als de schenker overlijdt binnen de drie jaar na de schenking zonder dat de begiftigde schenkbelasting heeft betaald is deze gehouden tot het betalen van erfbelasting, dit conform de fictiebepaling in artikel 2.7.1.0.5 VCF.³¹⁴ Een mogelijkheid om de erfbelasting te beperken is dat de begiftigde zelf een overlijdensverzekering afsluit op het hoofd van de schenker waar hij z'n eigen als begunstigde aanduidt, namelijk een BAB-verzekering. In dat geval heeft men te maken met een beding ten gunste van zichzelf, daardoor blijft men bij een overlijden van de schenker buiten het toepassingsgebied van het fictief legaat van artikel 2.7.1.0.6 VCF en moet men niet voldoen aan de erfbelasting.³¹⁵ De premies voor deze verzekering kunnen gefinancierd worden met de geschonken goederen, men kan de premies periodiek volstorten, maar tevens via een eenmalige premie die de volledige drie jaar dekt.³¹⁶

231. Cruciaal is om bij deze constructie telkens de berekening te maken zodat men via een successierechtenverzekering uiteindelijk niet duurder zal uitvallen dan de bevrijdende schenkingsrechten.³¹⁷

---

³¹³ P. VAN EESBEECK en L. VEREYCKEN, "Wat een notaris moet weten over levensverzekeringen en beleggingsverzekeringen", *Not.Fisc.M.* 2009, afl. 3, (59) 89.

³¹⁴ Art. 2.7.1.0.5 VCF.

³¹⁵ Art. 2.7.1.0.6 VCF.

³¹⁶ P. VAN EESBEECK, "Successierechten verzekeringen bij schenkingen" in A. VERBEKE, H. DERYCKE en P. LALEMAN (eds.), *Handboek estate planning*, Algemeen deel 7, *Vermogensplanning: alternatieve vormen*, Gent, Larcier, 2010, (29) 29.

³¹⁷ Art. 2.8.4.1.1 VCF.

Afdeling 3 Evaluatie

232. Het uiteindelijke lot van de eventuele belastbaarheid van het kapitaal komende van een levensverzekering is afhankelijk van het feit of de gestorte premies een belastingvermindering hebben veroorzaakt of niet. Enkel indien de premies werden verwerkt in de personenbelasting zal het uiteindelijke kapitaal belast worden, werd er geen belastingvermindering gevorderd zal de verzekeringsprestatie bij leven vrij zijn van belasting. Wanneer er werd geopteerd om de gestorte premies in mindering te brengen in de persoonsbelasting kunnen twee regimes van toepassing zijn. Ofwel wordt het uitgekeerde kapitaal belast als zijnde pensioen door de modale personenbelasting³¹⁸, ofwel wordt het uitgekeerde kapitaal onderworpen aan de langetermijntaks.³¹⁹

233. Samengevat kan men stellen dat enerzijds de levensverzekering in de personenbelasting aan een gunstig regime is onderworpen. Desondanks de stijging van de premietaks heeft de verzekeringnemer de vrijheid om te beslissen als de premies moeten worden aangerekend op de personenbelasting of niet. Cruciaal in het kostenplaatje is de mogelijke vrijstelling van de roerende voorheffing. Daarom moet ook worden aangeraden geen beroep te doen op de belastingvermindering voor lange termijnsparen zodat men in een latere fase de vrijstelling kan vorderen van artikel 21, 9° WIB 1992.³²⁰ Anderzijds is de levensverzekering als onrechtstreekse schenking onderworpen aan de erfbelasting. Bij echtgenoten die getrouwd zijn met een gemeenschap van goederen heeft de wetgever een dubbel correctiemechanisme ingevoerd, de premies worden namelijk vermoed betaald te zijn met gemeenschapsgelden wat leidt tot een verrijking van een van de echtgenoten.

234. Het meest actuele leerstuk bij het fiscale aspect van de levensverzekeringen is de verzekeringsgift. In het verleden was deze figuur een manier om erfbelasting (deels) te vermijden en louter de lagere schenkbelasting te betalen. Vlabel heeft echter gebruik gemaakt van haar bevoegdheden om deze praktijk een halt toe te roepen. Verzekeringsgiften zijn nu onderworpen aan zowel schenkbelasting als erfbelasting. Assuralia heeft Vlabel ondertussen wel gedagvaard voor de Raad van State. Deze beslissing zal uitmaken als de levensverzekering een van haar voornaamste troeven verliest of niet.

---

³¹⁸ Art. 34, §1, 2° WIB 1992.

³¹⁹ Art. 184-187 Wetboek 2 maart 1927 diverse rechten en taksen, BS 6 maart 1927, 927.

³²⁰ Art. 21, 9° WIB 1992.

Hoofdstuk 7 Problemen en toekomst

235. In de context die deze thesis voorhanden heeft wordt een levensverzekering gebruikt als een alternatief voor een doorsnee schenking of een testamentair legaat. Het feit dat men de betaalde premies fiscaal kan aftrekken in de belastingaangifte heeft de figuur van de levensverzekering opgewaardeerd in functie van vermogensplanning. Dit bijkomstig voordeel ontbreekt namelijk bij de schenking of het testament. Dit direct voordeel en de bijhorende nadruk op het fiscale aspect van de levensverzekering is een zegen voor zijn heropleving, maar tevens een vloek.

236. Zoals reeds aangetoond wordt de levensverzekering als onrechtstreekse schenking op bepaalde aspecten verschillend behandeld dan een doorsnee schenking of legaat. Dit hoofdstuk wil onderzoeken welke praktische gevolgen deze verschilpunten kunnen hebben. Bijgevolg wil het hoofdstuk bestuderen als deze verschillen tegenwoordig nog gerechtvaardigd kunnen worden en als het aldus niet beter zou zijn om deze weg te werken. Waar mogelijk zal er getracht worden een theoretische en praktische oplossing voor te stellen. Omdat men in deze rechtstak doorgaans te maken heeft met particulieren die juridisch een leek zijn dienen rechtszekerheid, uniformiteit en duidelijkheid hoog in het vaandel te worden gedragen.

Afdeling 1 Theoretische discrepantie

1.1 Wisselwerking testament en levensverzekering

237. Vanaf de wet van 13 januari 2012³²¹ wordt de levensverzekeringsprestatie uitgekeerd aan de nalatenschap van de verzekeringnemer als de begunstigingsclausule de wettelijke erfgenamen aanduidt als begunstigde. Dit is het gevolg van een typevoorbeeld dat werd opgeworpen bij de totstandkoming van deze wet.³²² Met behulp van dit artikel wou de wetgever een praktisch probleem oplossen, als de levensverzekering de wettige erfgenamen aanduidde als begunstigden werd er initieel voorbij gegaan aan een eventueel testament van de verzekeringnemer. Door deze fictiebepaling wordt er nu wel rekening gehouden met het testament van de verzekeringnemer. Deze visie vertrekt vanuit de premisse dat de verzekeringnemer zijn vermogen als één geheel beschouwt en zich niet bewust is van een verschillende regeling, tevens zou de verzekeringnemer niet op de hoogte zijn van het juridisch verschil tussen een wettelijke erfgenaam en een testamentaire erfgenaam. Deze bepaling lost een praktisch probleem op maar vertrekt van de onzekere veronderstelling dat de verzekeringnemer altijd een wisselwerking tussen het testament en de levensverzekering beoogde.

---

³²¹ Wet van 13 januari 2012 tot invoeging van artikel 110/1 in de wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst, *BS* 24 februari 2012, 12.684.

³²² Wetsontwerp tot invoeging van artikel 110/1 in de wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst, wat de aanwijzing betreft van een begunstigde in een levensverzekeringsovereenkomst, *Parl.St.* Senaat 2010-2011, nr. 5-310/4, 3; Een kinderloze man woont 40 jaar feitelijk samen met zijn vriendin, hij heeft haar als algemeen legataris aangesteld in een testament. In de levensverzekering van de kinderloze man wordt een begunstigingsclausule opgenomen dat de verzekeringsprestatie moet worden uitgekeerd aan de echtgenote, bij gebreke de afstammelingen, bij gebreke de wettelijke erfgenamen.

238. Allereerst moet de vraag worden gesteld of de verzekeringnemer deze doorwerking wel überhaupt wenste, door middel van dit artikel heerst er enkel een vermoeden dat de verzekeringnemer iemand anders wou verrijken dan uiteindelijk juridisch werd neergeschreven in de begunstigingsclausule. De maatschappij vermoedt dit vanuit de eigen visie die ieder heeft over wat men billijk en redelijk vindt. Als een kinderloze man 40 jaar met iemand een feitelijke relatie heeft is het, naar analogie met een gehuwd koppel, logisch dat men de reflex maakt dat de verzekeringnemer tevens zijn feitelijke vriendin wou begiftigen. Echter moet men hier opletten dat men deze gedachtegang niet gaat generaliseren om zo een algemene maatschappelijke visie om te zetten in een concrete begunstiging, zonder rekening te houden met de wensen, preferenties en voorkeuren van de concrete verzekeringnemer. Het is namelijk perfect mogelijk dat de verzekeringnemer op de hoogte was van de regelgeving en doelbewust de testamentaire devolutie niet wou laten doorwerken in de levensverzekering.

239. Echter bestaat er wel al langer een zekere interconnectiviteit tussen een legaat en de levensverzekering. Zo is het mogelijk om de begunstiging van een levensverzekering te herroepen bij testament³²³, niettemin moet men hier alert zijn. Een legaat impliceert niet automatisch een herroeping van de begunstigingsclausule. Als aldus de verzekeringnemer bij legaat het beschikbare deel van zijn nalatenschap legateert aan een ander dan de begunstigde derde leidt dit niet automatisch tot een herroeping van de begunstiging. Als de verzekeringnemer een levensverzekering heeft bedongen in het voordeel van een concrete erfgenaam leidt een onterving van deze erfgenaam niet tot een herroeping van de begunstiging van de levensverzekering. Enkel als de verzekeringnemer beschikt over de verzekeringsprestatie als legaat kan dit een herroeping van de begunstiging impliceren.

240. In het geval dat de levensverzekering de wettelijke erfgenamen als begunstigten aanduidt zal artikel 174 Verzekeringswet³²⁴ in werking treden en zo de verzekeringsprestatie *iure hereditario* uitkeren aan de nalatenschap.³²⁵ Echter zal de uitkering ook *iure hereditario* plaatsvinden als er geen testament werd opgemaakt, dit heeft tot gevolg dat artikel 174 Verzekeringswet zal spelen in een situatie die vreemd is aan haar *ratio* en bestaansreden, dit artikel had namelijk enkel het doel om eventuele testamentaire beschikkingen mee in rekening te brengen als de levensverzekering de wettelijke erfgenamen stipuleert als begunstigten. Zonder enige rechtvaardiging zal de levensverzekeringsprestatie nu onderhevig zijn aan de gemene devolutieregels waaronder inbreng. Waar een inbrengverplichting voor alle levensverzekeringen een stap vooruit zou zijn, wordt deze verplichting nu enkel indirect opgelegd door de fictiebepaling in artikel 174 Verzekeringswet. Daarom pleit ik voor de niet-toepasselijkheid van artikel 174 Verzekeringswet als de begunstigingsclausule de wettelijke erfgenamen aanduidt terwijl er geen testament aanwezig is. Het Grondwettelijk Hof en de wetgever hebben beslist dat de levensverzekeringsprestatie niet aan inbreng onderworpen is, met behulp van dit artikel zal inbreng in zulke gevallen worden geïntroduceerd terwijl dit helemaal niet de bedoeling was van dit wetsartikel.

---

³²³ Enkel als deze ondertussen nog niet is aanvaard door de begunstigde, gezien het sterk formalisme van de aanvaarding zal dit doorgaans niet het geval zijn.

³²⁴ Art. 174 Verzekeringswet.

³²⁵ *supra* hoofdstuk 6, 3.4.2.

1.2 Verdeling bij gelijke delen

241. Dit onderdeel hangt nauw samen met de wisselwerking tussen het legaat en de levensverzekering. Wanneer de levensverzekering meerdere begunstigden aanduidt die tevens vermeld worden in het testament zal de meerderheid van de verzekeringnemers ervan uitgaan dat de verdeling die werd neergeschreven in het testament ook zal doorwerken in de levensverzekering. Dit is niet correct, standaard zal de verzekeringsprestatie in gelijke delen worden verdeeld, onafhankelijk van het testament. De verzekeringsprestatie maakt namelijk geen deel uit van de nalatenschap maar is een persoonlijk recht in hoofde van de begunstigde. Om misverstanden te vermijden in de praktijk is het daarom aan te raden dat de begunstigingsclausule standaard een verdeling bij gelijke delen stipuleert. Dit geeft de verzekeringnemer de mogelijkheid om zich hiertegen te verzetten als hij een andere verdeling wenst.

1.3 Erfrechtelijke verrekening

242. Met behulp van artikel 188 Verzekeringswet³²⁶ werd de erfrechtelijke behandeling van een levensverzekering gewijzigd om meer in lijn te komen met de gemene erfrechtelijke devolutieregels in het Burgerlijk Wetboek. Echter is deze gelijkschakeling niet doorgevoerd wat betreft inbreng. Zo is er enkel een volledige gelijkstelling wat betreft de verplichte inkorting doorgevoerd. Als de begunstiging van een levensverzekering *iure proprio* gebeurt en deze kan worden gekwalificeerd als een onrechtstreekse schenking kan deze schenking worden ingekort door de reservataire erfgenamen als het beschikbaar deel niet meer groot genoeg is om te voldoen in hun reservataire aanspraken. Deze evolutie was noodzakelijk en zorgt voor een eenduidige regelgeving bij vermogensplanning en in het erfrecht. Wat betreft de inbreng geniet de levensverzekering nog steeds van een apart regime, een schenking via een levensverzekering wordt nog steeds geacht buiten erfdeel te zijn gebeurd. Deze regel stelt precies het omgekeerde van het gemene erfrecht waar inbreng wordt vermoed. Inbreng is wel degelijk mogelijk maar dit moet expliciet worden gestipuleerd.

243. In de gevallen waar een levensverzekering als een onrechtstreekse schenking *iure proprio* kan worden gekwalificeerd is er geen rechtvaardiging waarom inbreng niet automatisch zou moeten gebeuren bij een levensverzekering. In beide gevallen is er namelijk sprake van een schenking. Voor de uniformiteit en rechtszekerheid zou het opportuun zijn geweest om dezelfde regel te hanteren, ongeacht op welke manier de schenking gebeurt. Een *lex specialis* veronderstelt een deugddoende motivatie, de loutere aanwezigheid van een levensverzekering volstaat mijns inziens niet. Dit probleem wordt duidelijk met volgend voorbeeld: Als je twee handgiften aan twee verschillende personen doet moet je niks doen om gelijkheid te verwezenlijken, inbreng zal automatisch gebeuren. Als je één handgift en één schenking via een levensverzekering doet en je wilt de gelijkheid garanderen moet je bij de handgift niks doen en bij de levensverzekering expliciet de inbreng stipuleren om tot hetzelfde resultaat te komen.

---

³²⁶ Art. 188 Verzekeringswet.

244. Daarom pleit ik voor een opheffing van artikel 188 Verzekeringwet dat aparte erfrechtelijke regels vaststelt voor de begunstiging via een levensverzekering als deze een onrechtstreekse schenking uitmaakt. Dit artikel werd initieel gecreëerd in een tijdsgeest waar levensverzekeringen werden opgesteld als voorzorgsmaatregel³²⁷, echter is dit tegenwoordig volledig achterhaald. Dit ontnemt bijkomstig de noodzakelijkheid van een speciale regeling betreffende inkorting en inbreng. Doordat een apart regime niet meer gerechtvaardigd kan worden lijkt een opheffing opportuun. Deze erfrechtelijke regels horen mijns inziens ook niet thuis in de Verzekeringwet maar zouden beter worden geplaatst in het Burgerlijk Wetboek. Bij gebreke aan een specifieke regeling zouden de gemeenrechtelijke erfregels uit het Burgerlijk Wetboek van toepassing zijn. Dit zou de consistentie en transparantie van het erfrecht *sensu lato* ten goede komen, zeker met de nakende hervormingen van het erfrecht in het vooruitzicht.

1.4 Inbreng of niet?

245. Bijkomstig introduceert de fictiebepaling van artikel 174 Verzekeringwet³²⁸ nog een andere erfrechtelijke ommekeer. Als de wettelijke erfgenamen als begunstigden worden aangeduid zal de verzekeringsprestatie toekomen aan de nalatenschap. Dit zorgt ervoor dat er niet langer sprake is van een beding ten behoeve van derden maar van een beding ten behoeve van zichzelf. Echter impliceert dit ook dat de verzekeringsprestatie *iure hereditario* zal worden uitgekeerd en niet meer langer *iure proprio*.³²⁹ Dit heeft tot gevolg dat de *lex specialis* betreffende inbreng beschreven in artikel 188 Verzekeringwet³³⁰ geen toepassing meer zal vinden, de gemene erfrechtelijke regels zullen van toepassing zijn. Waar aldus eventueel een praktisch probleem³³¹ wordt vermeden zal dit een ander erfrechtelijke regime creëren, wat op haar beurt weer leidt tot rechtsonzekerheid en verwarring bij de verzekeringnemer.

246. In het cascade-systeem van de levensverzekering zullen vaak in eerste instantie de kinderen en/of de echtgenoot aangeduid worden als begunstigden terwijl *in fine* de wettelijke erfgenamen of de nalatenschap van de verzekeringnemer wordt gestipuleerd als uiteindelijke begunstigde. Als er kinderen en/of echtgenoten zijn zal de prestatie *iure proprio* worden uitgekeerd en aldus standaard worden vrijgesteld van enige inbreng. Als er echter geen echtgenoot of kinderen aanwezig zijn zal de verzekeringsprestatie in laatste orde toekomen aan de nalatenschap van de verzekeringnemer.³³² Echter zal de prestatie dan *iure hereditario* worden toegekend en aldus niet worden vrijgesteld van inbreng. Dit leidt tot een situatie waar de toepassing van inbreng afhankelijk wordt gesteld van wie uiteindelijk de begunstigde zal zijn. Het valt niet te verwachten dat een verzekeringnemer zich bewust is van dit verschil, laat staan dat hij effectief rekening zal houden met beide mogelijkheden bij het opstellen van de levensverzekering.

---

³²⁷ *supra* hoofdstuk 2, 7.7.1.

³²⁸ Art. 174 Verzekeringwet.

³²⁹ *supra* hoofdstuk 5, 4.4.1.

³³⁰ Art. 188 Verzekeringwet.

³³¹ Doorwerking testament in de levensverzekering.

³³² Art. 174 Verzekeringwet.

247. Dit vormt een extra argument om te pleiten voor een uniforme erfrechtelijke behandeling, daarom verdedig ik de opheffing van artikel 188 Verzekeringwet. In dat geval zal een begunstiging *iure proprio* haar voordelen³³³ behouden terwijl deze op vlak van inbreng gelijk zullen worden behandeld.

Afdeling 2 In de praktijk

2.1 Wilsautonomie gegarandeerd?

248. Het belangrijkste aspect bij het aanduiden van de begunstigde bij een levensverzekering is er voor te zorgen dat de werkelijke wil van de verzekeringnemer juridisch tot uiting komt in de begunstigingsclausule. In principe zou dit geen probleem mogen vormen, als de verzekeringnemer voldoende informatie verkrijgt van zijn verzekeraar kan hij zijn keuze correct en juist maken. In de praktijk zullen hier vragen rijzen zoals "wie valt er concreet onder de begunstigden?" of "werkt het testament door in de levensverzekering?". Zulke bekommernissen kunnen normalerwijze verholpen worden door toedoen van professionals.

249. Na de introductie van artikel 174 Verzekeringwet³³⁴ zijn meer en meer verzekeraars op de hoogte van een mogelijk probleem, echter zijn ze nog steeds niet op de hoogte van de juridisch-technische betekenis van de erfrechtelijke begrippen. Het ontbreekt hen doorgaans aan de kennis om exact uit te leggen wat deze precies inhouden en welke de verschillen zijn. Verkeerde informatie en slordige terminologie kan in zulke gevallen leiden tot een begunstiging die de verzekeringnemer niet voor ogen had. In het eerder vermelde verschil tussen een erfgenaam en een erfopvolger³³⁵ wordt namelijk een heel andere groep personen geïmagineerd. De verzekeringnemer zal er van uitgaan dat de specialist ter zake weet waar hij over spreekt. Dit zal uiteindelijk leiden tot een begunstiging die volledig haar doel mist. Zolang de levensverzekering is onderworpen aan een ander regime is het essentieel dat de informatie die de verzekeringnemer verkrijgt van de verzekeraar correct is. Dit impliceert dat de informatieplicht die heden al rust op de verzekeraar wordt verhoogd.

2.2 Andere termen?

250. Het wettelijk vermoeden dat artikel 174 Verzekeringwet heeft geïntroduceerd treedt enkel in werking bij de term "wettelijke erfgenamen". Als de begunstigingsclausule aldus andere termen vermeld zoals "erfgenamen", "erfopvolgers" of "erfgerechtigden" zal artikel 174 Verzekeringwet niet spelen.³³⁶ Dit is eigenaardig aangezien de fictiebepaling in het leven werd geroepen omdat de verzekeringnemer niet op de hoogte zou zijn van de verschillende juridische draagkracht van een wettelijke erfgenaam of van de nalatenschap. Echter kan dezelfde argumentatie ook worden gebruikt voor andere soortgelijke termen. Ook in deze gevallen zal de verzekeringnemer niet op de hoogte zijn van de juridische lading en zo deze termen onderling door elkaar gebruiken. De keuze om net de term "wettelijke erfgenamen" te viseren is een gevolg van de verzekeringsrechtelijke praktijk, zij gebruik(t)en deze term namelijk als restcategorie in hun begunstigingsclausule om te

³³³ Uit de nalatenschap alzo o.a. buiten het bereik van schuldeisers.

³³⁴ Art. 174 Verzekeringwet.

³³⁵ *supra* hoofdstuk 4, 3.4.1.

³³⁶ Art. 174 Verzekeringwet.

vermijden dat de verzekeringsprestatie in de nalatenschap zou vallen³³⁷ en onderworpen zou worden aan de gemene erfrechtelijke verrekening.

251. We mogen er ondertussen wel van uit gaan dat de verzekeraar duidelijk zal maken dat enkel de term "wettelijke erfgenaam" de fictiebepaling in werking zal laten treden. Niettemin is er geen reden om ditzelfde gevolg niet te koppelen aan andere termen zoals "erfgerechtigde" of "erfopvolger". Met deze *ad hoc*-bepaling laat men de deur op een kier staan voor een eventueel misverstand in de toekomst, terwijl dit simpel vermeden kon worden. Als men toch de weg inslaat om gebruik te maken van een fictiebepaling om een praktisch feit te corrigeren is het aan te raden dit consequent te doen en tevens de andere termen mee op te nemen in de wetsbepaling.

252. Idealiter zou de initiële informatie die de verzekeringnemer verkrijgt van de verzekeraar duidelijk en correct moeten zijn zodat deze met kennis van zaken zijn begunstigingsclausule kan opstellen zodat deze overeenkomt met zijn werkelijke wil. Zo zou dit wettelijk vermoeden geen nut meer hebben en aldus overbodig worden. Aangezien men enkel "wettelijke erfgenamen" viseert rust er nu nog meer druk op de verzekeraar dan heden al het geval was.

2.3 Nieuw recht of bevestiging erfrecht?

253. De uiteindelijke vraag die de verzekeraar moet stellen is wie de verzekeringnemer wil begunstigen met behulp van de levensverzekering en op welke manier. Wil hij een nieuw recht creëren ten voordele van iemand of wenst hij louter een bevestiging van de wettelijke devolutieregels? In het eerste geval hebben we te maken met een begunstiging *iure proprio*. In het tweede geval gaat het louter om een begunstiging *iure hereditario*. De erfrechtelijke verrekening verschilt significant bij deze twee opties.

254. De inzet van heel deze discussie en de rode draad doorheen dit hoofdstuk is de eigenlijke intentie van de verzekeringnemer. Men dient duidelijk te kunnen afleiden wat zijn bedoeling is. Aangezien men hier het domein van de juridisch-technische termen betreedt, is het hier cruciaal dat de verzekeraar de verschillende termen begrijpt en met de gegevens die hij verkrijgt van de verzekeringnemer een keuze kan adviseren die bij hem past, zijnde ofwel louter een bevestiging van het erfrecht ofwel een creatie van een nieuw, eigen en rechtstreeks recht. Deze wil moet uitdrukkelijk blijken uit de feitelijke omstandigheden.

255. Het is echter aan de verzekeraar om tijdens het opstellen van de begunstigingsclausule duidelijk kenbaar te maken welke concrete gevolgen de verschillende bewoordingen hebben voor de verzekeringsprestatie. Het is zijn taak om te nuanceren op welke manier de begunstiging zal gebeuren bij het gekozen woordgebruik. Echter zou dit extra waakzaamheid van de verzekeraar vragen die heden in de praktijk niet altijd kan worden gegarandeerd.

---

³³⁷ Zo kon men vermijden dat de schuldeisers aanspraak konden maken op de verzekeringsprestatie.

Afdeling 3 Gebrek aan informatie

3.1 Begunstigingsclausule

256. Een ideale oplossing is er momenteel niet voorhanden indien er twijfel bestaat omtrent de begunstigingsclausule van de verzekeringnemer, doorgaans zullen de niet-begunstigden de juridische wil van de verzekeringnemer in twijfel trekken. Voornamelijk zullen deze personen handelen uit eigen winstbejag, daarom is het cruciaal om deze meningen niet gelijk te stellen met die van de verzekeringnemer.

257. Het betreft doorgaans geen juridisch probleem en vereist dus geen wettelijke fictie om dit te corrigeren. De uiteindelijke essentie van dit probleem is het gebrek aan informatie dat de verzekeringnemer verkrijgt van zijn verzekeraar bij het stipuleren van de begunstigingsclausule. Het is de verzekeraar die zijn cliënt moet inlichten over de afwezigheid van enige wisselwerking tussen het testament en de verzekeringspolis, het is tevens de verzekeraar die de juridische lading van elke term moet verduidelijken voor de verzekeringnemer. Als deze adequaat wordt ingelicht over de verschillen is de fictiebepaling van artikel 174 Verzekeringswet³³⁸ niet meer relevant. Deze opmerking werd al gemaakt tijdens de algemene bespreking van toenmalig artikel 110/1 WLVO (huidig artikel 174 Verzekeringswet) in de Kamer van Volksvertegenwoordigers.³³⁹

258. Als de verzekeraar voldoende informatie geeft omtrent de verschillen en de verzekeringnemer laat de clausule onaangepast kan er geen twijfel zijn over zijn intentie. Als de verzekeringnemer protesteert tegen de opgestelde begunstigingsclausule kan deze nog worden aangepast naar zijn wensen. In beide gevallen kan er geen twijfel heersen over de uiteindelijke wil van de verzekeringnemer. In plaats van zich te wagen aan de quasi-onmogelijke opdracht om na het overlijden de werkelijke wil van de verzekeringnemer te achterhalen is het efficiënter om op voorhand de verzekeringnemer voldoende in te lichten om er zo voor te zorgen dat de werkelijke wil perfect tot uiting wordt gebracht.

3.2 Focus op fiscaliteit

259. Echter is de concrete begunstigingsclausule niet het enige probleem waar een verzekeringnemer mee te kampen heeft wanneer hij een levensverzekering wil afsluiten. Uit veldonderzoek is gebleken dat de overgrote meerderheid van de verzekeraars hun levensverzekeringen aanbieden te beginnen met informatie omtrent het fiscale aspect, meer specifiek de premieaftrek in de personenbelasting van de verzekeringnemer. Doorgaans is dit ook de eerste beweegreden van de verzekeringnemer om eventueel een levensverzekering af te sluiten en is het aldus logisch dat dit eerst wordt behandeld. Echter is de juiste verhouding zoek. Aangezien voor een leek de fiscale afhandeling al complex en mentaal belastend is zal deze niet in staat zijn om zich opnieuw volwaardig te focussen op de verzekeringstechnische en erfrechtelijke onderdelen van de levensverzekering, met alle nefaste resultaten tot gevolg.

---

³³⁸ Art. 174 Verzekeringswet.

³³⁹ oud art. 110/1 WLVO; wetsontwerp tot invoeging van artikel 110/1 in de wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst, wat de aanwijzing betreft van een begunstigde in een levensverzekeringsovereenkomst, *Parl. St.* Kamer 2010-11, nr. 1685/005, 3.

3.3 Erfrechtelijke verrekening

260. Tevens ontbreekt het de modale verzekeraars aan kennis om de verzekeringnemer adequaat in te lichten over de erfrechtelijke verrekening. Zelf heb ik mogen ondervinden dat de meerderheid van de verzekeraars de definitie van de relevante erfrechtelijke begrippen schuldig moeten blijven. Echter is in een hybride figuur³⁴⁰ zoals de levensverzekering dit essentiële informatie om de levensverzekering optimaal af te stellen naar de voorkeuren van de verzekeringnemer.

261. Daarom pleit ik voor een verregaande sensibilisering bij de verzekeraars en andere adviseurs. Een verzekeraar is tot heden al gehouden tot een uitgebreide informatieplicht.³⁴¹ Het lijkt mij vanzelfsprekend dat deze plicht tevens informatie omvat die cruciaal en essentieel is om te komen tot een begunstiging die overeenkomt met de werkelijke wil van de verzekeringnemer. Zo zou een verzekeraar bijvoorbeeld standaard moeten vragen naar de aanwezigheid van een testament en zo duidelijk moeten maken dat een testament losstaat van een levensverzekering. Enkel op deze manier kan de partijautonomie en de werkelijke wil zegevieren.

Afdeling 4 Evaluatie

262. Initieel moet een verschillende behandeling niet per se als problematisch worden ervaren. Als de verzekeringnemer duidelijk op de hoogte wordt gesteld van de verschillende behandeling, zowel verzekeringstechnisch als erfrechtelijk, speelt er geen probleem en is er ook geen verwarring mogelijk. Echter leert de realiteit ons dat dit niet altijd het geval is, wanneer potentiële verzekeringnemers naar hun verzekeraar gaan voor het afsluiten van een levensverzekering ligt het zwaartepunt van het gesprek vaak op het fiscale aspect. Ieder wilt namelijk zo fiscaal vriendelijk mogelijk zijn levensverzekering afsluiten. Dit heeft tot gevolg dat er, in functie van *estate planning*, te weinig aandacht wordt besteed aan de begunstigingsclausule en de erfrechtelijke gevolgen van een onrechtstreekse schenking.

263. Artikel 174 Verzekeringswet is tot stand gekomen met de beste bedoelingen, namelijk om een oplossing te bieden aan een verzekeringspraktijk die er voor zorgde dat er geen rekening werd gehouden met een eventueel testament van de verzekeringnemer. Deze *ad hoc*-benadering om louter de term "wettelijke erfgenamen" te viseren heeft dit probleem misschien wel opgelost, maar het zorgt eveneens voor verwarring. De eigenlijke bron van het verzekeringsprobleem ligt niet bij de standaardclausules, maar bij het gebrek aan voldoende informatie en toelichting die de verzekeringnemer verkrijgt bij het afsluiten van de verzekeringsovereenkomst.

264. Als de informatie die de verzekeringnemer krijgt van de verzekeraar correct is moet de verzekeringnemer in staat zijn om een begunstigingsclausule op te stellen die rijmt met zijn wensen. In dat geval zou het niet nodig zijn geweest om een wettelijke fictiebepaling te introduceren.

---

³⁴⁰ Aangezien het twee verschillende functies combineert (fiscale premieaftrek en schenking).

³⁴¹ Art. 273-277 Verzekeringswet; K. BERNAUW, "De gemeenrechtelijke informatieplicht van de verzekeraar" in J. ROGGE (ed.), *De informatieplicht in verzekeringen*, 2010, dossier nr. 16, 2010, (15) 19-25.

265. Het tweede grote probleem bevindt zich in de verschillende erfrechtelijke verrekening. Conform artikel 188 Verzekeringwet zal een begunstiging via levensverzekering standaard nog steeds vrijgesteld worden van inbreng terwijl een modale schenking wel gehouden is tot inbreng conform het gemene erfrecht. Er bestaat geen afdoende verantwoording om de levensverzekering aan een bijzonder regime inzake inbreng te onderwerpen. Daarom zou het opportuun zijn geweest om bij de herwerking van de Verzekeringwet artikel 124 WLVO (huidig artikel 188 Verzekeringwet) te schrappen. Op deze manier zouden de gemeenrechtelijke regels in het Burgerlijk Wetboek van toepassing zijn.

266. De voornaamste bijdrage van deze wetswijzigingen is het feit dat de verzekeraars nu meer aandacht zullen besteden aan de begunstigingsclausule en de erfrechtelijke gevolgen dan voorheen. Als blijkt dat de professionals hun informatieplicht op deze manier ruimer opvatten, kan worden geconcludeerd dat het wettelijk ingrijpen indirect wel een positieve bijdrage heeft geleverd.

267. Minister van Justitie K. GEENS heeft aangegeven het erfrecht drastisch te willen moderniseren.³⁴² Echter valt nog af te wachten als de levensverzekering tevens voorwerp zal uitmaken van deze hervorming. Aangezien enkel een wettelijk optreden de verschilpunten tussen een levensverzekering en een schenking of legaat kan oplossen is het van belang dat de verzekeraar zijn job naar behoren uitoefent en de verzekeringnemer zo correct mogelijk informeert over de verschillen. Een begunstiging via een levensverzekering heeft namelijk het praktische nadeel dat bij een standaard overlijdensverzekering met een AAB-configuratie de werkelijke wil niet meer kan achterhaald worden wanneer de verzekeringsprestatie moet worden uitgekeerd. Daarom is het des te belangrijker om de verzekeringnemer voldoende te sensibiliseren om er voor te zorgen dat de juridisch geuite wil overeenstemt met de werkelijke wil.

---

³⁴² Beleidsverklaring Justitie, *Parl.St.* Kamer 2014-15, nr. 54-0020/018.

Hoofdstuk 8 Conclusie

268. De figuur van de levensverzekering heeft het voorbije decennia verschillende functies gekend. Initieel werd een levensverzekering gebruikt als verzorgingsmaatregel om de nabestaanden te beschermen tegen een vroegtijdig overlijden van de kostverdiener. Door het gunstig wettelijk klimaat dat hier aan werd gekoppeld is de levensverzekering door de jaren heen geëvolueerd naar een volwaardige instrument voor vermogensplanning.

269. Deze masterthesis heeft zich vooral geconcentreerd op dit aspect, meer en meer wordt een levensverzekering gebruikt als alternatief voor een onrechtstreekse schenking om zo zijn vermogen naar de volgende generatie te bezorgen. Door het voordeliger regime was de levensverzekering namelijk de figuur bij uitstek om dit te doen. Dit leidde tot misbruiken ten nadele van de reservataire erfgenamen en hun reservataire aanspraken. De wetgever was verplicht om de figuur van de levensverzekering opnieuw heruit te vinden in functie van het huidige doel dat het vandaag uitoefent, namelijk als instrument voor vermogensplanning.

270. De centrale onderzoeksvraag in deze masterthesis luidt als volgt: *"Is de levensverzekering een volwaardige rechtsfiguur voor een efficiënte vermogensplanning en welke oplossingen bestaan er voor eventuele problemen die voortvloeien uit de recente wetswijzigingen en de actuele verzekeringspraktijk?"*. De levensverzekering als instrument voor vermogensplanning kan opgedeeld worden in drie verschillende facetten: de begunstigingsproblematiek, de erfrechtelijke verrekening en de fiscale behandeling.

271. De begunstiging bij een levensverzekering bevat de concrete keuze die de verzekeringnemer neemt aan wie hij de verzekeringsprestatie wil laten toekomen, deze gebeurt juridisch met het derdenbeding. Het is essentieel dat de wilsautonomie van de verzekeringnemer wordt gerespecteerd bij het opstellen van de begunstigingsclausule. In de praktijk zal deze begunstiging gebeuren met behulp van een cascade-systeem waar vaak de echtgenoot en/of de kinderen in eerste instantie worden aangeduid. In laatste instantie zullen de standaardclausules van de verzekeraars dikwijls de wettelijke erfgenamen aanduiden als begunstigde. Echter zal in dit geval geen rekening worden gehouden met eventuele legaten die de verzekeringnemer had opgesteld terwijl er minstens het vermoeden heerst dat de verzekeringnemer dit wel wenste. Om dit probleem op te lossen heeft de wetgever artikel 174 Verzekeringswet geïntroduceerd. Dit artikel bepaalt dat alle begunstigingsclausules ten voordele van de wettelijke erfgenamen moeten worden uitgekeerd aan de nalatenschap van de verzekeringnemer, behoudens enig tegenbewijs. Op deze manier zal men wel rekening houden met het testament van de verzekeringnemer. Een optreden om dit praktisch probleem op te lossen was noodzakelijk, echter was een wet met een beperkt toepassingsgebied geen optimale oplossing. Efficiënter en correcter zou het zijn geweest om de informatieplicht van de verzekeraar uit te breiden om zo de verzekeringnemer duidelijk te informeren dat een begunstiging ten voordele van de wettelijke erfgenamen geen schenking aan de testamentaire erfgenamen inhoudt.

272. Door het gunstig regime van de levensverzekering werd deze meer en meer gebruikt als een onrechtstreekse schenking om zo te ontsnappen aan de gemene erfrechtelijke verrekening. De wetgever ging uiteindelijk overstag na decennia aanhoudende kritiek en bracht deze regelgeving in lijn met de realiteit. Onder impuls van arresten van het Grondwettelijk Hof werd artikel 188 Verzekeringwet gewijzigd. Deze regel bepaalt dat de verzekeringsprestatie is onderworpen aan inkorting en, voor zover dit werd bedongen, aan inbreng. Deze wetswijziging werd grotendeels positief onthaald, echter stelt dit artikel een inbrengregel voorop die precies het omgekeerde bepaalt van het gemene erfrecht. In de gevallen waar een begunstiging via een levensverzekering kan worden gekwalificeerd als een onrechtstreekse schenking is geen afdoende motivering aanwezig voor dit verschil.

273. Het derde luik waar men rekening mee dient te houden bij de optimale vermogensplanning is het fiscale aspect. Een van de voordelen en stimulansen van de levensverzekering vinden we terug in de facultatieve aftrek van de betaalde verzekeringspremies in de personenbelasting van de verzekeringnemer. Aangezien we te maken hebben met een onrechtstreekse schenking moeten we ook rekening houden met eventuele schenk- of erfbelasting. Principieel zou er geen erfbelasting verschuldigd zijn, de verzekeringsprestatie valt namelijk niet in de nalatenschap van de erflater. Met behulp van de fictiebepaling in artikel 2.7.1.0.6 VCF wordt de verzekeringsprestatie gelijkgesteld met een legaat en aldus onderworpen aan erfbelasting.

274. Echter zijn er alternatieven aanwezig om de erfbelasting bij de levensverzekering te beperken of zelfs te vermijden. Een van deze opties is de registratie van de aanvaarding van de begunstiging in de levensverzekering op het registratiekantoor. Als men er voor opteert om de begunstiging aan te geven zal men in plaats van de progressieve erfbelasting enkel de vlakke schenkbelasting moeten betalen. Het meest ophefmakende alternatief is de verzekeringsgift, hier zal de verzekeringnemer zijn rechten die hij bezit als verzekeringnemer schenken aan de begunstigde met betaling van de lagere schenkbelasting. In dat geval is er geen sprake meer van een beding ten behoeve van een derde en zal het fictieartikel in de VCF niet spelen. Echter heeft Vlabel deze mogelijkheid een halt toegeroepen. Vlabel heeft namelijk recent bepaald dat er bij een verzekeringsgift zowel schenkbelasting als erfbelasting dient te worden betaald. Deze beslissing legt een bom onder de huidige vermogensplanning. Ondertussen heeft Assuralia een procedure opgestart bij de Raad van State om deze beslissing te laten vernietigen.

275. In de context van deze thesis zal een onrechtstreekse schenking gebeuren onder het dekmantel van een begunstiging van de levensverzekering. Evenwel wordt een schenking of testamentair legaat nog steeds anders behandelt dan een onrechtstreekse schenking via een levensverzekering. Zo speelt nog steeds het probleem dat er geen volledige gelijkschakeling plaats vindt tussen een testament en de levensverzekering, terwijl dit wel vaak wordt verondersteld door de verzekeringnemer. Een concrete verdeling bij testament zal namelijk niet doorwerken in de levensverzekering. Een andere belemmering is het feit dat de erfrechtelijke verrekening ook niet parallel loopt. Nog steeds geniet de levensverzekering van een vrijstelling van inbreng zonder een deugddoende motivatie. Een laatste pijnpunt is het feit dat artikel 110/1 WLVO (huidig artikel 174 Verzekeringwet) louter de term wettelijke erfgenamen viseert. Soortgelijke termen zoals

erfopvolgers of erfgerechtigden zullen het vermoeden niet in werking laten treden, ook al zal de verzekeringnemer zich doorgaans niet bewust zijn van een verschillende juridische lading.

276. Bovenstaande verschilpunten dienen zoveel mogelijk vermeden te worden, het is de taak van de verzekeraar om deze kenbaar te maken aan de verzekeringnemer zodat deze correct zijn levensverzekeringspolis kan afsluiten. Echter kan dit niet altijd worden gegarandeerd. Het is gebleken dat een doorsnee verzekeraar niet altijd even goed op de hoogte is van de erfrechtelijke verrekening en de verschillende behandeling tussen een schenking en een levensverzekering.

277. Heden wordt er door de verzekeraar bovengemiddeld veel aandacht besteed aan de premieaftrek in de personenbelasting waardoor informatie betreffende de begunstigingsclausule of de erfrechtelijke verrekening niet volwaardig aan bod komt. Dit kan leiden tot een begunstiging die de verzekeringnemer niet voor ogen had. Aangezien in de praktijk niet voldoende informatie wordt verschaft aan de verzekeringnemer, wat betreft het erfrechtelijke en begunstigingsaspect, valt het daarom aan te raden dat de theoretische verschilpunten tussen een schenking en een begunstiging via levensverzekering als onrechtstreekse schenking zoveel mogelijk worden weggewerkt.

278. De levensverzekering heeft na de arresten van het Grondwettelijk Hof en de verschillende wetswijzigingen de belangrijkste troeven van haar gunstig regime moeten prijsgeven. Waar het voorheen mogelijk was om de reservataire aanspraken *de facto* te omzeilen is de figuur van de levensverzekering (terecht) meer in lijn gebracht met haar huidig doel. Evenwel blijft de figuur van de levensverzekering interessant doordat het een fiscale premieaftrek combineert met een schenking. Op dit moment is de levensvatbaarheid van de levensverzekering hoogst onzeker en roept dit verschillende vragen op. Zal de beslissing van Vlabel omtrent de verzekeringsgift worden vernietigd? Zal de verzekeringswereld gesensibiliseerd worden om meer informatie te verschaffen aan de verzekeringnemer bij de begunstigingsclausule? Kan een verschillende erfrechtelijke verrekening tussen een schenking en een levensverzekering overeind blijven?

279. In functie van vermogensplanning blijft de levensverzekering met veel twijfels en vragen zitten. Het is cruciaal dat verzekeraars de verzekeringnemer in de toekomst zorgvuldig adviseren bij het opstellen van de begunstigingsclausule in de levensverzekering. Alle voor- en nadelen afgewogen is de levensverzekering nog steeds relevant in het domein van vermogensplanning. Echter zijn nog niet alle pijnpunten volledig aangepakt, daarom valt het aan te raden dat de levensverzekering in de toekomst een inherent deel zal uitmaken van de erfrechtelijke hervorming.

Hoofdstuk 9 Bibliografie

Afdeling 1 Wetgeving

Burgerlijk Wetboek.

Wet van 11 juni 1874 houdende de titels X en XI van Boek I van het Wetboek van Koophandel, *BS* 14 juni 1874, 1.785.

Wetboek 2 maart 1927 diverse rechten en taksen, *BS* 6 maart 1927, 927.

Wet van 25 juni 1930 betreffende de controle op de levensverzekeringsondernemingen, *BS* 18 juli 1930, 3.767.

Wet van 9 juli 1975 betreffende de controle der verzekeringsondernemingen, *BS* 29 juli 1975, 9.267.

Wetboek van de Inkomstenbelasting 1992.

Wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst, *BS* 20 augustus 1992, 18.283.

Wet van 17 december 1992 betreffende de levensverzekeringsactiviteit, *BS* 31 december 1992, 27.893.

Wet van 27 maart 1995 betreffende de verzekerings- en herverzekeringsbemiddeling en de distributie van verzekeringen, *BS* 14 juni 1995, 17.029.

KB van 14 november 2003 betreffende de levensverzekeringsactiviteit, *BS* 14 november 2003, 55.201.

Wet 27 april 2007 betreffende de hervorming van de echtscheiding, *BS* 7 juni 2007, 30.881.

Wet van 13 januari 2012 tot invoeging van artikel 110/1 in de wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst, *BS* 24 februari 2012, 12.684.

Wet van 10 december 2012 tot wijziging van artikel 124 van de wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst betreffende de erfopvolging, *BS* 11 januari 2013, 996.

Wet van 10 december 2012 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek, het Strafwetboek en het Gerechtelijk Wetboek met betrekking tot de onwaardigheid om te erven, de herroeping van giften, het verval van huwelijksvoordelen en de plaatsvervulling, *BS* 11 januari 2013, 997.

Programmawet 27 december 2012, *BS* 31 december 2012, 88.860.

Wet 19 juli 2013 tot interpretatie van artikel 97 van de wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst, *BS* 8 augustus 2013, 49.534.

Wet van 4 april 2014 betreffende de verzekeringen, *BS* 30 april 2014, 35.487.

Vlaamse Codex Fiscaliteit.

Décret contenant le budget des recettes de la Région wallonne pour l'année budgétaire 2016, *BS* 30 décembre 2015, 81.354.

Wetsontwerp op de landverzekeringsovereenkomst, *Parl.St.* Kamer 1990-91, nr. 1586/1, 95.

Wetsvoorstel tot wijziging van artikel 107 van de wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst, wat de aanwijzing betreft van een begunstigde in een levensverzekeringsovereenkomst, *Parl.St.* Senaat 2007-2008, nr. 4-724/1.

Wetsontwerp tot invoeging van artikel 110/1 in de wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst, wat de aanwijzing betreft van een begunstigde in een levensverzekeringsovereenkomst, *Parl.St.* Senaat 2010-2011, nr. 5-310/1.

Wetsontwerp tot invoeging van artikel 110/1 in de wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst, wat de aanwijzing betreft van een begunstigde in een levensverzekeringsovereenkomst, *Parl.St.* Senaat 2010-2011, nr. 5-310/4.

Wetsontwerp tot invoeging van artikel 110/1 in de wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst, wat de aanwijzing betreft van een begunstigde in een levensverzekeringsovereenkomst, *Parl.St.* Kamer 2010-11, nr. 1685/005.

Wetsontwerp tot wijziging van artikel 124 van de wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst betreffende de inkorting van het kapitaal van een levensverzekering in geval van erfopvolging, *Parl.St.* Senaat 2011-12, nr. 5-528/4.

Wetsontwerp tot wijziging van artikel 124 van de wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst betreffende de inkorting van het kapitaal van een levensverzekering in geval van erfopvolging, *Parl.St.* Senaat 2011-12, nr. 5-528/5.

Vr. en Antw. Kamer 2008-09, 14 januari 2009, nr. 46, 76 (Vr. nr. 144 P.-Y. JEHOLET).

Beleidsverklaring Justitie, *Parl.St.* Kamer 2014-15, nr. 54-0020/018.

Afdeling 2 Rechtsleer

2.1 Boeken en online bronnen

BANKSHOPPER, *Vergelijk tak 21 spaarverzekeringen*, www.bankshopper.be/nl/verzekeren/vergelijk-tak-21-spaarverzekeringen.html (consultatie 10 mei 2016)

BARBAIX, R en VERBEKE, A.-L., *Beginnelsen erfrecht*, Brugge, Die Keure, 2013, xvii + 312 p.

BARBAIX R. en VERBEKE, A.-L., *Kernbegrippen Erfrecht en giften*, Antwerpen, Intersentia, 2013, xvii + 200 p.

BARBAIX, R., *Familiaal vermogensrecht in essentie*, Antwerpen, Intersentia, 2015, xviii + 418 p.

BINON, J.-M., *Droit des assurances de personnes*, Brussel, Larcier, 2007, 505 p.

BOLLEN, N., *Erfenisplanning in het vizier van Vlaamse belastingdienst*, [http://netto.tijd.be/erfenis/Erfenisplanning in het vizier van Vlaamse belastingdienst.9760999-1770.art](http://netto.tijd.be/erfenis/Erfenisplanning%20in%20het%20vizier%20van%20Vlaamse%20belastingdienst.9760999-1770.art) (consultatie 4 mei 2016).

CARETTE, N., *Derdenbeding*, Antwerpen, Intersentia, 2011, xxviii + 892 p.

COLLE, P., *Handboek bijzonder gereguleerde verzekeringscontracten*, Antwerpen, Intersentia, 2015, xv + 396 p.

COLLE, P., *De nieuwe wet van 4 april 2014 betreffende de verzekeringen*, Antwerpen, Intersentia, 2015, xi + 266 p.

DE MEY, M., *Aangiftegids personenbelasting*, Mechelen, Kluwer, 2013, 619 p.

DE PAGE, H., *Traité élémentaire de droit civil belge. Tome VIII (volume 1) Les libéralités. Les donations*, Brussel, Etablissements Emile Bruylant, 1962, 897 p.

DEKKERS, R., CASMAN, H., VERBEKE, A.-L. en ALOFS, E., *Erfrecht & giften*, Antwerpen, Intersentia, 2015, xv + 296 p.

DEVOET, C., *L'assurance-vie – Aspect techniques et juridiques*, Mechelen, Kluwer, 2004, 302 p.

DEVOET, C., *Les assurances de personnes*, Limal, Anthemis, 2011, ix + 818 p.

FONTAINE, M., *Droit des assurances*, Brussel, Larcier, 2010, 655 p.

FONTAINE, M., *Verzekeringsrecht*, Brussel, Larcier, 2011, 698 p.

MEYUS, A., *Beleggingen en fiscus – Hoe fiscaal vriendelijk beleggen?*, Mechelen, Kluwer, 2013, 418 p.

NIMMEGEERS, N., *Hoe minder personenbelasting betalen?*, Mechelen, Kluwer, 2013, vii + 587 p.

SCHUERMANS, L. en VAN SCHOUBROECK, C., *Grondslagen van het Belgische verzekeringsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2015, xli + 1026 p.

SPAARGIDS, *TAK 21 hoogste rendement*, www.spaargids.be/sparen/tak-21-hoogste-rendement.html (consultatie 4 april 2016).

TIBERGHIE, A., *Handboek voor Fiscaal Recht 2015-2016*, Mechelen, Kluwer, 2015, lxix + 2130.

VAN DE WOESTEYNE, I., *Handboek personenbelasting 2015-2016*, Antwerpen, Intersentia, 2015, xxxiii + 795 p.

VAN GEYTE, J., *Assuralia naar Raad van State tegen successierechten op geschonken levensverzekering*, www.spaargids.be/sparen/algemeen-nieuws/assuralia-naar-raad-van-state-tegen-successierechten-op-geschonken-levensverzekering.html (consultatie 21 april 2016).

VAN GOMPEL, R., *Handboek Levensverzekeringen*, Brussel, Centrum voor Informatie en Assurantie, 2003, 217 p.

VAN SCHOUBROUCK, C., *Verzekeringsrecht*, Leuven, Acco, 2013, 247.

2.2 Bijdragen in tijdschriften en verzamelwerken

BARBAIX, R. en CARETTE, N., "Verzekeringen in het familiaal vermogensrecht", in VERBEKE, A.-L., DECLERCK, C. en DU MONGH, J. (eds.), Themis, LXXVIII, *Familiaal vermogensrecht*, Brugge, Die Keure, 2013, 1-39.

BARBAIX, R. en CARETTE, N., "Familiaal vermogensrechtelijke aspecten van begunstiging bij levensverzekering" in CARETTE, N. (ed.), *Begunstiging bij levensverzekering*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 49-89.

BARBAIX, R. en CARETTE, N., "Het gewijzigde artikel 124 WLVO – De erfrechtelijke gevolgen van begunstiging bij levensverzekering hertekend", *TEP* 2013, afl. 3, 54-81.

BARBAIX, R. en CARETTE, N., "Het gewijzigd artikel 124 WLVO: drie vragen van de notaris" in ALOFS, E., BYTTEBIER, K., MICHIELSENS, A. en VERBEKE, A.-L. (eds.), *Liber amicorum Hélène Casman*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 75-90.

BARBAIX, R., "De aanwijzing van een begunstigde van een levensverzekering en de familiaalvermogensrechtelijke gevolgen van de aanwijzing" in VANSWEEVELT, T. en WEYTS, B. (eds.), *De verzekeringswet 2014*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 145-161.

BERNAUW, K., "De gemeenrechtelijke informatieplicht van de verzekeraar" in ROGGE, J. (ed.), *De informatieplicht in verzekeringen*, 2010, dossier nr. 16, 2008, 15-55..

BIELEN, P., "De identiteitscrisis van de tak 21-en tak 23-levensverzekering in de inkomstenbelastingen: beleggingscontract of levensverzekering?", *TFR* 2007, afl. 325, 587-598.

BIESMANS, A., "Schenking van een levensverzekeringscontract: schenkbelasting en erfbelasting!?", *Registratierechten* 2015, afl. 4, 5-8.

BOONE, K., "De aanduiding van de "wettelijke erfgenamen" als begunstigden van een levensverzekering: concrete gevolgen van de wet van 13 januari 2012 tot invoering van artikel 110/1 in de Landverzekeringswet", *Not.Fisc.M.* 2012, afl. 5, 142-149.

BUYSSENS, F., "Vlabel: is er straks een nooddecreet nodig om de rechtsstaat in ere te herstellen?", *T.Fam.* 2016, afl. 2, 22-23.

CARETTE, N., "Onrechtstreekse schenking en derdenbeding" in PINTENS, W. en DECLERCK, C. (eds.), *Patrimonium 2011*, Antwerpen, Intersentia, 2011, 239-249.

CARETTE, N., "Beding ten behoeve van een derde" in DE BOECK, A., STIJNS, S. en VAN RANSBEECK, R. (eds.), *Positie van de derde in het privaats vermogensrecht*, Brugge, Die Keure, 2012, 67-113.

CARETTE, N., "Krachlijnen van het derdenbeding" in CARETTE, N. (ed.), *Begunstiging bij levensverzekering*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 1-32.

CARETTE, N. en VERBEKE, A.-L., "Aanwijzing van erfgenamen als begunstigden van een levensverzekering" in VERBEKE, A.-L., SCHERPE, J.-M., DECLERCK, C., HELMS, T. en SENAËVE, P. (eds.), *Confronting the Frontiers of Family and Succession Law. Liber amicorum Walter Pintens*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 267-289.

CARNEWAL, T., "Intergewestelijke aandachtspunten inzake schenkingsrechten bij schenking van roerende goederen" in VLN, *Vermogensbeheer: tips & tricks*, Mechelen, Kluwer, 2011, 1-48.

CASIER, H., "Erfbelasting" in X., *Comm. erfenissen, schenkingen en testamenten*, 2015, afl. 48, 203-258.

CASMAN, H., "L'assurance vie au regard du droit des donations et du droit successoral" in DUBUISSON, B. en JADOUL, P. (eds.), *L'assurance-vie et les pensions complémentaires*, Brussel, Bruylant, 2006, 69-93.

CASMAN, H., "Levensverzekeringen, groepsverzekeringen en het familiaal vermogensrecht", *T.Verz.* 2012, afl. 3, 308-327.

COUSY, H., "Over de kwalificatie van levensverzekeringscontracten en de rol die daarin wordt gespeeld door het begrip kanscontract", in TILLEMANS, B. en VERBEKE, A.-L. (eds.), *Knelpunten Kanscontracten*, Antwerpen, Intersentia, 2004, 103-139.

COUSY, H., "Het herkwalficatie-debat vanuit verzekeringstechnische hoek bekeken" in BALLON, L., COUSY, H., DEVROE, W., GEENS, K., STUYCK, J., TILLEMANN, B. en VAN ORSHOVEN, P. (eds.), *Liber amicorum Frans Vanistendael*, Herentals, Knops Publishing, 2007, 71-79.

CULOT, A., "Les donations: principes généraux en droit d'enregistrement et de succession" in DE PAGE, P. en CULOT, A. (eds.), *Les donations – Aspects civils et fiscaux*, Limal, Anthemis, 2011, 7-45.

DEKNUDT, G. en SEYNS, S., "Successieplanning met behoud van het bestaand levensverzekeringscontract: registratie van de begunstiging of overdracht onder kosteloze titel van het contract in volle eigendom?", *T.Not.* 2012, afl. 1, 3-23.

DELBOO, M. en DHAENE, E., "Recente ontwikkelingen in successieplanning op fiscaalrechtelijk vlak" in MAES, L., DE CNIJF, H. en DE BROECK, L. (eds.), *Fiscaal Praktijkboek Indirecte Belastingen*, Mechelen, Kluwer, 2013, 259-292.

DEVOET, C., "L'assurance vie est-elle un contrat aléatoire?", *De Verz.* 2002, 552-589.

DE VOET, C. "De rechten van de partijen" in ANDRE-DUMONT, J., BECUE, P., DE VOET, C., DE LAMINNE DE BEX, D., HULLEBROECK, G., JUNION, A., SCHILDERMANS, C., SOLLIE, I. en VANDERGETEN, P. (eds.), *Kluwer's Verzekeringshandboek*, Mechelen, Kluwer, 2007, losbl.

DE GEYTER, C., "Levensverzekeringen – Schenkingsrecht – Erfrecht", *De Verz.* 2005, 645-666.

DE WILDE D'ESTMAEL, E., "La disqualification d'un contrat d'assurance en un produit d'épargne: conséquences en matière de donation", *RNB* 2003, 238-261.

DE WULF, C., "Levensverzekeringsovereenkomsten, huwelijksvermogensrecht en erfrecht – Enkele aandachtspunten" in ROGGE, J. (ed.) *Levensverzekeringen en giften*, Mechelen, Kluwer, 2008, 91-109

DOOLAEGE, A., "Levensverzekering en successierecht" in BOYDENS, E. en DE BAERDEMAEKER, F., *Justitie: vraagstukken en perspectieven voor morgen*, Brugge, Die Keure, 2013, 315-340.

DUBUISSON, B., "L'assurance-vie dans le droit des libéralités et des successions", *RGAR* 1986, afl. 7, nr. 11.107, 1-11.

DU MONGH, J., "Levensverzekering en erfrecht na het arrest van het Grondwettelijk Hof van 26 juni 2008, *RW* 08-09, afl. 30, 1242-1254.

GEELHAND DE MERXEM, N., "De fictiebepalingen uit het Wetboek Successierechten en de fiscale successieplanning" in VLN, *Familiale vermogensplanning*, Mechelen, Kluwer, 2009, 125-158.

GEELHAND DE MERXEM, N., "VCF – Strengere decreten en standpunten inzake fictiebepalingen: wanneer van toepassing?", *TvRF* 2015, afl. 4, 13-15.

GHYSENS, A., "Vlabel geeft toelichting bij standpunt over verzekeringsgift", *Fisc.Act.* 2015, afl. 42, 10-13.

HUBRECHT, S., "De uitschakeling van artikel 8 W.Succ. door een verzekeringsgift", *Successierechten* 2013, afl. 7, 4-8

HUBRECHT, S., "Gecontesteerd Vlabel standpunt inzake verzekeringsgift: eerder beperkt toepassingsgebied", *Successierechten* 2016, afl. 3, 1-7.

LABEEUW, N., "Schenking van een levensverzekering – gevolgen van het arrest van het Grondwettelijk Hof dd. 26 juni 2008" in PINTENS, W., DU MONGH, J. en DECLERCK, C., *Patrimonium 2009*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 281-297.

LABEEUW, N. en VAN LANDEGEM, E., "Geen onterving van reservataire erfgenamen via een levensverzekering", *NNK* 2014, afl. 1, 14-16.

LABEEUW, N. en VERDICKT, B., "Successieplanning met een levensverzekering: enkele knelpunten", *TEP* 2009, 86-108.

LAUWERS, T., "De Vlaamse erfbelasting ingevolge de Vlaamse Codex Fiscaliteit", *NNK* 2014, afl. 1, 3-11.

LENAERTS, A., "Over de pauliaanse vordering: draagwijdte van de anterioriteitsvoorwaarde en rechtsgevolgen", *TBBR* 2009, 494-507.

PIGNOLET, D., "Vermogensplanning door middel van levensverzekeringen", *AFT* 2008, afl. 2, 4-25.

PIGNOLET, D., "Artikel 124 WLVO" in BARBAIX, R. en VERBEKE, A.-L. (eds.), *Estate Planning – Actuele knelpunten familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2014, 87-90.

PUELINCKX-COENE, M., BARBAIX, R. en GEELHAND, N., "Overzicht van rechtspraak giften 1999-2011", *TPR* 2013, afl. 1, 175-946.

ROOVERS, T., "De civiele en fiscale aspecten van de schenking (door middel) van een individuele levensverzekering", *Not.Fisc.M.* 2012, afl. 10, 334-363.

SCHOCKAERT, C., "Artikel 124 van de Wet op de Landverzekeringsovereenkomst ongrondwettelijk verklaard: een analyse" (noot onder GwH 26 juni 2008), *T.Not.* 2008, afl. 12, 595-612.

SCHUERMANS, L., *Grondslagen van het Belgische verzekeringsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2008, xxxvii + 852 p.

SEYNS, S., "De erfrechtelijke behandeling van een begunstiging via levensverzekering: een praktische handleiding", *T.Not.* 2013, afl. 4, 209-228.

SEYNS, S., "Hoe worden begunstiging via levensverzekeringen belast in de successierechten?" in *Patrimonium 2013*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 275-311.

TAINMONT, F., "Le rapport et la réduction de la prestation d'assurance à la lumière du nouvel article 124 de la loi du 25 juin 1992", *RNB* 2013, 170-194.

THERION, M., "Levensverzekeringen – Rechten van de erfgenamen", *De Verz.* 2011, afl. 1, 108-109.

TORFS, N., "Levensverzekeringen en erfrecht – Stand van zaken na het arrest van het Grondwettelijk Hof van 16 december 2010", *TBBR* 2011, afl. 5, 214-219.

TORFS, N., "De invoering van artikel 110/1 in de wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst, wat de aanwijzing betreft van een begunstigde in een

levensverzekeringsovereenkomst en andere evoluties in verband met levensverzekeringen en familiaal vermogensrecht”, *TBBR* 2012, afl. 6, 231-237.

TORFS, N., CSW-dossier 4392 over het wetsvoorstel tot wijziging van artikel 107 van de wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst wat de aanwijzing betreft van een begunstigde in een levensverzekeringsovereenkomst (S-4-724/1).

VAN CAENEGHEM, S., “Spécificités de l’assurance-vie en matière de désignation et révocation de bénéficiaires. Comment assurer la sécurité juridique” in DEVOET, C., BERNAUW, K. en DE GEYTER, C. (eds.), *Levensverzekeringen en giften*, 2008, dossier nr. 14, 2008, 53-68.

VAN DE VELDE, E., “Fiscaalrechtelijke aspecten van begunstiging bij levensverzekering” in CARETTE, N. (ed.), *Begunstiging bij levensverzekering*, Antwerpen, Intersentia, 2013, (91) 94.

VAN EESBEECK, P. en VEREYCKEN, L., “Wat een notaris moet weten over levensverzekeringen en beleggingsverzekeringen”, *Not.Fisc.M.* 2009, afl. 3, 59-99.

VAN EESBEECK, P. en VEREYCKEN, L., “Beleggingsverzekering: instrument voor vermogensoverdracht en successieplanning”, *Life & Benefits Cahier*, Mechelen, Kluwer, 2009, 1-84

VAN EESBEECK, P., “Levensverzekering/Algemeen juridisch kader” in VERBEKE, A.-L., DERYCKE, H. en LALEMAN, L. (eds.), *Handboek estate planning*, Algemeen deel 7, *Vermogensplanning: alternatieve vormen*, Gent, Larcier, 2010, 3-12.

VAN EESBEECK, P., “Levensverzekering/Begunstigingsclausule” in VERBEKE, A.-L., DERYCKE, H. en LALEMAN, L. (eds.), *Handboek estate planning*, Algemeen deel 7, *Vermogensplanning: alternatieve vormen*, Gent, Larcier, 2010, 13-20.

VAN EESBEECK, P., “Levensverzekering/Algemeen toepassingsmechanismen inzake successierechten” in VERBEKE, A.-L., DERYCKE, H. en LALEMAN, P. (eds.), *Handboek estate planning*, Algemeen deel 7, *Vermogensplanning: alternatieve vormen*, Gent, Larcier, 2010, 21-28.

VAN EESBEECK, P., “Successierechten verzekeringen bij schenkingen” in VERBEKE, A.-L., DERYCKE, H. en LALEMAN, L. (eds.), *Handboek estate planning*, Algemeen deel 7, *Vermogensplanning: alternatieve vormen*, Gent, Larcier, 2010, 29-30.

VAN EESBEECK, P., “Levensverzekering met twee verzekeringnemers” in VERBEKE, A.-L., DERYCKE, H. en LALEMAN, L. (eds.), *Handboek estate planning*, Algemeen deel 7, *Vermogensplanning: alternatieve vormen*, Gent, Larcier, 2010, 37-41.

VAN EESBEECK, P. en VEREYCKEN, L., “Verhoging premietaks treft vooral kortetermijnbeleggingsverzekeringen”, *Fiscoloog* 2013, afl. 1325, 1-4.

VAN EESBEECK, P., “Verzekeringsgift: schenkbelasting plus erfbelasting, dixit Vlabel”, *Fiscoloog* 2015, afl. 1451, 6-10.

VAN GEEL, A. en BIESMANS, A., “Registreren van schenkingen van verzekeringsproducten – aan welke waarde? – afkoopwaarde?”, *Notariaat* 2012, afl. 3, 1-5.

VAN SCHOUBROUCK, C., JOQUE, G., DE GRAEVE, A. en COUSY, H., “Overzicht van rechtspraak, Wet op de Landverzekeringsovereenkomst 1992-2003”, *TPR* 2003-2004, 1781-2045.

VERBEKE, A.-L., "Levensverzekering: een fascinerende triangel waar muziek in zit" in CARETTE, N. (ed.), *Begunstiging bij levensverzekering*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 117-129.

VERBEKE, A.-L., "Reserve" in VERBEKE, A.-L., BUYSSSENS, F. en DERYCKE, H. (eds.), *Handboek estate planning*, Algemeen deel 5, *Vermogensplanning met effect na overlijden*, Gent, Larcier, 2014, 23-31.

VERHAEGEN, A., "De levensverzekering, een buitenbeentje? Het erfrechtelijk statuut van levensverzekeringen" in BARBAIX, R. en VERBEKE, A.-L. (eds.), *Estate Planning - Actuele knelpunten familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2014, 91-106.

VETTERS W. en BONNE, J., "Vlabel gooit knuppel in het hoenderhok: verzekeringsgift niet langer bevrjndend voor latere erfbelasting", *Fisc.Act.* 2015, afl. 37, 1-4.

WAÛTERS, B., "Onrechtstreekse schenking/Derdenbeding/Levensverzekering" in VERBEKE, A.-L., BUYSSSENS, F. en DERYCKE, H. (eds.), *Handboek estate planning*, Algemeen deel 2, *Vermogensplanning met effect bij leven - Schenking*, Gent, Larcier, 2009, 183-184.

WEYTS, B., "Verzekeringsrechtelijke aspecten van begunstiging bij levensverzekering" in CARETTE, N. (ed.), *Begunstiging bij levensverzekering*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 33-47.

WYART, V., "Les assurances vie: implications successorales" in LALIERE, F. (ed.), *Contentieux successoral : les écueils juridiques du conflit successoral*, Larcier, Brussel, 2014, 109-130.

WYART, V., "Appréciations diverses sur la désignation du bénéficiaire d'une assurance vie", *For.ass.* 2015, afl. 159, 205-213.

X, "Levensverzekeringen", *NjW* 2012, afl. 259, 210.

Afdeling 3 Rechtspraak

Arbitragehof 26 mei 1999, nr. 54/99.

Arbitragehof 26 januari 2005, nr. 22/2005.

GwH 26 juni 2008, nr. 96/2008; *TBH* 2008, afl. 9, 757, noot K. TERMOTE; *T.Not.* 2008, afl. 12, 584, noot C. SCHOCKAERT; *RW* 2008-09, afl. 1, 44; *JT* 2008, afl. 6325, 601, noot Y.-H. LELEU en J. RENCHON; *Act.dr.fam.* 2008, 156, noot E. DE WILDE D'ESTMAEL; *T.Verz.* 2008, afl. 3, 305-311, noot J.-C. ANDRÉ-DUMONT; *RGAR* 2008, nr. 14450, noot P. MOREAU; *For.ass.* 2008, afl. 89, 189, noot C. SCHILDERMANS; *Rec.gén.enr.not.* 2008, afl. 8, 312, noot G. RASSON en *Rev.trim.dr.fam.* 2008, afl. 3, 1065.

GwH 16 december 2010, nr. 147/10; *RABG* 2011, afl. 13, 940-946.

Cass. 29 april 2010, *T.Not.* 2011, 467, noot R. BARBAIX en B. VERDICKT.

Cass. 1 maart 2013, *Pas.* 2013, afl. 3, 516; *Rev.trim.dr.fam.* 2014, afl. 1, 160 en *TBBR* 2014, afl. 8, 416.

Brussel, 29 mei 1998, *TBBR* 1998, 471.

Brussel 5 februari 2001, *De Verz.* 2002, afl. 339, 409, noot J.-C. ANDRÉ-DUMONT.

Brussel 19 juni 2003, *De Verz.* 2004, afl. 346, 111, noot F. DOFFAGNE.

Antwerpen 6 november 2007, *Rec.gén.enr.not*, nr. 26.010, 51.

Luik 1 december 2010, *Act.dr.fam.* 2011, 26 en *RTDF* 2011, 562.

Rb. Brussel 1 september 2003, *De Verz.* 2004, afl. 346, 116, noot H. SCHILTZ.

Rb. Antwerpen 20 oktober 2004, *Rec.gén.enr.not*, nr. 25.543, 317.

Rb. Dendermonde 28 februari 2008, *TGR* 2008, 320.

Besl. Nr. E.E./104.641, 5 maart 2012, (gepubliceerd in juli 2013).

Vlabel standpunt nr. 15133 dd. 12.10.2015 en 30.11.2015.

Vlabel standpunt nr. 15142 dd. 21.12.2015.

Cass. fr. 21 december 2007, *Defrénois* 2008.

Auteursrechtelijke overeenkomst

Ik/wij verlenen het wereldwijde auteursrecht voor de ingediende eindverhandeling:

Levensverzekeringen in het erfrecht: optimaal instrument voor vermogensplanning?

Richting: **master in de rechten-rechtsbedeling**

Jaar: **2016**

in alle mogelijke mediaformaten, - bestaande en in de toekomst te ontwikkelen - , aan de Universiteit Hasselt.

Niet tegenstaand deze toekenning van het auteursrecht aan de Universiteit Hasselt behoud ik als auteur het recht om de eindverhandeling, - in zijn geheel of gedeeltelijk -, vrij te reproduceren, (her)publiceren of distribueren zonder de toelating te moeten verkrijgen van de Universiteit Hasselt.

Ik bevestig dat de eindverhandeling mijn origineel werk is, en dat ik het recht heb om de rechten te verlenen die in deze overeenkomst worden beschreven. Ik verklaar tevens dat de eindverhandeling, naar mijn weten, het auteursrecht van anderen niet overtreedt.

Ik verklaar tevens dat ik voor het materiaal in de eindverhandeling dat beschermd wordt door het auteursrecht, de nodige toelatingen heb verkregen zodat ik deze ook aan de Universiteit Hasselt kan overdragen en dat dit duidelijk in de tekst en inhoud van de eindverhandeling werd genotificeerd.

Universiteit Hasselt zal mij als auteur(s) van de eindverhandeling identificeren en zal geen wijzigingen aanbrengen aan de eindverhandeling, uitgezonderd deze toegelaten door deze overeenkomst.

Voor akkoord,

Thevissen, Mike

Datum: **14/05/2016**